

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HASAN'IN ŞEVKNÂME ADLI MESNEVİSİ
[İNCELEME-METİN-DİLİÇİ ÇEVİRİ-TIPKIBASIM]

Yüksek Lisans Tezi

ŞULE YÜKSEL ACAROĞLU

MAYIS 2018

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HASAN'IN ŞEVKNÂME ADLI MESNEVİSİ
[İNCELEME-METİN-DİLİÇİ ÇEVİRİ-TIPKIBASIM]

Yüksek Lisans Tezi

ŞULE YÜKSEL ACAROĞLU

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SADIK YAZAR

MAYIS 2018

İMZA SAYFASI

Şule YÜKSEL ACAROĞLU tarafından hazırlanan “Hasan’ın Şevknâme adlı Mesnevisi [İnceleme-Metin-Diliçi Çeviri-Tıpkıbasım]” başlıklı bu yüksek lisans tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Sadık YAZAR

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

.....

Üyeler:

Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

.....

Doç. Dr. Müjgan ÇAKIR

Kurumu: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi: 29/05/2018

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Şule YÜKSEL ACAROĞLU

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı taahhüt ederim.

Doç. Dr. Sadık YAZAR

ÖNSÖZ

Klasik Türk edebiyatı edebi ürünleri, Osmanlı, Çağatay ve Azeri sahalarında dil, üslup, muhteva ve şekil açısından kendine has özellikleriyle icra edilmiştir. Edebi, tarihi ve kültürel açıdan mühim ve köklü bir geçmişe sahip olan klasik Türk edebiyatında ilk mesnevi, XI. yüzyılda Yusuf Has Hacib'in kaleme aldığı *Kutadgu Bilig* adlı eserdir. Türk edebiyatında mesnevi; İslamiyet öncesi birikimler, Arap ve Fars edebiyatlarının etkisiyle Türk bedii anlayışında vücut bulmuş, asırlardır çeşitli konularda kaleme alınmış edebi bir şekildir. Klasik Türk edebiyatı şairleri; kısa veya uzun hacimli anlatımlarla aşk ve kahramalık hikâyeleri, şehrengizler, didaktik dini-ahlaki ve tasavvufî konularda mesneviler yazmıştır.

Aşk konulu mesnevi türlerinden olan *Şevknâme* adlı eser, çalışmamızda klasik Türk edebiyatının en gösterişli ve nitelikli eserlerinin verildiği döneme işaret etmektedir. Muhteva ve belagat açısından devrindeki mesnevi eserlerinden daha yoğun ve şair açısından farklı bir dille ifade gücüne sahip olduğuna inandığımız bu mesnevide, işlenen konunun alışlagelen edebi tarzdan farklılıklar arz etmesi hasebiyle yüksek lisans çalışmamızın konusu, *Şevknâme* olmuştur. Ayrıca eserin yazıldığı dönem ve şairinin kesin olarak bilinmemesi, konuyla ilgili ipuçları değerlendirilerek yapılan araştırma-incelemeler *Şevknâme* adlı mesneviyi gizemli bir eser haline getirmiştir.

Lisans ve yüksek lisans öğrenimimde değerli bilgi, tecrübe ve motivasyonlarıyla bana rehberlik eden kıymetli hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans çalışmamız süresince yardımcı olan danışman hocam Doç. Dr. Sadık YAZAR'a teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmam esnasında her türlü manevi desteklerini benden esirgemeyen fedakâr ailem, eşim ve çocuklarıma teşekkür ederim.

Şule YÜKSEL ACAROĞLU

İstanbul, 2018

ÖZET

HASAN'IN ŞEVKNÂME ADLI MESNEVİSİ [İNCELEME-METİN-DİLİÇİ ÇEVİRİ-TIPKIBASIM]

Yüksel Acaroğlu, Şule

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Sadık Yazar

Mayıs, 2018. 189 Sayfa

Arap, İnan ve Osmanlı medeniyetlerinin edebiyatlarında önemli yer tutan mesnevi; uzun anlatımlarda kullanılmış bir nazım şeklidir. Mesnevilerin hacmi ve işlenen konular çeşitlilik gösterir. Hamse (beş mesnevi) şeklinde yazılan mesneviler yanında, divanlar içinde yer alan mesneviler gibi müstakil, yirmi-otuz beyitten oluşan mesneviler de klasik edebiyatımızda yer almıştır. Bu türde yazılmış mesnevilerden biri de Hasan'ın *Şevknâme'si* dir. Eserin anlatım tekniği, kullanılan dil ve belagatının Türk edebiyatına önemli bir değer katacağına inanmaktayız.

Bu incelemede; yapılan biyografik araştırmayla tespit edilen veriler doğrultusunda eserin şâiri Hasan hakkında ulaşılan bilgiler verilir ve *Şevknâme'nin* diliçi çevirisi yapılmıştır. Yapılan diliçi çeviri ile mesnevinin dil özelliği hakkında bilgi edinilip, şekil, muhteva ve belagat açısından incelemesi yapılmıştır. Çalışmanın son kısmında metnin çeviri yazısı ile tıpkıbasımına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hasan, Şevknâme, Mesnevi.

ABSTRACT
HASAN’S MASNAWI NAMED ŞEVKNÂME
[EXAMINATION-TEXT-INTRALINGUAL TRANSLATION-
FACSIMILE]

Yüksel Acaroğlu, Şule

Master’s Degree Thesis, Turkish Language and Literature Major

Consaltant: Doç. Dr. Sadık Yazar

May, 2018. 189 Pages

Masnawi, which has a considerable impact on Arabic, Iranian and Ottoman civilization’s literature, is a kind of verse that is used for long expressions. Volume and the quantity of subjects processed in Masnawi may vary. Along with masnawies written as Hamse, different masnawies that has partaken in Ottoman poetry and consisted of twenty-thirty couplets have taken place in our literature. One of the Masnawies that was written with this technique is Hasan’s *Şevknâme*. We believe that the expression technique, the dialect and the declamation which were used in this Masnawie will add value to Turkish literature.

In this examination; intralingual translation of *Şevknâme* was executed in accordance with the information which was gathered by biographic research about Hasan, the author of the poetry. By this translation, information about the masnawi’s dialect was collected and examined in terms of shape, content and declamation. In the last part of the practice, transcript and facsimile of the text were given place.

Keywords: Hasan, Şevknâme, Masnawi.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
TABLolar LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1
BÖLÜM I	3
1. ŞEVKNÂME'NİN TANITILMASI	3
1.1. ŞEVKNÂME HAKKINDA GENEL BİLGİLER	3
1.2. ŞEVKNÂME'NİN YAZARI	3
1.3. HASAN MAHLASLI ŞAİRLER.....	4
1.4. ŞEVKNÂME'NİN YAZILDIĞI DÖNEM	7
1.5. ŞEVKNÂME'NİN NÜSHA TAVSİFİ.....	9
BÖLÜM II	13
2. ŞEVKNÂME'NİN İNCELENMESİ	13
2.1. ŞEVKNÂME'NİN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ	13
2.1.1. Şevknâme'nin Vezin Açısından İncelenmesi	13
2.1.1.1. Şevknâme'de aruz imlâsı	13
2.1.1.2. Şevknâme'de aruz uygulamaları	15
2.1.1.2.1. Vasl.....	15
2.1.1.2.2. İmâle	17
2.1.1.2.3. Zihaf	21
2.1.2. Şevknâme'nin Redif ve Kafiye Açısından İncelenmesi	22
2.1.2.1. Redif.....	23
2.1.2.2. Kafiye çeşitleri	25
2.1.2.3. Kafiye hataları	29
2.2. ŞEVKNÂME'NİN MUHTEVASI.....	32
2.3. ŞEVKNÂME'NİN BELÂGAT ÖZELLİKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ	37
BÖLÜM III.....	59
3. ESERİN TÜRÜ	59
3.1. ŞEVKNÂME'NİN TÜRÜ HAKKINDA.....	59

BÖLÜM IV	63
4. ÇEVİRİ YAZI METİN VE DİLİÇİ ÇEVİRİSİ	63
4.1. METİN NEŞRİNDE DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	63
4.2. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	64
4.3. <i>ŞEVKNÂME</i> 'NİN ÇEVİRİ YAZI METNİ ve DİLİÇİ ÇEVİRİSİ.....	66
SONUÇ	166
KAYNAKÇA	169
EKLER.....	173
Ek-1 <i>Şevknâme</i> 'nin Tıpkıbasısı.....	173
ÖZGEÇMİŞ	189

KISALTMALAR

- a.g.e. : Adı geen eser
a.g.m. : Adı geen makale
a.g.t. : Adı geen tez
AKM : Atatürk Kültür Merkezi
bk. : Bakınız
c. : Cilt
EAT : Eski Anadolu Trkesi
Fak. : Fakülte
haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazret, Hazreti
. : Ölüm
s. : Sayı
SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDE : Türk Dili ve Edebiyatı
TDK : Türk Dil Kurumu
TTK : Türk Tarih Kurumu
 : Üniversite, niversitesi
vd. : ve devamı, ve diğeri
Yay. : Yayını, yayınları
YL : Yüksek Lisans
yy. : Yüzyıl

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Eserde Geçen 1. Filigran	7
Şekil 2. Eserde Geçen 2. Filigran	7
Şekil 3. Eserde Geçen 3. Filigran	8
Şekil 4. Eserde Geçen 4. Filigran	8

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. <i>Şevknâme</i> ’de Geçen Kafiye Çeşitleri ve Kullanım Sayısı.....	25
Tablo 2. Transkripsiyon Alfabesi.....	64

GİRİŞ

Yüksek lisans tezi çalışması için yaptığımız taramalar neticesinde, danışman hocam rehberliğinde yegâne nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan *Şevknâme* isimli mesnevi, çalışmanın konusu olarak belirlenmiştir. Bu belirlemeden önce, *Şevknâme* ve eserin yazarı olarak metinde yer alan “Hasan” anahtar kelimelerinden hareketle taramalar yapıp daha önce bir çalışmaya konu olup olmadığı tespit edilmeye çalışıldı. Tüm bu tarama ve araştırmaların neticesinde tespit edilen mesnevi hakkında yapılan bir çalışma ile karşılaşılmadı. Enstitüye verilen Tez Önerimizin kabul edilmesiyle, çalışmamıza başladıktan sonra bahsi geçen metin üzerinde çalışma yaptığımızı, Klasik Edebiyat Araştırmaları alanı ile ilgili çalışmaların yayımlandığı ilgili sitelere de kaydettik.

Şevknâme adlı mesnevinin metni; bilimsel usullere uygun olarak hazırlanıp diliçi çevirisi yapıldıktan sonra, inceleme kısmına geçildi. Eserle ilgili planlanan hedeflerin araştırma-inceleme çalışmaları esnasında üzerinde çalışma yaptığımız *Şevknâme*'nin bir yüksek lisans çalışmasına konu olduğu tespit edildi. Bu durumdan haberdar olunca söz konusu tezi inceleyip yaptığımız çalışmayla karşılaştırdıktan sonra tez çalışmasına devam etme kararı aldık. Bu inceleme sonucunda, bahsi geçen çalışma ile bizim çalışmamız arasında birtakım benzerlikler yanında, araştırma ve incelememizi özgün kılan farklılıklar da bulunmaktadır. Bizim çalışmamızı -bizimle eş zamanlı yapıldığını düşündüğümüz- bu tezden farklı kılan hususları şu şekilde listelemek mümkündür:

1. Metni bilimsel usullere uygun olarak kurduk.
2. Hazırladığımız bu metni, akademik saha dışında da istifadesini mümkün kılmak için diliçi çeviri yoluyla günümüz Türkçesine aktardık.
3. Metni biçim ve şekil özellikleri açısından inceledik.

4. Eseri, genel bir bakış açısıyla, belagat yönünden inceleyerek alışlagelmişin dışında eseri sadece muhteva açısından değil aynı zamanda ‘şairin metni nasıl edebileştirdiği’ sorusuna da yanıt aradık.
5. Filigran çalışmasından yola çıkarak mesnevide açıkça belirtilmeyen, eserin yazılış zamanını en dar çerçeve içerisinde tespit etmeye çalıştık. Bu tespitin eser incelemesinde oldukça nitelikli ipuçları vereceği görüşündeyiz.

Gün yüzüne çıkan *Şevknâme*'nin ilerleyen zamanlarda akademik anlamdaki çalışmalarla -varsa hatalarımızın giderilip- modern metin incelemeleriyle daha da zenginleşeceği, Türk edebiyatı akademik çalışma sahasına yeni ufuklar açacağı görüşündeyiz.

Mesneviler; kaleme alınan nazım şekli, işlenen tür ve dönem özellikleri, nesir-nazım nitelikleri gibi belli başlı klasik edebi geleneğin özelliklerini bir arada inceleme-değerlendirme imkânı sunmaktadır. Bu bağlamda mesnevi şeklinin; klasik Türk edebiyatı eserlerini ve dönem özelliklerini edebi açıdan anlama ve kavrama noktasında önemli yere sahip olduğu görüşündeyiz.

Klasik Türk edebiyatı ürünlerinden olan mesnevi; hemen her alanda yüzyıllar boyu eserler vermiş edebi bir şekildir. Osmanlı medeniyetinin en görkemli yüzyılları arasında (16. yy.) yaşadığı öngörülen Şair Hasan ve eseri *Şevknâme*; transkript, diliçi çeviri, metin incelemesiyle (dil-şekil-muhteva) Türk edebiyatı ve kültürümüze bir edebi eser daha kazandıracığımız görüşündeyiz.

Yüksek lisans tez çalışması 4 ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızda öncelikle *Şevknâme* adlı mesnevinin; şairi, yazıldığı dönemi ve nüshası hakkında bilgiler verilerek eserin tanıtılması yapılmıştır. Eserin incelenmesi; biçim, muhteva ve belagat açısından değerlendirilmiş olup diğer bölümde; eserin türü hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmamızın son bölümünde ise; *Şevknâme*'nin çeviri yazı metni ve diliçi çevirisi yer almaktadır.

Diliçi çevirinin; eseri dil ve muhteva açısından anlamada daha faydalı olacağına, inceleme-yorumlama konusunda da katkıda bulunacağına inanmaktayız. Bu eserin incelenmesinde hata veya eksiğimiz olursa umarız hoşgörüyü karşılıyoruz.

BÖLÜM I

1. *ŞEVKNÂME*'NİN TANITILMASI

1.1. *ŞEVKNÂME* HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Eserden hareketle, Hasan adlı bir şaire ait olduğunu tespit ettiğimiz mesnevinin adı; aşağıdaki beyitte belirtildiği gibi *Şevknâme* 'dir.

85 Sözüñden cāna virsün zevk hāme
Tamām olsun yazılsun *Şevknâme*

Hasan adlı şairin *Şevknâme* isimli eseri, klasik Türk edebiyatı nazım şekillerinden mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Çalışmamıza konu olan bu eser, aşk konulu mesnevi biçiminde kaleme alınmış bir eserdir. Eser, 500 beyitten oluşmakta olup aruzun hezec bahrinin *mefâ'îlün/ mefâ'îlün/fe'ûlün* kalıbıyla yazılmıştır.

1.2. *ŞEVKNÂME*'NİN YAZARI

Şevknâme'de metnin şairine işaret eden aşağıdaki şu iki beyit bulunmaktadır:

67 **ĤASAN** āşüfte-i zülf ü ruĥ-ı yār
Ĝarīb-i nākes ü zār u dil-efġār

477 **ĤASAN** dermānde-i derd-i maĥabbet
Ķadīmī sākin-i kūy-ı melāmet

Bu iki beyitten anlaşıldığına göre metnin yazarı, kendisini ‘Hasan’ ismi ya da mahlasıyla okuyucuya takdim etmektedir.

Mesnevîde şair olarak adı geçen Hasan’ın tam kimliğini ortaya çıkarabilecek kesin bir bilgi bulunmadığı gibi onu belli bir dönemde konumlandıracağımız belli bir padişah, belli bir dönem ve belli bir hâmi ismi de yer almamaktadır. Eserin sonunda kimliği net olarak belli olmayan bir hâmiye ithaf dolayısıyla övgü yapılmışsa da bu hâminin kimliği açıklanmamıştır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi şairin yaşadığı dönemi ortaya koyabilecek herhangi kesin bir bilgi elimizde bulunmamakla birlikte; sahip olduğumuz tek bilgi metinde adı geçen “Hasan” ismidir. Bu doğrultuda tezkirelere başvurduğumuzda, gerek ismi gerek mahlası dolayısıyla ‘Hasan’ olarak madde başı yapılan şairler olduğunu görmekteyiz. Bunları aşağıdaki şekilde kronolojik olarak sıralamak mümkündür.¹

1.3. HASAN MAHLASLI ŞAİRLER

Osmanlı Azeri sahası şairlerine dair bilgi veren biyografik kaynaklar incelendiğinde *Şevknâme* adlı eseri yazdığını tespit ettiğimiz ‘Hasan’ adlı veya mahlaslı şaire rastlanmamıştır.²

Anadolu sahasındaki ‘Hasan’ mahlaslı şairlere tezkirelerde bakıldığında; tespit edilen biyografik sonuçlar kronolojik olarak aşağıda belirtilmiştir.

a. Hasan Çelebi Fenârîzâde

Sahn müderrisliği yapan âlim ve zâhit biridir. Babası Mehmed Şah Efendi’dir. *Mugni’l-Lebîb* adlı telif eseri vardır. 1486’da vefat etmiştir.³

¹ Eserdeki kimi dil özellikleri dikkate alınarak Azeri sahası ya da Osmanlı’nın Doğu coğrafyasında yaşamış olan şairlere yönelik bir tarama da yapılmıştır.

² Ömer Bayram, “Klasik Azerbaycan Edebiyatında Meşhur Gazel Şairleri,” *Selçuk Ü, Fen Edebiyat Fak. Dergisi*, s. 21(2009): 261-268; Hüseyin Ayan, Kemal Yavuz, Efrasiyap Gemalmaz, Recep Toparlı, Gönül Ayan, Yavuz Akpınar, *Ali Şir Nevâyi Mecâlisü’n-Nefâyis* (Erzurum: Atatürk Ü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yay., 1995): 101,227; M. Oğuzhan Kuşoğlu, “Sâdikî-i Kitâbdâr’ın Mecma‘ü’l-Havâs adlı Eseri: İnceleme-metin-dizin,” (Doktora Tezi, Marmara Ü, 2012), 20.; Nimet Yıldırım, *Fars Edebiyatında Kaynaklar* (Erzurum: Atatürk Ü, Fen- Edebiyat Fak. Yay., 2001), 350.

³ Nuri Akbayar ve Seyit Ali Kahraman, *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî* c.2 (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996), 616.

b. Hasan Mu'îdî

Sultan II. Bayezid (1481-1512) zamanında yaşamış bir şâirdir. Anadolu şâirlerimizdendir.⁴

c. Hasan Çelebi

Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-Şuarâ* adlı şairler tezkiresinde verilen bilgiye göre Gelibolulu olan Hasan Çelebi (ö. 942/1536) yılında Bursa'da vefat etmiştir. Aşçızâde Hasan Çelebi olarak tanınır. Ulema arasında zarafet, letafet sahibi fen ilimlerinde irfan sahibi iyi huylu biridir. Bursa kadılığı yapmıştır.⁵ Ayrıca, *Tezkiretü's-Şuarâ*' da Hasan Çelebi-i Mu'îd ve Hasan Çelebi adlı şairler de yer almaktadır.⁶

d. Hasan Can Çelebi

“Türk mûsikisi bestekârı, hânende. Devlet adamı, şeyhülislam ve tarihçi Hoca Sadeddin Efendi'nin babasıdır. Hayatı hakkında bilinenler, Hoca Sadeddin Efendi'nin ünlü eseri *Tâcü't-tevârih*'te verdiği bilgilere dayanmaktadır. Hasan Can b. Hafız Mehmed b. Hafız Cemaleddin İsfahanî şeklindeki künyesinden ailesinin İsfahanlı olduğu anlaşılmaktadır. Babası Hafız Mehmed, Safevi Hükümdarı Şah İsmail'in daveti üzerine Tebriz'e gitmiş, Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran zaferinin (1514) ardından Tebriz'e girmesinden sonra buradan İstanbul'a getirdiği âlim ve sanatkârlar arasında o da yer almıştır.”⁷ (ö. 974/1567) Yılında vefat etmiştir.

e. Hasan Efendi

Amasyalı olan Hasan Efendi, İstanbul Eyüp'te Sokollu türbesinde medfundur. (ö. 990/1582) Sokollu Mehmed Paşa'nın oğluna hocalık yapmıştır. *Miftâh* metnini özetleyip 'Maânîci' lakabıyla nam salmıştır.⁸

⁴ Mustafa İsen, *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, (Ankara: AKM Yay. 93,1994), 155.

⁵ İbrahim Kutluk, *Kınalı-Zâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şuarâ* c.1 (Ankara:Türk Tarih Kurumları Yay., 2014), 287-288.

⁶ a.g.e., 289-291.

⁷ Nuri Özcan, “Hasan Can Çelebi,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* c. 16 (İstanbul: 1997), 312.

⁸ Akbayan ve Kahraman, a.g.e., 617.

f. Hasan Efendi (Kınalızâde)

Babası Ali Efendi'dir. 953/1012 (1546-1604) yıllarında yaşamıştır. Devrinde âlim ve usta bir şair olan Hasan Efendi'nin *Dürer ü Gurer Haşiyesi*, *Makbul Risaleleri ve Tezkire-i Şuarâ* isimli eserleri vardır.⁹

g. Hasan

Muid Hasan Çelebi namıyla tanınan şair; Serez'de doğdu. Kadı Ali Efendi'nin oğludur. Müderrislik ve kadılık yapan Hasan'ın nazikâne şiirleri vardır. Rıza'ya göre 1021/1612 yılında vefat etmiştir.¹⁰

h. Hasan

Manastırlı olan Ali'nin oğlu Hasan, kadılık görevinde bulunup, IV. Murad zamanı şairlerindendir. *Kırk hadis*'i şerh etmiştir. *Firaknâme* adlı manzum eserini kaleme almıştır.¹¹

i. Hasan Burhaneddin Efendi

Bursa'ya göç eden Hasan Burhaneddin Efendi, Celalî isyanıyla İstanbul'a geldi. Cihangir camiine halife olan Cihangirî, aslen Harputludur. 1073'te (1662-63) vefat etti.¹²

j. Hasan Efendi

Hasan Efendi'nin mahlası Vecîhî'dir. İstanbulludur. Divan-ı Humayun kâtiplerindendir. IV. Murad zamanında yaşamış *Divan*'ı olan şairdir. 1081'de (1670-1671) vefat etmiştir.¹³

k. Hasan

Abdulahâd Efendi yetiştirmiştir. Şehremini'de Şeyh olan Hasan (ö. 1088/1677-78), Fatih camiinde cuma günleri vaizlik yapmıştır. Ümmi Sinanzâde namıyla tanınmıştır.¹⁴

---

⁹ a.g.e., 624.

¹⁰ Haluk İpekten, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1988), 185.

¹¹ Fatih Yıldırım, "Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilisi: İnceleme-Metin-İndeks," (YL Tezi *Sayfa 101-200*, Balıkesir Ü, 2009), 235.

¹² Akbayer ve Kahraman, a.g.e., 615.

¹³ Abdülkerim Abdulkadiroğlu, *İsmail Belîğ'in Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (Ankara: Gazi Ü Yay., 1985), 662.

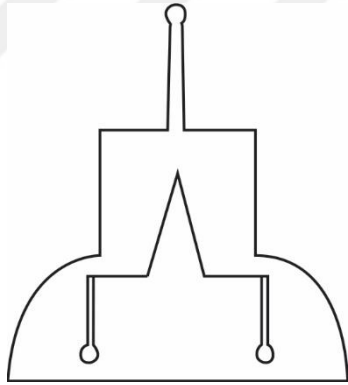
¹⁴ İpekten, İsen, Toparlı, Okçu, Karabey, a.g.e., 185.

1. Hasan Mehmed Han

Babası Hüseyin Han'dan sonra hanlık yapan Hasan Mehmet Han, Dağıstan'da doğdu. Türkçe ve Farsça şiirleri olan şair, (ö.1247/1831-1832) yılında Ezderhan'da vefat etmiştir.¹⁵

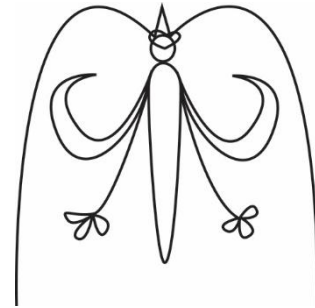
1.4. *ŞEVKNÂME*'NİN YAZILDIĞI DÖNEM

Yukarıda biyografilerini kısaca verdiğimiz 'Hasan' mahlaslı şairlerden hiçbirinin *Şevknâme* adlı eseri kaleme aldığına dair bir kayıt bulunmamaktadır. Hal böyle olunca, yani biyografik kaynaklar *Şevknâme*'nin müellifinin kim olduğunu ortaya koymakta kesin bilgiler vermeyince metindeki başka ipuçlarından hareketle hem eserin yazıldığı dönemi, hem de metnin yazarı olan Hasan'ın yaşadığı dönemi elden geldiğince daraltmaya çalıştık. Bu noktada öncelikle yazmanın filigranına baktık. Bu bağlamda yaptığımız çalışmalar neticesinde aşağıdaki filigran şekilleri tespit edilmiştir.

(en 4,5x boy 5cm)

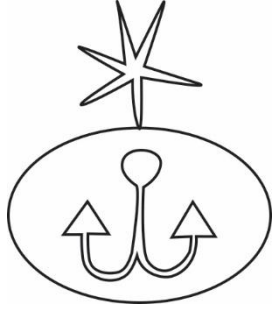
Şekil 1. Eserde Geçen 1. Filigran

(en 4x boy 4 cm)

Şekil 2. Eserde Geçen 2. Filigran

¹⁵ a.g.e., 186-187.

(en 3,5x boy 4 cm)

(en 2,5x boy 2,5)

Şekil 3. Eserde Geçen 3. Filigran

Şekil 4. Eserde Geçen 4. Filigran

Filigran kataloglarına bakıldığında elimizdeki yazmanın yapraklarında bulunan yukarıdaki filigranların; 1526 ile 1530 yılları arasını işaret ettiği tespit edilmiştir¹⁶. Bu bilgi elimizdeki yazmanın en azından bu tarihlere yakın bir zaman aralığında istinsah edildiği bilgisini vermektedir. Dolayısıyla en azından 1550'den sonra yaşamış olan 'Hasan' mahlaslı şairlerin *Şevknâme*'nin müellifi olamayacağı kesin olarak ortaya çıkmıştır.

Eserin yazılmış olabileceği en geç tarihi bu şekilde belirledikten sonra, *Şevknâme*'nin metni ve dil özelliklerine baktığımızda yazıldığı döneme dair bazı ipuçlarıyla karşılaşılmaktadır. Bunlardan en önemlisi metinde hikâyenin geçtiği iki şehir ismidir. Hikâye, Bursa'da başlayıp İstanbul'da devam etmektedir. *Şevknâme* yazarı, Bursa şehri hakkında ketum olurken, İstanbul'u yaklaşık on, on iki beyit içerisinde nispeten genişçe tasvir etmektedir. Bu tasvirde ortaya çıkan İstanbul şehri, şüphe götürmez bir şekilde öncelikle bir İslam hâkimiyetini göstermektedir. Bu itibarla eserin, İstanbul'un Osmanlı hâkimiyetine girdiği 1453'ten sonra yazıldığı kesindir. Yine bu İstanbul tasvirine baktığımızda, imar edilmiş tekâmüle ermiş bir şehir görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Bu da eserin, hemen fethin akabinde değil de en azından 15. yy.'ın sonuna doğru yazıldığı tahminini yapmamıza elvermektedir.

Böylece eserin yazılmış olabileceği en erken zaman aralığını da belirlemiş bulunmaktayız. Eserin dil özelliklerine baktığımızda yukarıda yaptığımız tespitleri teyit eder özelliklerle karşılaşmaktayız. Söz varlığı ve dil özellikleri eserin, Osmanlı edebiyatının 1453 ile 1600 yılları arasına denk gelen "klasik dönemde" yazıldığına

¹⁶ Charles Moïse Briquet, *Les Filigranes* (Mansfield Centre: Tome c.1, 1923), 42, Tome c.2, 401. Yukarıda çalışılan yazmadaki filigranın ölçülerini tespit ederken elden geldiğince bunun kesin ölçülere yakın olmasına çalıştık. Ancak buna rağmen birkaç mm'lik sapmanın olabileceği unutulmamalıdır.

işaret etmektedir. Eserin yazıldığı dönemi bu şekilde yaklaşık elli yıllık bir aralığa kadar daralttıktan sonra eserin yazıldığı coğrafya hakkında da tahminde bulunmakta fayda vardır. Öncelikle metinde geçen İstanbul ve Bursa şehirleri muayyen bir coğrafya işaret ediyor görünse de bunun aldatıcı olduğunu düşünmekteyiz. Şair, mesnevisinin “Der-Sebeb-i İnşâ-ı Maķāle” başlıklı bölümünde, eserinin yazılış sebebinden bahsederken; “Dert ve kederinden şikâyet etmek, sıkıntı dönemlerini anlatmak için herkesin beğendiği, sevimli, özgün, gönül çelen, nazik ve hoş bir örnek bulup hemen o anda onu (mesel) bahane ederek keder ve derdini açıklamaya, anlatmaya başladı.” demektedir.

71 Şikâyet kıılmağa derd ü ğamından
Hikâyet kıılmağa miñnet deminden

72 Bulup bir hoş mesel mergüb u mañbüb
Ğarib ü dil-firib ü nâzük ü hüb

73 Hemân-dem idünüp anı bahâne
Ğam u derdini başladı beyâne

Şairin dile getirdiği bu beyitlerde, hikâyesini bir mesel üzerinden anlatmak istediğini belirtmesi, söz konusu şehir isimlerinin bu mesel içerisinde kurgusal olarak konumlandırılmış olabileceği ihtimalini de doğrulamaktadır.

1.5. ŞEVKNÂME’NİN NÜSHA TAVSİFİ

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 3745:

Süleymaniye Kütüphanesi’nde tek nüsha olarak bulunan bu eser 30 yapraktan oluşmakta olup başı ve sonunda birer vikaye yaprağı bulunmaktadır. Sayfa alanı 200X140 mm, yazı alanı ise 157X93 mm’dir. Her sayfasında 9 satır bulunan eserde düzenli olarak reddade/müşir kullanılmıştır. Güzel bir talik hatla yazılan yazmada başlıklar yaldız mürekkeple metin ise siyah mürekkeple yazılmıştır. 1b’de iç içe geçmiş mihrabiyye ve serlevhada mavi zemin üzerinde yaldız mürekkeple çizilmiş hatayı motifler ve mavi renkli tığlar bulunmaktadır. Serlevhanın ortasında siyah renk

mürekkeple eserin ismi yazılmıştır. Yazmadaki sayfa ve satır cetvelleri yaldız mürekkeple çizilmiştir. Yazmanın kâğıdı kehribar sarısı renginde olup filigranlıdır. Birkaç yaprağın üst kısımlarında yer alan su lekeleri dışında yapraklarda kurt yeniği ya da lekelenmeler bulunmamaktadır.

Mukavva zemin üzerinde, bordo renkli ince bir deri ile kaplanan cilt miklepli olup şemsiyye, zencirek ve suyolu barındırmaktadır. Şemsiyyede rumî motifler bulunmaktadır. Miklebi düşmek üzere olan cildin şirazesi de tahrip görmüş olup birkaç yaprak şirazededen ayrılmıştır.

Yazmada her hangi bir telif ve istinsah kaydı bulunmamaktadır. Buna karşın yazmanın başındaki vikaye yaprağında ve 1a sayfasında birkaç kayıt bulunmaktadır. Vikaye yaprağın a yüzünde eserin “Şevknâme-i Hasan”olarak yazılmış olup ayrıca “odadan çıkan...” şeklinde bir not yer almaktadır. 1a’da ise eserin adı yine “Şevknâme-i Hasan” olarak kaydedildikten sonra üç tane kütüphane mührü yanında “Maşaallah u la kuvvete illa billah” yazılı küçük bir mührün altında daha büyük bir mühür yer almaktadır. Temellük kaydını barındıran bu mühürde “min mütemellikâtı el-fakîr el-hâc Mustafa Sıdkî gufira leh” yazılıdır.

Eserin imlâ özelliği ile ilgili tespit edilen noktalar aşağıdaki gibidir.

263 Çün ol **bî**-çâre ‘ âşık nâgehânî
İşitdi ol hadîş-i cân-sitânı

Yukarıdaki beyitte geçen Farsça olumsuzluk ‘bî’ eki, orijinal metinde, istinsah edilirken y (ﻻ) sesi yazılmamıştır.

275 Şafâ-yı vaşlı cândan eyleyüp **yâz**
Belâ-yı hicr-ile iderdi **feryâz**

EAT dönemi d/z (ذ / ð) değişimi özelliği göstermektedir. Şair, genellikle bu değişimi tercih etmiştir.¹⁷

¹⁷ Diğer d/z değişimi ile ilgili birkaç örnek için bk. 281, 338, 425, 481, 485. beyitler.

116 Belā vü derd ü ğam maḥremlġ eyler
Hemān āh u fiġān hem-demlġ eyler

Beyitte geen ‘-lġ’ eklerinde kalınlık-incelik uyumu aısından, eklerde uyumsuzluk vardır.

162 Ne vardur kimseye hi iltifātı
Ne oz bir pula Şayar kāyinātı

‘Kāinat’ kelimesi (ع) sesiyle yazılmıştır.

186 Didi ḥālũñ nedür ey ‘āřık-ı zār
Nedensin böyle bīmār u dil-efġār

234 Zihī vaġt-i sa‘īd ü rüz-ı pīrüz
Ki hem-dem ola cānān-ı dil-efrüz

Yukarıda altı izgili, koyu renkli kelimeler metinde ‘dil-figār, dil-firüz’ Şeklinde imlā edilmesine karşın; kelimeler, vezin gereġi ‘dil-efġār, dil-efrüz’ Şeklinde okunarak transkript edilmiştir.

BÖLÜM II

2. ŞEVKNÂME'NİN İNCELENMESİ

2.1. ŞEVKNÂME'NİN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Şevknâme'nin Vezin Açısından İncelenmesi

Çalışmamıza konu olan metin; klasik Türk edebiyatında sıkça kullanılan hezec bahrinin, Mefâ'îlün / Me fâ'îlün / Fe'ûlün vezni ile yazılmıştır.

2.1.1.1. Şevknâme'de aruz imlâsı

Aruz uygulamalarına değinmeden evvel metnimizde 'aruz imlâsına' da yer verildiğini söylememiz gerekir. Aruz imlâsı, "Türkçe kelimelerin, bilhassa vokalleri bakımından, aruza yani aruz tef'ile ve kalıplarına, buradaki kapalılık açıklık esasına uyularak yazılmasıdır." Konuyla ilgili imla meselesinin nazım ve nesir olmak üzere ayrıca ele alınıp incelenmesi gerektiğini belirten Kılıç, ilgili makalesinde örnekler vererek konuyu izah etmiştir.¹⁸

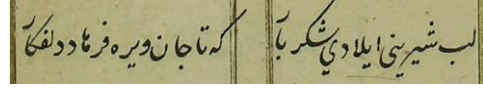
Aruz imlasının uygulandığı metinleri araştıran-inceleleyen bazı araştırmacıların, bu mühim konuya dikkat edilmemesinden kaynaklı, inceledikleri metnin Türkçe kelimeler açısından problemlili olduğu kanısına vardıkları olmuştur.¹⁹ Bu bağlamda incelediğimiz eserde, Türkçe kelimelerin açık ve uzun hecelere göre imlası noktasında metin boyunca 'aruz imlâsı'na yer verildiği görülmektedir. Bilhassa Türkçe kelimelerdeki sesli harflerin aruz kalıbına uyması için yapılan bu uygulamada konuyla ilgili metnimizde geçen örnekleri çoğaltmak mümkündür. Biz burada birer örnekle yetineceğiz.

---

¹⁸ Atabey Kılıç, "Aruz İmlası Üzerine Notlar," *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: Prof. İsmail Ünver Adına*, c. III, s. 6, (2008), 471-487.

¹⁹ Daha fazla bilgi için bk. Sadık Yazar, "Klasik Türk Edebiyatında Aruz Etrafında Gelişen İmla Hususiyetleri," *Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu* (Editör: Özer Şenödeyici), (İstanbul: Kesit Yayınları, 2015), 282.

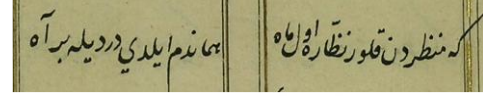
- 14 Leb-i Şirîni eyledi şeker-bâr
Ki tā cân vire Ferhād-ı dil-efgār

Beyitin birinci mısraın ikinci tefilesindeki ‘eyledi’ kelimesinin ‘-le’ hecesi açık hece iken aruz gereği, kapalı hece olması için medle yazılıp vezne uyum sağlanmıştır.

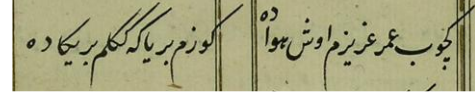
Metinde geçen aynı ‘eyledi’ kelimesinin vezin gereği yukarıdaki örnekte kapalı hece olarak yazıldığı gibi, açık hece olarak yazıldığı da tespit edilmiştir.

- 126 Ki manzardan kıılır nezzāre ol māh
Hemān-dem eyledi derd ile bir āh

Beyitin ikinci mısraının, ikinci tefilesinde geçen ‘eyledi’ kelimesinin ‘-le’ hecesi vezin gereği açık hece olması gerektiğinden vezne uygun ses değeriyle imla edilerek, yukarıdaki örnekten farklı imla ile medsiz yazılarak ‘-le’ nin hece değeri açık hece olacak şekilde vezne uyumu sağlanmıştır. Böylece aruz imlasının; aynı metin ve aynı kelime üzerinde, vezin gereği farklı aruz tefilelerinde, nasıl imla edildiğini tespit etmiş bulunmaktayız.

- 59 Geçüp ‘ömr-i ‘azizüm uş hevāda
Gözüm bir yana gönlüm bir yanada

‘yana, yanada’ aynı iki kelime -hatta- aynı beyitte vezin gereği farklı iki ayrı imla ile yazılmıştır. Türkçe kelimeleri ‘aruz imlâsı’na başarılı bir şekilde uygulayan şair vezin gereği, beyitin ikinci mısraının, ikinci tefilesinin ilk hecesine denk gelen ‘yana’ kelimesinin ilk hecesinin (ya) kapalı ikinci hecesinin (na) açık heceye denk gelmesi dolayısıyla birinci heceyi medli ikinci heceyi ise medsiz olarak yazmıştır. Yine aynı mısraın son tefilesinde geçen ‘yana(da)’ kelimesinde ise tam tersi durum ortaya çıkmıştır. Burada birinci hece (ya) açık, ikinci hece (na) kapalı heceye denk geldiğinden vezin gereği birinci hece medsiz ikinci hece med ile yazılıp ‘aruz imlâsı’ uygulanmıştır. Şair bu mühim hususa; metinde geçen aynı kelimeleri, aruz tefilelerine uygun hale getirmeye, tüm metin boyunca titizlikle dikkat etmiştir. Böylece Türkçe

kelimelerde; şair yazdığı metni, aruz kalıbına dökerken esnek ve mahir bir aruz imlasıyla kaleme almıştır.

2.1.1.2. *Şevknâme*’de aruz uygulamaları

Klasik Türk edebiyatı şiir geleneğinde, aruz ölçüsü en önemli unsurlardandır. Arap edebiyatı kaynaklı olan bu şiir ölçüsü, İran edebiyatı üzerinden Türk edebiyatına geçmiştir. Arap, İran ve Türk edebiyatları fark etmeksizin klasik şairler aruz ilminin belirlediği saf hece değerleriyle şiir yazmakta zorlanıyorlardı. Bu durumu göz önünde bulunduran aruz âlimleri, bu güçlüğü en aza indirmek için birtakım aruz uygulamalarına cevaz verdiler. Bu uygulamalarla birlikte şairler, duygu ve düşüncelerini aruzun belirlediği sınırlar içinde daha rahat dile getirmeye başladılar.

İslamiyet’i benimsemekle birlikte aruz ölçüsünü de kabul eden Türkler bu ölçüyü uygulamada bir müddet zorlandılar. Bu bağlamda EAT döneminde, aruz kusurlarına sıkça rastlanmasına rağmen bu dönemdeki problemler, aruz ilminin bilinmediğinden değil, uygulanması noktasındaki zorluklardan kaynaklanmaktadır. Türkçede, uzun ünlü hecelerin az bulunması, bu zorluğun ortaya çıkmasındaki en önemli zorluklardandır. Aruz kalıpları için, yeterli değildir.²⁰ 15. yy. ikinci yarısından sonra aruz veznini kullanmada mahirleşen klasik Türk şiiri şairleri, aruz uygulamalarını, aruz ilmine göre başarılı, esnek bir şekilde uyarlamışlardır. Bu durum ayrıca metne akıcılık ve ahenk bakımından da fayda sağlamıştır. Çalışmamızı; *Şevknâme*’deki aruz uygulamalarına dair incelememizi - daha tafsilatlı görebilmek için- eserin (1-81), (211-236), (476-500) arasındaki beyitleri üzerine bina ettik. İncelemeye dâhil ettiğimiz bölümlerde; yeri geldikçe, ilgili örnekleri amaca hizmet edecek şekilde izah etmeye çalışacağız.

2.1.1.2.1. Vasl

Vasl yani ulama; vezin gereği sonu ünsüzle biten bir kelimeyi, ünlüyle başlayan kelimeye ekleyerek okumaktır.²¹ Vasl çeşitleri ve metnimizde geçen vasl örneklerine yer verecek olursak;

---

²⁰ M. Fatih Köksal, “Metin Neşrinde Vezinle İlgili Problemler, Bazı Tespitler ve Teklifler,” *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori* (İstanbul: Kesit Yayınları, 2012), 64.

²¹ M. A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye* (İstanbul: Gökkuşbe Yay., 2015), 201-254.

- İki ünlü sesin birbirine katıldığı vasıllar. Klasik Türk edebiyatında da diğer şairlerin başvurduğu bir vasl uygulamasıdır. Bu uygulama metnimizdeki en az uygulamadır. Üç örnek vermekle yetineceğiz.

2 Hezārān midḥat ü ḥamd-i firāvān
Aña **k'oldur** ḳamu peyzā vü pinhān

Beyitin ikinci mısraın birinci tefilesinde ‘ki oldur’ yerine vezin gereği iki ünlü ses (i, o sesleri) birbirine vasl yapılarak ‘k' oldur’ şeklinde yazılmıştır. Böylelikle; ‘k' oldur’ kelimesi hece sayısı ve kapalı hece olması gereği açısından vezne uygun hale getirilmiştir.

61 İlāhī baña itdüm her ne **k'itdüm**
Yañılmısum yaramaz yola gitdüm

Beyitin birinci mısraın son tefilesinde ‘ki itdüm’ yerine vezin gereği iki ünlü ses (i sesleri) birbirine vasl yapılarak ‘k' itdüm’ şeklinde yazılmıştır. Böylelikle; ‘k' itdüm’ kelimesi, hece sayısı ve kapalı hece olması gereği açısından vezne uygun hale getirilmiştir.

444 Çü anda_ışitdi inandı hemān-dem
Yola ‘azm eylediler şāz ü ḥurrem

Yukarıdaki beyitte iki ünlünün birbirine vasl uygulaması, klasik Türk şiiri ürünlerinde çok nadir görülen bir durumdur. Beyitin birinci mısraın ilk tefilesinin son hecesinde vezin gereği iki ünlü birbirine katılarak vasl yapılmış olup son hecenin aslında açık hece iken kapalı hece olması –nadiren de olsa- sağlanmıştır.

- Ünsüzün ünlüye katıldığı vasıllar. Klasik ve halk şairlerimizin şiirlerinde hem vezin, hem ahengi sağlamak için kullandığı olağan, alışlagelmiş bir vasl çeşididir. Metnimizde iki çeşit ünsüzden ünlüye vasl şekli uygulanmıştır.

Birincisi; kapalı ya da uzun hecenin kısaltılmasını sağlayan uygulamadır. Bu uygulama metinde sayı bakımından oldukça fazladır. Bir örnekle izah edecek olursak;

45 Faşih-i ‘âlem O ben güng u lâlem
Sefih u gâfil u âşüfte-hâlem

Birinci mısraın ikinci tefilesinde vezin gereği hem ahengi hem kapalı heceyi, açık hece haline getirmek için ünsüzden ünlüye; ‘âlem’ kelimesi ‘O’ kelimesine vasl yapılmıştır.²²

İkincisi ise; metinde medli heceler de kısaltıldığı tespit edilmiştir. Şair, ünsüzden ünlüye vasl yaparken (1,5) değeri olan heceyi 1’e (bir uzun heceye) düşürerek medli hecelerde de başarılı bir uygulama yapmıştır. İncelediğimiz bölümde (211-236) bunların sayısı 28’dir. Hece değeri aruz tefilesine uygun hale getirilmiştir. Metnin bütününde de şair, medli heceleri ulama uygulamasıyla hece değerini düşürerek metnin ahengini sağlamış olup ses değerlerini korumuştur. Aşağıdaki örnekte;

228 Ve ger ihlâs-ile meşgûl olasın
Mukarreb oluben makbûl olasın

Aynı beyitte geçen ‘ihlâs, meşgûl, makbûl’ kelimelerinde, medli hecenin değeri, (1,5) hece değerinden 1 uzun heceye, düşürülerek vasılla başarılı bir aruz uygulaması yapılarak, beyitin aruz veznine uygun hale getirilmesi sağlanmıştır.

2.1.1.2.2. İmâle

Aruz vezni gereği kelimedeki kısa ünlüyü, uzun ünlü şeklinde değerlendirerek yapılan aruz uygulamasıdır.²³ Bu uygulamayla şair yine diğer aruz uygulamalarında olduğu gibi eserinde ahengi elverişli bir şekilde kullanmıştır. İki çeşittir:

a) **İmâle-i maksûre:** Açık hecenin vezin dolayısıyla kapalı/uzun olarak değerlendirilmesidir. Bu imale şekli büyük oranda Türkçe kelimelerin kök ve

²² Diğer ünsüzden ünlüye vasıllar için bk. (2, 3, 14, 18, 22, 23, 34, 37, 39, 48, 51, 54, 58, 62, 64, 67, 68, 70, 72, 73, 74, 76, 78, 81), (211, 212, 214, 215, 217, 220, 221, 222, 223, 225, 230, 233, 235), (477, 483, 484, 493, 500. beyitler.)

²³ Saraç, a.g.e., 210.

eklerinde, Farsça kurallara göre yapılan isim ya da sıfat tamlamalarının “i” seslerinde ve bağlaç “vav”larında başvurulur.

- 6 Kamu eşyāya eyle virdi itkân
Ki bir zerrede kalur ‘aql hayrân

Beyitin her iki mısraında (-mu, -le, -re, -ka) hecelerinde imâle-i maksûre yapılmış, beyit vezne uygun hale getirilmiştir.

Türkçe asıllı kelime ve eklerinin açık hecelerinde başvurulur.

- 14 Leb-i Şirîni eyledi şeker-bâr
Ki tâ cân vire Ferhād-ı dil-efgâr
- 30 Dime ‘İsâ’ya didüğün naşārâ
Daği ne dir-iseñ di âşikârâ
- 39 Diledi olmağa cāndan gulāmı
Dir-idi derd u şevk ile müdāmî

Birinci beyitte Türkçe kelimedede ‘eyledi’ –le ekinde, ikinci beyitte ‘di’ fiilinde, üçüncü beyitte yine ‘diledi’ nin –ledi kök ve ekinde Türkçe kelime/ekte imâle-i maksûre yapılmıştır.

Metinde geçen imâle-i maksûre genel olarak; Türkçe kelime ve eklerde aşağıdaki gibi geçmektedir:

Neredeyse her beyitte rastladığımız imâle-i maksûre Türkçe kelime köklerinde; isim ve fiillerde (daha çok) karşımıza çıkmaktadır. İsim soylu Türkçe kelimeler; ‘ kimi, kamu, biri, ne, beni, biri, o, kimse’ vb. kelimelerden oluşmaktadır. İmâle-i maksûre uygulaması vezin gereği Türkçe fiillerde; ‘eyle-, ol-, -i(mek), dile-, di-, bağla-, al-’ vb. kelimelerde yapılmıştır.

Aynı aruz uygulaması, Türkçe eklerde de sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak ekleri sıralayacak olursak: -ce, -sa (şart eki), -e (istek kipi), -di (görülen geçmiş zaman eki), iyelik eki 2. ve daha çok 3. tekil şahıs eklerinde, ismin hallerinden yönelme ve

belirtme hali ekleri, -me (olumsuzluk eki) eklerinin öne çıktığını söylemek mümkündür.

Klasik şiir kural gereği; Arapça ve Farsça kelimelerde açık hece, kapalı hece haline getirilip imâle yapılamaz. Farsça tamlama i'leri, bağlaç vavları (و), güzel he (٤) bulunan Farsça kelimeler ve Arapça kelimelerdeki müenneslik te'si (٥) bu kuralın dışındadır. Genellikle mesnevilerde karşılaşılan bu durumun birine de incelediğimiz metinde rastlamış bulunmaktayız.

485 Küşâze olmaya çün kim mecârî
Revân olur mı hergiz mâ'î cârî

Beyitte geçen Farsça 'küşâze' kelimesi, güzel he ile yazılıp, açık hece olmasına rağmen, vezin gereği imâle ile ze hecesine, kapalı hece olarak aruz uygulaması yapılmıştır.

b) **İmâle-i memdûde:** Uzatma, çekme, uzatılmış uzatma demektir. Medli hecenin uygulanmasına denir. Medli hecenin, hece değerinin bir kapalı bir açık (1,5) değerinde aruz vezni gereği, aruz uygulaması ile okunması demektir. Yukarıda inceleme aralığını verdiğimiz beyitler içinde tespit ettiğimiz imâle-i memdûde uygulamasını şair, ustaca kullanmıştır. Medli hecenin (1,5) hece değerinde okunması ve ahengin sağlanması aruz teorisine uygun bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu durum, şairin aruz teori bilgisine hâkim olduğuna işaret etmektedir.

20 Ye pes icâd-ı eşyâya sebeb ne
Kamu çün hiçdür bunca ta' ab ne

40 Ki Yâ Rab eyle beni ümmetinden
Beni mahrûm kılma himmetinden

493 Nühâsı cevher-i luţfuñ zer eyler
Türâbı misk taşu gevher eyler

Dipnotta belirtildiği gibi metinde de bazen art arda da gelen, beyitlerde işaret edildiği üzere şair, imâle-i memdûde aruz uygulamasını eserinde vezin gereği gerektiği yerde sıklıkla kullanmaktan geri durmamıştır.²⁴ Şair, medli hecenin ulamaya uygun geldiğinde de, aruz teorisi ve kaleme aldığı metnin vezin gereğine uygun şekilde, medli hecenin ahengini bozmadan değerini (1,5) heceden, (1) kapalı heceye düşürmektedir.

480 Var-idi ʔab‘ inuñ çün Şevk ü derdi
Ėazel ʔarzında Ėâlin nazm iderdi

Beyitin ikinci mısraının üçüncü tefilenin sonu, dördüncü tefilenin başında vezin gereği medli heceye ulama uygulanmıştır.²⁵

Ayrıca; uzun ünlüden sonra nun ( ) harfi varsa, med yapılmaması gerektiğini iyi bildiğine kanaat getirdiğimiz şair; nun ( ) harfinin istisnasına dikkat edip çok nadir aruz uygulamasında bulunmuştur.

488 Ėülistāndan virür bir Ėül niŐāne
Yiter bir āh-ı sūzān ‘ aŐıĖāne

Beyitin birinci mısraında geçen ‘Ėülistan’ kelimesinde şair; uzun ünlüden (â) sonra gelen nun ( ) harfi sonrası, med uygulaması yapmamıştır.²⁶ Şairin, incelemeye alınan bölümler arasında, nun ( ) kuralına muhalif bir uygulamasına rastlamadık.

70 Yaşı Cey h n y reği h n Ė ni d n
Ėam-ı hicr n-ile mağz n u mağb n

İmâle-i memd de uygulamasında şairler genellikle kendisinden sonra ulama imk nı bulunan medli heceleri doğal ses kaybından dolayı imâle-i memd deye d hil etmezler. *Őevkn me* nin yazarı da bu uygulamaya b y k oranda dikkat etmekle beraber buna uyulmadığı g r lmektedir. AŞağıdaki beyit buna  rnektir.

²⁴ Diğerleri i in bk. 6, 7, 9, 25, 26, 32, 34, 43, 44, 52, 78, 80, 221, 222, 236, 479, 481, 489. beyitler.

²⁵ Bu durumla ilgili  rnekler i in bk. 490, 492, 495, 496, 497, 498. beyitler.

²⁶ Benzer  rnekler i in; 2, ,29, 39, 43, 46, 50, 54, 69, 70, 73, 79, 80, 82,94, 232, 237,312, 420. beyitler.

42 Anuñ dergâhına idrâke yok râh
Olımaz menzilinden ‘akl’ ağâh

2.1.1.2.3. Zihaf

Kapalı/uzun bir hecenin değerini düşürmek olup daha ziyade uzun ünlüyle biten hecelerde uygulanır. Vezin gereği uzun ünlü kısa hece olarak okunabilir. Ancak klasik şiir geleneğine mensup şairlerin, sıklıkla tercih ettiği bir uygulama değildir. İmâlenin tersi bir durumdur²⁷, diyebiliriz. İncelediğimiz metinde az sayıda uzun ünlü ile biten hecenin kısa olarak değerlendirildiği görülmüştür.

62 Çü sen müstağnîsin iki cihândan
Haḫâ vü cürmüme bakma geç andan

Beyitin ilk mısraın ikinci tefilesi, vezin gereği kısa hece ile başlamalıdır. Ancak Arapça olan ‘müstağnî’ kelimesinin son hecesi kapalı hece olduğundan vezne uymamasına rağmen şair; burada zihaf yaparak uzun heceyi, kısa hece olarak değerlendirmiştir. Bu tür zihafın sıkça kullanılması, klasik şiir geleneği temsilcileri arasında metnin edebi değerini düşürdüğü görüşü yaygındır.²⁸

119 Velî bilmez kim ol dildâr-ı fettân
Melek mi yâ perî mi yâḫūz insân

Metinde geçen bir zihaf örneği de yukarıdaki beyitte olduğu gibidir. Beyitin ikinci mısraın son tefilesi vezin gereği açık hece ile başlaması gerekmektedir. Ancak son tefilenin ilk hecesi ‘yâḫūz’ kelimesinde geçen ‘ḫūz’ hecesi medli hece (1,5) olduğundan vezne uymamaktadır. Oysa şairin, ikinci mısraın son tefilesinin ilk hecesinde açık heceye ihtiyacı vardır. Bu durumda, aruz ilminde hoş karşılanmayan, zihaf uygulamasına başvuran şair; ‘ḫūz’ hecesini kendinden sonra gelen ünlü harf (î sesi) ile ulamaya tabi tutup daha sonra medli hecenin değerini düşürüp, heceyi, veznin son tefilesine uygun hale getirmiştir. Zihaf uygulamasıyla medli olan ‘ḫūz’ hecesi açık hece haline getirilmiştir.

²⁷ Saraç, a.g.e., 215.

²⁸ Diğer zihaf örnekleri için bk. 63, 337. beyitler.

Kaleme aldığı mesnevisinde, aruz teorisine uygun olarak birtakım aruz uygulamalarına başvuran Şair Hasan'ın aruzu oldukça ustalıkla uyguladığı görülmektedir. Aynı zamanda *Şevknâme*'de aruz uygulamasının hiç yapılmadığı beyitleri de tespit etmiş bulunmaktayız. Bu durum; şairin eserini kaleme alırken ne kadar başarılı, mahir ve aruz ilmine hâkim olduğunu göstermektedir. Önemine binaen, tespit ettiğimiz (inceleme yapılan beyitler arası) bu beyitlere aşağıda yer veriyoruz.

31 O'dur hayru'l-bilādūñ reh-nümünü
Ve hayru'l-halkı fi hayri'l-ğurūnı

57 Mükedder- hâtıram hâlüm perîşân
Yolum tuğyân u fikrüm fişk u 'işyân

84 Hikâyet eyle firğat ğuşşasından
Şikâyet eyle ğasret kışşasından

488 Gülistândan virür bir gül nişâne
Yiter bir âh-ı süzân 'aşıkâne

2.1.2. *Şevknâme* nin Redif ve Kafiye Açısından İncelenmesi

Klasik Türk şiirin şekil yapı taşlarından olan kafiye, 16. ve 20. yy. ilk yarısından itibaren çeşitli tartışmalara ve eserlere konu olmuştur. Klasik şiir anlayışımızda, daha çok Fars edebiyatı ve Arap edebiyatı kafiye anlayışının etkileri görülmektedir.²⁹ Belagat erbabının nazm için söyledikleri, şiirin şekil yapısı için 'mevzûn, mukaffa'; muhteva yapısı için 'muhayyel' tabirine asırlardır şairler, kendi dünyalarında hissettiklerini dilin en üst seviyesinden bir şeyler katmışlardır.³⁰

Şevknâme'de şairin kullandığı kafiye ve redifler aslında; kaleme alınan mesnevinin ne kadar gelenek kaideleri içinde ve özgün bir eser meydana getirdiğinin ispatı niteliğindedir. Tüm metni istatistikî olarak incelememiz neticesinde; kafiye

²⁹ Songül Aydın Yağcıoğlu, "Klasik Edebiyatla İlgili Teorik Eserlerde Kafiye Bahsinin Mukayeseli Olarak İncelenmesi," *Türkiyat Mecmuası*, c.22/Güz, (2012): 127-170.

³⁰ Konuyla ilgili geniş bilgi için bk.; Tâhir-ül Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973), 139.; Muhsin Macit, *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları*, (Ankara: Akçağ, 1996), 9-19.

kullanmada mahir olduğu kanısına vardığımız şairin, *Şevknâme*'de redifi de oldukça başarılı bir şekilde kullandığını tespit etmiş bulunmaktayız.

Ayrıca Hasan'ın eserinde cinaslı kafiye ve lafza özel bir yer verdiğini söylemek de mümkündür. “Dilin ses ve anlam imkânlarını en iyi şekilde”³¹ kullanmayı şiar edinmiş şairlerin şiirlerinde; cinas, cinaslı redif kullanma bedii hünerlerini sergiledikleri en sanatlı alandır.

2.1.2.1. Redif³²

Şiirde ahengi sağlayan önemli unsurlardan biri de rediftir. Kafiye den sonra gelip tekrarlanan aynı anlam ve görevde olan ek ve kelimelere redif denir. Metni redif açısından incelediğimizde, metinde geçen rediflerin çoğunluğunun Türkçe kelime ve eklerden oluştuğu tespit edilmiştir:

a) Kelimelerden (fiil/isim) oluşan redifler

3 Raḥīm u nāşir u rabb-i ğafūr ol
Kerīm u kâdir u ḥayy-i şekūr ol

Beyitin iki mısraında geçen ‘ol’ kelimesi; emir kipinde 2. tekil şahıs ekinde çekimlenmiş yardımcı fiil olup, görev ve imlası aynı olduğundan fiilde redife bir örnektir.

179 Ṭurup ol yār-ı ṭannāz uyhusından
Uyandı nergisi nāz uyhusından

Beyitin iki mısraında geçen ‘uyhusından’ kelimeleri isme gelen 3. tekil şahıs iyelik eki ve ayrılma hali eki görev ve imlası aynı olduğundan kelime, isimde redife bir örnektir. Diğer örnek redif ve beyit numaraları dipnotta belirtilmiştir.³³

³¹ Yaşar Aydemir ve Halil Çeltik, “Gazelde Cinaslı Çift Redif Kullanımı,” *İlmî Araştırmalar* 16, İstanbul, (2003), 17.

³² Ayrıntılı bilgi için bk. Saraç, a.g.e., 257-287.

³³ Kelime hâlindeki diğer redifler için bk. (Sayı, beyit numarasını; kelime, redifi göstermektedir.), 9/virdi, 20/ne, 28/oldur, 63/eyle, 86/ma’ni, 116/eyler, 121/mi, 129/olmuş, 140/ol, 142/olmuş, 164/olupdur, 166 /var, 167/ kimden, 170/olupdur, 187/nedendür, 200/eylemedi, 215/kalmış, 228/olasın, 429/oldı, 482 /geldi, 203 /degüldür, 242/ne bilsün, 259/olasın, 293/hane yapmış, 303/eyler, 351/idersin, 353 /senündür, 364/itdün, 365/eyle, 369/ olmak, 379/itmiş idi, 395/ol, 424/oldı, 425/var, 436/ne çare, 442/idüpdür, 453/ol, 493/eyler, 496/senündür.

b) Bağlaçlardan oluşan redifler

53   Hudāyā çün yaratduñ kudretüñle
       Bizi kılduñ mürebbā ni‘ metüñle

Beyitte geçen ‘(i)le’ kelimeleri bağlaç görevinde aynı imla ile yazıldığından rediftir. Bağlaçlardan oluşan diğer redif ve beyit numaraları dipnotta belirtilmiştir.³⁴

c) Bağlaç ve fiilden/isimden oluşan redif

190   Hem ol deñlü ‘ ināyet kılmağ-ıla
       Enīs olup ri‘ āyet kılmağ-ıla

Beyitin her iki mısraında geçen ‘kılmağ ıla’ kelimeleri isim-bağlaç görevinde olup aynı imlayla yazıldığından rediftirler.³⁵

d) Eklerden Oluşan Redifler

Metinde 171 redif ekle sağlanmıştır. Genel anlamda iyelik eki, ismin hal ekleri, bildirme eki, duyulan geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman, geniş zaman eki gibi eklerde redif ortaya çıkmaktadır. Birkaç beyitte (-gîn, -î) gibi Farsça eklerin de redif olarak kullanıldığı görülmektedir.³⁶ *Şevknâme*’de bazı eklerde zorla redif yapıldığı tespit edilmiştir.

63   Şalāh u ma‘ rifet erzānī eyle
       Ne yaraşursa saña anı eyle (erzānî/anı) î/ı

Beyitin birinci mısraında geçen ‘erzānî’ kelimesindeki (س) harfi nispet, ikinci mısraının sonundaki ‘anı’ sözcüğünde geçen (س) ise belirtme eki olup farklı

³⁴ Diğerleri için bk. (Sayı, beyit numarasını; kelime, redifi göstermektedir.), 53/le, 189/ile, 288/ıla, 294/ancak, 448/ile, 455/ile, 463/ile.

³⁵ bk. 370/ile ya Rab.

³⁶ Türkçe olmayan Farsça eklerde redif için bk., 159/-gîn, 281/-î ekleriyle sağlanmıştır.

görevlerdeki iki ektir. Buna rağmen şairin bu iki farklı görevdeki sesi, redife dâhil ettiği anlaşılmaktadır.³⁷

2.1.2.2. Kafiye çeşitleri³⁸

Metinde geçen kafiye çeşitleri ve sayılarını aşağıdaki tabloyla gösterebiliriz:

KAFİYE	SAYI
Mücerred	143
Mücerred/Cinas	2
Mürdef	239
Mürdef/Cinas	5
Mukayyed	26
Mukayyed/Cinas	2
Müesses	28
Müesses/Cinas	6
Cinas	47

Tablo 1. *Şevknâme*’de Geçen Kafiye Çeşitleri ve Kullanım Sayısı

Tablo incelendiğinde klasik Türk edebiyatındaki genel kafiye uygulamasına uygun olarak³⁹ mürdef kafiyenin en fazla kullanılan kafiye çeşidi olduğu görülmektedir. Mürekkebi kafiye çeşidinden olan mürdef kafiye “...cihân/ ...nişân” örneğinde olduğu gibi ridf harfinin bulunduğu kafiyedir. Tespit edilen 239 mürdef kafiyenin 54’ünde öne çıkan ses –ân’dır. Bunların ekserisi Arapça ve Farsça asıllı kelimelerde eklerle

³⁷ Başka şairlerde de görülebilen bu uygulamanın diğer örnekleri için bk., 73 (âne/âne), 91 (i/i), 98 (i/i), 139 (i/i), 162 (i/yı) Eklerin fonksiyonları farklı olarak kullanılmıştır., 211 (i/i), 220 (e/e), 263 (i/i), 376 (i/i), 381 (i/i), 281 (i/i) i’ler Farsça, 285 (a/e), 388 (den/-dan), 445 (i/yı), 459 (i/i).

³⁸ Kafiye çeşitleri hakkında bilgi verilip tanımlar yapılırken Saraç’ın çalışmasındaki (s. 257-287) sayfa aralığından istifade edildi. Bunun için her tanımda kaynak verilmeyecektir.

³⁹ bk. Saraç, a.g.e., 287.; Aydın Yağcıoğlu, a.g.m., 127-170.

yapılırken 6 tanesinde ise Türkçe kelimelere başvurulduğu görülmektedir. Aşağıdaki beyitte ikinci mısradaki mürdef kafiyeyi ‘kan’ sözcüğü karşılamıştır.

44 Ne diyem vaşfını ey pāk sübhān
Ki şerm u hayretimden derlerim kan

Aşağıdaki beyiti mürdef kafiyeye örnek verebiliriz.

1 Bi-ḥamdi'l-vāḥidi'r-rabbi'l-ḥamīdi
Ve bismillāhi zi'l-'arşi'l-mecīdi

Kafiye açısından tüm metni incelediğimizde mürdef kafiye olarak (-îd, îz, ûb, îl, ûh, uc, ây, îb, îk, îl, ag) seslerinde olduğu gibi sadece bir kez kullanılan sesler de vardır.

Ayrıca EAT dönemi dil özelliği olan d/z değişimi mürdef kafiye çeşidinde kullanılmıştır. Kafiye çeşitleri açısından metni incelediğimizde, mürdef kafiyeden sonra, kullanım sıklığına göre sırasıyla; mücerred, cinas, müesses, mukayyed kafiye çeşitleri gelmektedir.

“...ser/...seher” örneğinde olduğu gibi yalnız revî harfiyle yapılan kafiye olan mücerred kafiye için aşağıdaki örneği verebiliriz.

11 Kiminüñ pisteri kemḥā vü dībā
Kimi bālīn idinmiş seng-i ḥārā

Cinaslı kafiye ise, iki veya daha fazla benzerlikle oluşan cinas; nesir ve nazımda anlamları farklı olan kelimelerde imla ve telaffuz benzerliğinden oluşur. Söz sanatlarından olan cinasın tanımı ve çeşitleri birçok belagat kitabında yer almaktadır.⁴⁰ Metnimizde geçen cinas örneklerini çeşitleriyle birlikte izah etmeye çalışacağız.

Cinası manzum eserlerde hem şekil hem muhteva özellikleri açısından değerlendirmenin klasik Türk edebiyatı ürünlerine bedii açıdan zenginlik kattığı kanaatindeyiz. Mana ve lafzın iç içe olduğu bir edebi gelenekte cinası, şairler idealize

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Tâhir-ül Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973), 31-32.

ettikleri sanatlı anlatımda kullanagelmışlerdir. Cinas klasik şair için; hem estetik hüner, hem de cebirsel ilim işidir. Cinasın 4 unsuru vardır. “Eski kitaplarda vücûh-ı erbaa diye adlandırılmıştır.”⁴¹Bunlar: sayısı, cinsi, sıra ve harekesidir.

Genel olarak cinas çeşitlerini ‘tam cinas ve tam olmayan cinas’ olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Tam cinas iki kısımdır. Cinası oluşturan kelime tek ise, basit cinastır. Cinası oluşturan kelimeler en az iki tane ise bu da mürekkebin cinastır.

Tam olmayan cinas da beş kısma ayrılır. (Cinâs-ı mütekârib, cinâs-ı nâkıs, cinâs-ı muharref, cinâs-ı musahhaf ve cinâs-ı kalb. Bu bölümde metinde geçen ilgili örneklere değinilecektir.)

Eserimizde klasik belagat bilgi ve teorisine göre yer alan cinas ve çeşitlerine yer geldikçe değinilecektir.

Metinde geçen 47 adet cinaslı kafiye, 17’si Türkçe kelimelerle yapılmıştır.

121 ‘ Aceb bilsem yiri bâğ-ı **İrem mi**
Ya ben ol serv-i bālāya **irem mi**

Yukarıdaki beyitin kafiyesi cinasla sağlanmış. Tam cinasa örnek olan ‘İrem, irem ’ kelimelerindeki benzerlik tamdır. Cinas en az bir kelimedenden meydana geldiğinden basit cinasa örnektir.

480 Var-idi tab‘ inuñ çün şevk ü **derdi**
Gazel tarzında hâlin nazm **iderdi**

Yukarıdaki beyitte ‘derdi, iderdi’ kelimelerinden tek harf sayısında farklılık olduğundan tam olmayan cinasın cinâs-ı müterâkib çeşidine örnek verebiliriz.⁴² Metinde geçen diğer cinas örnekleri dipnotta belirtilmiştir.⁴³ *Şevknâme*’nin - incelediğimiz metnin kafiye tablosunda ve dipnotta belirtildiği gibi- cinaslı kafiye

⁴¹ M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1989), 309.

⁴² Diğer tam olmayan cinas örnekleri için bk.127, 138, 246, 418, 429, 462. beyitler.

⁴³ bk. 7, 10, 58, 68, 75, 120, 122, 155, 163, 165, 173, 176, 179, 198, 212, 229, 332, 339, 249, 258, 268, 274, 276, 283, 312, 319, 320, 337, 338, 374, 389, 392, 394, 409, 414, 456, 469, 474, 482, 498. beyitler.

açısından zengin olduğunu, şairin; söz ve ses açısından ustalığını göstermek için cinasa oldukça yer verdiğini söylemek mümkündür.

“...*kerâmet/...işâret*” kelimelerinde olduğu gibi te’sis harfinin bulunduğu kafiyele müesses kafiye denir. *Şevknâme*’de kullanılan kafiye çeşitlerinden bir kısmı da müesses kafiye olup bir örneği aşağıdaki gibidir.⁴⁴

4 Eşerdür kudretinden iki ‘âlem
Haberdür hikmetinden cinn ü âdem

Klasik cinas bilgisi dikkate alındığında, *Şevknâme*’de hem müesses hem de cinas olarak değerlendirebileceğimiz kafiyeler de vardır.⁴⁵

24 Diledi gizlü gencin kıla zâhir
Yaratdı bir mücellâ nûr-ı bâhir

Beyitte geçen ‘zâhir, bâhir’ kelimelerinin başında tek ses farklı olduğundan tam olmayan cinaslı kafiye, cinâs-ı mütekâribe örnektir. Aynı zamanda revî harfinden önce dâhil (hi-esre) ve tesis (â-med) harfleri bulunduğu müesses kafiye örnektir.

“...mest/ ...elest” kafiyesinde geçen kayd harfinin bulunduğu kafiye mukayyed kafiye denir, metinde geçen örneği aşağıdaki gibidir.⁴⁶

91 Cebîni burc-ı devlet aḥteridür
Ki zühre aña cândan müşteridür

Beyitteki revî harfi olan r (ر) sesinden önce gelen kayd (ك) sesinden dolayı mukayyed kafiye kullanılmıştır.

Hem mukayyed hem cinas olarak değerlendirebileceğimiz kafiyeler de vardır.⁴⁷

⁴⁴ bk. 30, 66, 81, 87, 88, 101, 117, 168, 182, 183, 190, 191, 203, 209, 266, 290, 291, 292, 345, 348, 350, 361, 404, 437, 472, 494, 497. beyitler.

⁴⁵ Diğerleri için bk., 50, 193, 210, 372, 470. beyitler.

⁴⁶ bk. 118, 129, 147, 154, 164, 169, 211, 221, 247, 253, 269, 300, 305, 313, 322, 341, 405, 417, 430, 441, 454, 457, 466, 475, 492. beyitler.

⁴⁷ bk. 415. beyit.

273 Hezārān ḥasret-ile zār ü dil-**teng**
Firāvān miḥnet-ile vālih ü **deng**

Tam olmayan cinasa örnek olabilecek ‘**teng, deng**’ kelimelerinin sadece başındaki sesler farklı olup diğer sesler aynı olduğundan cinās-ı mütekâriptir. Aynı zamanda revî harfinden (س) önce gelen kayd harfinden sakin (ض) dolayı mukayyed kafiye de yer verilmiştir.

2.1.2.3. Kafiye hataları

Klasik şiir geleneğine göre kafiye, belli bir kuralı olan nazım unsurlarındandır. Bu kurala uymayan kafiyeler hatalı olarak nitelendirilir. Hatta bu nitelendirme; isimlendirilen hatalar ve isimlendirilmeyen kafiye hataları olarak ikiye ayrılır: Buna göre isimlendirilen, tanımı yapılmış kafiye kusurlarından olan ikfâya; yapılan inceleme sonucunda metinde rastlanmıştır. İkfâ; revî harfinin ses çıkış yerlerine yakın olması hasebiyle bir başka harfe dönüşmesidir. (b/p gibi) Böylece ‘kulak kafiyesi’ yapılmaktadır.⁴⁸

8 Murādı muḳtezāsınca müretteb
Düzetdi cümle ‘âlem ḥalkını hep

Tüm metni incelediğimizde *Şevknâme*’de ridf harfinin farklılığına (–mâr/-mûr vb.) dayanan Sinâd kafiye kusuruna rastlanmamıştır.

Ancak şairin, EAT dil dönem özelliği olan, metninde özgün olarak tercihte bulunduğu d/z değişiminde kafiye açısından incelediğimizde kafiye kusuru denilebilecek bir durum söz konusudur.

76 Kılup mi‘ mâr-ı cûdı gönlin **âbâd**
Kemâl-i luḫfi ide ḥâtırın **şâz**

Aynı beyitte kafiye kullanımı için geçen kelimelerdeki d/z değişimi tercihi, beyitin son kelimesinde ‘âbâd’ olarak (ا) harfi tercih edilerek kullanılmasına karşın; -muhtemelen müstensih tarafından- aynı tercihe beyitin ikinci mısra sonundaki ‘şâz’ kelimesinde (ا)

⁴⁸ Diğerleri için bk. 128. beyit

harfi olarak riayet edilmeden beyit kafiye uygulamasına tâbi tutulmuş, istikrarlı harf tercihinde bulunulmamış farklı seslerde kafiye uygulandığı görülmektedir. Bu durum da metindeki kafiye uyumu açısından kusur teşkil etmektedir.⁴⁹ Ancak şairin bir beyitte de bu duruma dikkat edip aynı beyitte d/z değişimi tercihini (ذ harfinden yana kullanıp) aynı harfle kafiye yaptığı da gözardı edilmemelidir.

275 Şafâ-yı vaşlı cāndan eyleyüp yāz
Belâ-yı hicr-ile iderdi feryāz

314 Olup her bir ağaç bir naḥl-ı dil-keş
Çemen cān-baḥş [u] bād-ı şubḥ-dem hoş

Yukarıdaki beyitte geçen kafiye, revî olan şın (ش) harflerinden önceki harekelerin aynı olmamasından (birinci dizedeki hareke üstün, ikinci dizedeki hareke ötre) kaynaklanan ikvâ kusuru vardır.

Aşağıdaki beyitte şair kafiye kelimeleri olarak ümîzin /nâ-ümîzin kelimelerini kullanmıştır. Kelimelerin sonundaki –in ekleri birinci şahıs bildirme eki olup redif durumundadırlar. Normal şartlarda bir mesnevide aynı kelimenin kafiye olarak kullanılması fâhiş bir kafiye kusurudur; ancak şairin burada başındaki olumsuzluk ekiyle birlikte ‘nâ-ümîz’ kelimesini “ümîz” kelimesinden farklı bir kelime olarak düşünüp kafiye uyarladığı görüşüdeyiz.

338 Çü her bir çâreden kesdi ümîzin
Eytidi yâ İlâhî nâ-ümîzin

Aşağıdaki beyitte ilk bakışta kafiye rastlanmamaktadır. Ancak beyitin iki mısraında da redifli kelimedenden (sensin) önce gelen ‘maḫsūd’ kelimelerinde ince bir anlam farklılığına sığınan şair, cinas yapmıştır. Görünürde kafiye hatası gibi anlaşılan bu beyitte şairin ince bir anlam nüansı ile cinaslı kafiye yaptığı kanaatindeyiz.

⁴⁹ Diğerleri için bk. 306, 481. beyitler.

- 340 Ne yüzden gözleşem maksūd sensin
Neye tıpsam yine maksūd sensin

İncelediğimiz beyitlerde, aynı kafiyenin tekrarlanmasından oluşan ‘îta’ kusuru da tespit edilmiştir. Hatalı kabul edilen ‘îta’ ikiye ayrılır:

1. İsimlendirilmiş kafiye kusurlarından ‘Îta-yı celî’de (açık kafiye tekrarı) kafiye tekrarı yedi beyit aralığında olduğunda hoş karşılanabilir. Metnimizde tespit edilen ‘îta-yı celî kusuru -denilebilecek- örnekler aşağıdaki gibidir:

2 Hezārān midḥat ü ḥamd-i firāvān
Aña k'oldur kamu peyzā vü pinhān

6 Kamu eşyāya eyle virdi itkān
Ki bir zerrede ḳalur ‘aḳl ḥayrān

12 Kimi ‘işretde cānānıyla ḥandān
Kimi miḥnetde hicrān-ile nālān

35 Biri şıdḳ içre şiddiḳ-i cihāndur
Biri ‘adl içre nūr-ı ‘aḳl u cāndur

36 Birisi ‘ilm-ile üstāz-ı devrān
Birisi cūd-ıla mümtāz-ı aḳrān

İncelediğimiz mesnevîde 2, 3, 4, 5 beyitli aralıklarla aynı seslerin kafiye olarak kullanılıp tekrarlandığı tespit edilmiştir. Kısa aralıkla -sıklıkla- kullanıldığı görülen aynı kafiyeli seslerin gazel ve kasîde nazım biçimlerinde sorun teşkil edip bir kafiye hatası olarak kabul edilmesi klasik kafiye bilgisine göre mümkündür. Ancak bu kuralın, incelememize konu olan mesnevî nazım biçimi için geçerliliğinin olmadığı görüşündeyiz.

2. Yine isimlendirilmiş kafiye kusurlarından olan ‘îta-yı hafî’ (gizli kafiye tekrarı) kafiye tekrarının açıkça belli olmadığı kafiye hatasıdır. Aşağıdaki bir beyiti ‘îta-yı hafî’ye örnek vermenin mümkün olacağı görüşündeyiz.

238 Çü meyl itdi o zâr ü müstemende
Terahhum kıldı hasta derdende

Yukarıdaki beyitte şair; aynı fonksiyonda olan Farsça -mend eki dışında, kafiye oluşturan herhangi bir kafiye sesi kullanmamıştır. Beyitte kafiye, -mend ekiyle sağlanmıştır. Şair ekte, ‘îta-yı hafî’ ile hatalı kafiye yapmıştır. Yönelme hali eki olan (-e) rediften önce gelen Farsça (-mend) eki ile hatalı kafiyeyi, aynı kelime ve eklerle eserinin iki farklı beyitinde de tekrarlamıştır.⁵⁰

Sonuç olarak; *Şevknâme* şairi Hasan’ın, manzum ürünlerin şekle ait inşâsındaki en önemli iki unsuru; aruz vezni ve kafiyeyi, teori bilgisi ve klasik Türk şiir geleneğine uygun olarak başarılı bir şekilde kaleme aldığı görülmektedir.

2.2. ŞEVKNÂME’NİN MUHTEVASI

Mesnevi; “her beyti birbiriyle kafiyeli olan manzumudur.”⁵¹ Arap edebiyatından klasik Türk edebiyatına geçen mesnevi, 11.yy.dan itibaren asırlarca Türk edebiyatında çeşitli konuların kaleme alındığı bir nazım şekli olmuştur.⁵² Şair mesnevisini bir kompozisyon disiplini içinde (giriş, gelişme, sonuç) ele alır. Mesneviler genel olarak tertip açısından birbirine benzerdir. Giriş bölümü, konunun işlendiği bölüm ve bitiş olmak üzere 3 ana kısımdan meydana gelir.

Giriş bölümü; besmele, tahmid, tevhid, münacât, na’t, mi’rac, mu’cizat, din ulularına övgü, şairlere övgü, padişaha övgü, devlet büyüklerine övgü, sebab-i te’lif kısımlarından oluşur.

Konunun işlendiği bölüm; ana kısımdır. Ağaz-ı dastan, matla-ı dastan, ağaz-ı kıssa, ağaz-ı kitap, ibtida-i dastan vb. başlıklar adı altında asıl mevzu işlenir. Bu bölümde işlenen konular ve genel plan değişkenlik gösterebilir.

⁵⁰ Diğeri için bk. 257.beyit.

⁵¹ Tâhir-ül Mevlevî, *Edebiyat Lügati* (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973), 99.

⁵² Ahmet Kartal, *Doğu’nun Uzun Hikâyesi* (İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2014), 79-230. (Mesnevi ve tertip özellikleriyle ilgili bilgi verilirken Kartal’ın çalışmasındaki -belirtilen- sayfa aralığından istifade edildi. Bunun için ilgili bölüm boyunca kaynak verilmeyecektir.)

Bitiş bölümünde ise; Allah'a hamd ü sena, dua, sultana övgü ve dua, şairin eseri ve kendisiyle övünmesi, mesnevi şairlerini anma, şairin eserine verdiği ad, hasetçilere -dikkatsiz müstensihlere- metni doğru okumayanlara yergi, bu zarardan dolayı Allah'a sığınma, mesnevinin beyit sayısı, mesnevinin yazılış tarihi, şairin ismi, şair ve çevresi hakkında bilgi, okuyucudan dua isteme, mesnevinin vezni, Hz. Muhammed' e salat ve selam kısımları yer alır.

Genel olarak, mesnevi tertip özelliğinde yer alan bölüm ve alt bölümlerini belirttiğimiz bu edebi eserde, işlenen konu ve dönem itibariyle bazı farklılıklar görülebilmektedir. Nitekim ilk dönem mesnevi ürünlerinden olduğuna kanaat getirdiğimiz *Şevknâme*'yi incelediğimizde mesnevi bölümlerinin tertibinde bazı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber incelediğimiz mesnevinin 3 bölümünün (giriş, konunun işlendiği bölüm, bitiş) de, özgün bir dil ve belagat ile kaleme alındığı aşikârdır.

Eserin Bölümleri ve Konu Başlıkları

Metinde kullanılan başlıklara göre *Şevknâme*, 11 bölümden oluşmaktadır. Klasik Türk edebiyatı mesnevi nazım biçiminin tertip özelliği gereği esere tevhid bölümüyle başlanmıştır ancak, bu bölümün başında bir başlık yer almamaktadır. Eserdeki bölümleri beyit sayıları aralığına göre şu şekilde göstermek mümkündür:

[Tevhid]	(1-46/46 beyit)
Hikâyet Der- Münâcât	(47-64/18 beyit)
Der-Sebeb-i İnşâ'-ı Maqâle	(65-81/17 beyit)
Maṭla' -ı Dâsitân	(82-149/68 beyit)
Der-Şıfat-ı Şeb	(150-175/26 beyit)
Der- Şıfat-ı Rûz	(176-210/35 beyit)
Bâz Goşten-i Maḥbûb Ez-Seyrân	(211-236/26 beyit)
Mehcûr Şoden-i ' Âşık Be-Mekr-i Ağyâr	(237-306/70 beyit)
Bahâriyyât	(307-371/ 65 beyit)
Müstecâb Şoden-i Da' vet-i ' Âşık	(372-475/104 beyit)
Hâtime	(476-500/25 beyit)

Başlıksız olan, bizim tevhid olarak değerlendirdiğimiz, bölüme şair; Allah'ın adı ile başlar. Allah'ın varlığı, birliği, yüceliği ve kudretinden bahseder, yaratanın isim ve

sıfatlarını sıralayarak Rabb'ına övgülerde bulunan şair, hamd ü senadan sonra sözü aşka getirir. Gizli hazinesinin ortaya çıkmasını isteyen Hâlık'ın yaratma arzusuyla Hz. Muhammed'i ve kâinatı yarattığından bahseder. Peygamberlerin tacı olan Hz. Mustafa'ya övgü dolu mısralar yazan şair, diğer peygamberlerden olan Hz. İsa ve Hz. Musa'yı zikreder.

Mesnevi giriş bölümünün alt başlıklarından olan besmele, tevhid, münacât ve naât bölümlerine eserinde yer veren şair; bu bölümleri, birbirinden ayırmadan okuyucuya iç içe sunmuştur. Oysaki ideal mesnevi tertibinde, bahsi geçen bu bölümler kendine has, farklı başlıklar adı altında sunulmaktadır.

Tevhidde (başlığı yazılmayan) yer alan diğer bölümlerin bir arada kullanılması, eserin beyit sayısının az olması, ayrıca mesnevinin giriş bölümündeki tüm bölümlerinin mevcut olmaması; kanaatimizce, *Şevknâme*'nin başlangıç dönemi mesnevi ürünlerinden olabileceği gibi halk tipi mesnevilere de yaklaştığını işaret etmektedir.

Hikâyet Der-Münacât başlığına geçiş yapan şair, Allah'a yakarıшта bulunurken nefsiyle olan mücadelesinde Rabb'inden son nefesinde bağışlanmak diler.

Der-Sebeb-i İnşâ'-ı Maqâle başlığında eserin yazılış sebebi hakkında bilgi verilen bu bölümde mesnevi müellifinin adı, Hasan olarak geçer. Hasan dünyada asla muradına erememiş, bir kez bile adaletle karşılaşmamış; sevgilinin cefasından inleyen, ağlayan bir pejmürde âşıktır. Eserinde konu olarak 'aşk'ı işleyen şair; eserini okuyuculara sunarken devrin edebi dönem ürünlerinden olan mesnevi şeklini kullanmıştır. Böylece şair temsil niteliğinde oluşturduğu kurgusunu; dert ve kederinden şikâyet etmek, sıkıntılarını anlatmak için herkesin beğendiği -rağbet ettiği- sevimli, özgün, gönül çelen, hoş bir örnek bulup onu bir mesel etrafında anlatmaya başlar. Şairin eserini yazmadaki bir amacı da, bu temsili anlatımla dile getirilen iç âlemindeki sıkıntıların, yaşadığı uğursuzlukların artık sona erip -talihinin dönüp- gönlünün abad olması ve cömertlik mimarının sonsuz lütfuyla şairin şad olmasıdır.

Sebeb-i telif bölümünden sonra mesnevinin asıl bölümü olan, aşk hikâyesi başlar. Bu hikâyeyi şu şekilde özetleyebiliriz.

Mecaz ile gerçeğin iç içe geçtiği klasik aşk hikâyelerinden olan mesnevîde; geçen karakterlerin belirlenmiş isimleri yoktur bunlar; âşık, sevgili ve rakip olarak zikredilir. Buna göre fazilet sahibi, zarif, hoş bir adam (âşık), ismi belirsiz sevgiliyi Bursa'da bir

gezinti sırasında görür. Sevgiliye gönlünü kaptıran âşık etrafında olan her şeyi, geceyi-gündüzü, devinim halinde olan her cismi, baharı, feleklerdeki her hareketin sebebini sevgiliye ve onun varlığına güzellemelemler yaparak bağlar. Sevgili; servi boylu, keman kaşlı, dudağı Kevser, İrem bahçesinde iki gül arasında yetişmiş bir güzeldir. Şeker dudaklı sevgiliye gönlünü kaptıran âşığın heves ateşi gönlünü doldurur. Böylece adamın, akıl ve fazileti de yok olur. Âşığın gönlü sevgilinin gerdanında asılı kalır. Aşk kederiyle ağlayıp inleyen adam, hüznü kendine dost edinir. Sevgilinin muhitinde olmaktan mutlu olan âşığın sevgilisi o kadar güzeldir ki, insan mı peri mi belli değildir. Yoğun duygular içinde olan âşiğa, maşuk da kayıtsız kalamaz. Sevgilinin köyünde onun bir yan bakışı ile yere yığılan adam, etraftakilerin (rakiplerin) yardımıyla kendine gelir. Sıtmaya tutulan âşiğa halk ve rakipler merhem olurlar. İyiden iyiye sevgiliye tutulan âşık, birkaç gün eğlenerek sevgilinin mahallesinde hoşça vakit geçirir.

Zamanla zalim feleğin, sevgilisini başkalarına yar etmesinden endişelenen âşık, aşırı kıskançlığından ötürü ayrılık hasretiyle helak olur. Gittikçe giriftleşen aşk hikâyesi, yeni maceralara yelken açar.

Ayrılık ateşiyle yanıp kavrulan âşığın sinesini yaralar sarar. Sevgilinin sohbetini arzulayan diğer gönül ehilleri sevgilinin bulunduğu bir mecliste toplanırlar. Bu sohbet meclisinde herkes kendince bir efsane söylemektedir. Meclistekiler, sevgiliye âşığın perişan halinden, dermansız derdinden bahsederler. Bunun üzerine sevgili, âşığın halini görmek için sabah vakti gül bahçesine gider. Dostlarıyla gül bahçesinde salınarak yürüyen sevgili, aniden mahallesinde o aciz âşığı görür. Aşkından perişan olmuş âşiğa acıyan sevgili, neden hasta ve gönlünün yaralı olduğunu sorar. Sevgili, âşığın bu tarifsiz feryat ve figanının nedenini merak eder. Sevgiliden yüz bulan adam, sevgiliyle konuşmaya başlar. İki âşık arasında karşılıklı konuşmalar olurken tam o esnada âşık tekrar ümitsizliğe kapılıp yine kendinden geçer. Sevgilinin lütfuyla yakınlığıyla kendine gelmeye çalışan âşık, eskisinden daha beter olur. Yine toprağa yüz süren âşığı, kendine getirmeye çalışan sevgili, her türlü yolu dener. Hiçbir şey derdine derman olmaz, âşığın derdini daha da artırır. Bu durum karşısında herkes şaşır kalır. Âşığın derdine derman Allah'tan dilenir. Her ne kadar güzelliğinin etkisiyle sevgili gurur sarhoşu da olsa, samimi âşığın bu mecalsiz perişan halini görünce etkilenir, gönlü gam ateşinde erir.

O garip âşığın dert ve sıkıntı içindeki halini gören sevgili, hizmetçilere emrederek aşkıdan sarhoş olmuş adamı huzuruna ister. Sevgili, âşığın rahat etmesi için ona bir yatak hazırlar, tedavisini bizzat kendi yapar. Duaları boş çevirmeyen Allah'a sevgili dua ederek adamın iyileşmesini sağlar. Nasipsiz âşık yine birkaç gün sevgiliyle kalır. Nasipsizdir çünkü zalim felek yine âşıkları birbirinden ayırır. Sevgilinin garip adama meylini çekemeyen fitne dostlar bin bir hileye başvurur. Sevgili ile rakiplerin arasında konuşmalar olur. Adı sanı belli olmayan birini dost edinmenin sevgiliye yakışmayacağından dem vurup sevgiliden ferman alan rakipler; âşığın yanına gelerek, senin gibi değersiz bir yoksulun padişahın sarayında ne işi olur? Derler. Âşığı aşağılayan sözler sarfeden rakipler, amaçlarına ulaşır. Sevgilisinin rakipler tarafından kandırıldığını anladığı halde ayrılık belasına kanaat eden âşık, sevgilinin emrine itaat eder. Sevgilinin diyarını terk eder. Ayrılık acısına bir de yolculuk gurbeti eklenir. Her ne kadar ayrılık olsa da âşık, bir gün sevgiliye kavuşma ümidini gönlünde hep saklar. Hayatı yine cehenneme dönen âşık, deniz aşarak Konstantiniyye'ye (İstanbul) gelir. Âşık bu şehri yere göğe sığdıramaz, övgü dolu sözler söyler. İstanbul ve içinde yaşayanlardan bahseder.

Bir gün rahmet rüzgârları eser ve yeryüzüne bahar gelir. Baharın gelişi, sevgilinin habercisidir. Bahar mevsimine ait tüm öğeler yine sevgili ve onun nadide güzelliğiyle ilişkilendirilir. Herkes, her şey kendi içinde sevinç ve eğlence içindeyken, âşık yine çaresizce ağlayıp inler avare dolaşır. Ayrılık acısından kanlanan gözleri, takati kalmayan haliyle âşık Allah'a yalvarır. Sevgilinin merhamete gelmesini dileyen adam, Ey Allah'ım ya canımı al, ya gönlümü alanı ver, der.

Bir seher vakti, lale yanaklı sevgili yine dostlarıyla gül bahçesine gider. Her ne kadar gezip dolaşsa da gönlü gamdan kurtulmayan sevgili, gayri ihtiyari âşığın halini dostlarına sorar. Dostlar, sevgiliye; adı sanı belli olmayan o fakirin, sevgiliye duyduğu aşktan dolayı meşhur olduğunu söylerler. Bunu duyan sevgili, hemen eline bir kalem alıp övgü dolu sözlerle âşığa mektup yazar. Sabır gibi iradesinin de tükendiğinden bahseden sevgili, âşıkla sohbet etmek istediğini belirtir. Gönle ferahlık veren sevgili, mektubu bir haberciye verir. Ulak hemen âşığın bulunduğu şehre varır. Kapı ile duvarlar arasında cariyelerin dolduğu bir yerde âşığı bulan haberci, sevgilinin selamını iletip mektubu âşığa verir. Mutluluktan ruhu teninden çıkacak gibi olan âşık, mektupta yazılanlar ve habercinin söylediklerinden dolayı şaşkındır. Âşık sevinçli bir

şekilde hemen haberciyle yola koyulur. Birden sevgilinin yanına giren hizmetçi, sevgiliye kapıda uğurlu bir haberci ile zayıf, ağlayan bir hastanın olduğunu söyler. Sevgili naz ile sevinçli bir şekilde âşığı karşılar. Âşık yüzünü sevgilinin ayağına sürer. İki âşık birbiriyle hasbihal ettikten sonra el ele tutuşup sevinçli ve mutlu bir şekilde evlerine girerler. Aşk gerçekten samimi bir gönülle isteyen kişiler sonunda mutlaka sevdiğine kavuşup bir olur.

Şevknâme'de işlenen aşk hikâyesini bu şekilde özetledikten sonra mesnevinin omurgası niteliğinde olan bu bölümde yer alan başlıklardan da bahsetmekte fayda vardır. Şair bu bölümde şu Farsça başlıklara yer vermiştir: Maṭla' -ı Dāsītān, Der-Şıfat-ı Şeb, Der- Şıfat-ı Rūz, Bāz Goşten-i Maḥbūb Ez-Seyrān, Mehcūr Şoden-i ' Âşık Be-Mekr-i Ağyār, Bahāriyyāt, Müstecāb Şoden-i Da' vet-i ' Âşık.

Bu ana bölümden sonra Hatime bölümüne yer verilir. Bu bölümde adını yine zikreden Şair Hasan, daha önce dünya endişesinden uzaklaşp işinden elini çekmiş, muhabbet derdiyle aciz kalıp, kınama semtinde otururken yaşadıklarını gazel yazarak dile getirdiğini söyler. Şair, “Hüzünlü mizacın ne iyiliği olur, her an inleyen ruhun da ne şiri olur.” diyerek yaşadıklarını ilim sahiplerine nitelikli bir sözle anlatmak istediğini dile getirir. Şair, metinde adı geçmeyen, bir devlet büyüğüne ithaf edilen bu kitapçığın (mesnevinin) beğenilmesini umar. Adı bilinmeyen devlet büyüğüne birtakım övücü sözler söyleyerek dua ile hâtime bölümünü noktalar.

2.3. *ŞEVKNÂME*'NİN BELÂGAT ÖZELLİKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

İncelememizin bu bölümünde eserde geçen edebi sanatları tek tek bulmak yerine, mesnevinin başlıklarına bağlı kalarak, belli bir düzen içerisinde; şairin mesnevisinin her bir bölümünde ne tür anlatım yollarına başvurduğunu ortaya koymaya çalışacağız. Mesnevilerde işlenen konu ve başlıklar eserden esere farklılık göstermektedir. Beyan ve bedii sanatlara yönelik eserde geçen edebi anlatımın düzeyini genel olarak belirlemeye çalışacağımız bu eserde, klasik şiir geleneğinde mesnevi nazım biçimi üç bölüme ayrılmaktadır. Bu üç bölüm üzerinden belli bir plan eşliğinde, şairin kompozettiği mesnevisini edebi açıdan incelemeyi uygun gördük. Mesnevi bölümlerine göre yapılacak olan sanatsal incelemenin, mesnevi nazım biçimi ve türüne uygun bir yöntem olacağı görüşündeyiz. Eserde yer verilen her bölüm ve içeriği kendi içinde

farklı olduğundan, araştırmamıza konu olan mesnevîde işlenen her bölümün konu ve muhtevasının belagat yönünden de farklı olacağı düşüncesiyle bu yöntemi tercih ettik. Hâsılı, eseri mesnevî bölümleri üzerinden okumanın, şairi daha iyi anlama konusunda yararlı olacağı kanaatindeyiz.

İncelediğimiz *Şevknâme* adlı mesnevînin giriş bölümünde olan tevhid kısmı başlıksızdır. Tevhid ve naat bölümlerine ait olduğunu düşündüğümüz eserin ilk kırk altı beyitinde bahsi geçen bölümlerin de iç içe, kısaca ve yoğun bir şekilde yer aldığı kanaatindeyiz. Klasik Türk edebiyatında genellikle kaside nazım şekliyle yazılan tevhidlerin yanında gazel, mesnevî gibi nazım şekilleriyle yazılmış tevhidler de vardır. Bu şiirlerde işlenen konu (Allah'ın varlığı, yüceliği ve birliği, Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin övgüsü) aynı olduğundan bu konunun edebî yönden anlatımı da benzer olmaktadır. Teşbih, telmih, mübalağa sanatlarının kullanımı, mecaz unsurları ve söyleyiş bakımından benzerlikler olağandır.⁵³ Bu benzer unsurlar her şairin edebî hüneryle işlediği tevhidlerde farklılık arz etmektedir.

Mesnevînin başlıksız tevhid-naat bölümlerinde, Allah'a, peygamberlerine, din büyüklerine övgülerde bulunulduğundan; teşbih, mübalağa, telmih gibi sanatlara yer verilmiştir. Allah'ın adını anarak başladığı tevhid bölümünü, şairin Allah'a ve peygamberlerine sarf ettiği övgü dolu sözlerinden anlamaktayız.

- 1 Bi-ḥamdi'l-vāḥidi'r-rabbi'l-ḥamīdi
Ve bismillāhi zi'l-'arṣi'l-mecīdi
- 2 Hezārān midḥat ü ḥamd-i firāvān
Aña k'oldur ḳamu peyzā vü pinhān
- 3 Raḥīm u nāṣir u rabb-i ḡafūr ol
Kerīm u ḳādir u ḥayy-i ṣekūr ol

Vahit, Rab ve Hamid olan Allah'ın övgüsü ve yüce bir arşın sahibi olan Allah'ın ismiyle söze başlayan şair; “Binlerce ve çok sayıda övgü ve medh, görünürde ve gizli

---

⁵³ Cemal Kurnaz, “Türk Edebiyatında Tevhidler,” *Divan Edebiyatı Yazıları*, (Ankara: Akçağ Yay., 1997), 454.

olanların hepsi Ona'dır. Rahim, Nasır ve bağışlayıcı Rab olan O' dur. Kerim, Kadir şükre layık Hay O'dur." diyerek Allah'ın adları ve sıfatlarından övgüyle bahseder. Eserinin henüz ilk beyitlerinde hesap ederek tertip ettiğini düşündüğümüz beyitlerde, paralellik ve simetri mesnevi boyunca estetik ve belagat açısından dikkat çekmektedir. Şair; "Gizli hazinesini ortaya çıkmasını dileyen Rab, apaçık parlak bir nur yarattı. O pak nur, iki âlem padişahı ve seçilmiş peygamberlerin tacı olan Mustafa'nın nurudur." diyerek Hz. Muhammed'den ve övgüsünden bahseden naat beyitlerini kaleme alır.

24 Diledi gizlü gencin kıla zâhir
Yaratdı bir mücellâ nūr-ı bâhir

25 O nūr-ı pāk rûh-ı muşafâdur
Şeh-i kevneyn tâc-ı aşfiyâdur

"Bütün hayırlı diyarların yol göstereni O' dur. Bütün çağlarda yaratılmışların en hayırlısı O' dur." diyen şair, Hz. Muhammed'i öven Arapça bir iktibasta bulunur.

31 O'dur hayru'l-bilâdüñ reh-nümünü
Ve hayru'l-halki fi hayri'l-kurûni

Şair, yukarıdaki beyitte Hz. Muhammed için telmih ve mübalağa sanatını bir arada kullanmıştır. Şair; («قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ خَيْرٌكُمْ») lafzındaki hadis-i şerife⁵⁴ atıfta bulunarak telmih yapmıştır.

Şair, Resulullah'ın en faziletli ashabını zikrettikten sonra, bizzat adlarını eserinde yazmadığı, sıfatlarından bahsettiği dört halifeden; Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'ye övgülerde bulunurken mübalağa/telmih sanatlarını tekrar kullanmıştır. Eserde Hz. Musa ve Hz. İsa'nın adlarına yer verilerek her iki peygambere de telmihte bulunulmuştur. Hz. Musa'nın yüce makam için ettiği duadan bahsedilir.

⁵⁴ Bu hadis birçok kaynakta farklı ibarelerle geçmektedir. Bahsi geçen hadis için bk. Ebu Muhammed El-Hüseyn El-Bağavî, *Şerhu's-sünne*, (Beyrut: El-Mektebü'l-İslamî, 1983), (tahkik: Muhammed Züheyr Eş-Şâviş vd.), c.14, 66.

41 Egerçi istedi Mūsā müdāmī
Mesih'a virdi ol 'ālī maqāmī

Şair aşağıdaki beyitte, benzetme yönü birden fazla unsurdan meydana gelen güzel bir temsili teşbih örneğine yer vermiştir. Şair, “Tıpkı doğuştan âmâ olanın güneş ışığından habersiz olacağı gibi, her cahil de bu konuyu anlayamaz.” derken İslam’da önemli bir yeri olan dört halifeyi ve Hz. Peygamber’in ashabını önceki beyitlerde birtakım teşbihlerde bulunarak över. Bu teşbih edilerek övülen zatlara da temsili teşbih ile bir benzetmede bulunarak İslam’da mühim olan bu kişileri, âmâ olanın güneşi bilemeyeceği gibi, cahil insanın da bu zatlardan habersiz olacağını ifade eder.

37 Anı añlar mı her nādān u ebleh
Ne bilsün pertev-i hūrşīdi ekmeḥ

Münacât bölümünde şair; Allah’a yakarıştta bulunmadan önce kendisi ve nefsi arasında kalan bir adamın halini izah ederek, nefsi kişileştirmiştir.

47 Var-idi bir faķīr-i zār u miskīn
Olur düşmen aña bir merd-i bed-kīn

Nefsi bir adama teşbih eden şair, aynı zamanda nefsi kişileştirerek onun birtakım hilelerinden bahsedip tüm bu bedbaht durumdan Allah’a sığınmıştır.

50 Çü gördi anı ol merd-i bed-āyīn
Hemān çözdü elini öpdi pāyīn

Klasik Türk şiirinde sıklıkla kullanılan ‘ayak öpmek’ deyiminde şair, telmih yapmıştır. Eskiden sadakat ve saygının ifadesi olarak; hükümdarlar, ulu kişiler, şeyhler ve beylerin ayağı öpülmüştür. Bu gelenek, deyim olarak günümüze kadar gelmiştir.

Mesnevinin bu bölümünde ayrıca ahengi ve akıcılığı yakalamak isteyen şair, beyitlerinde simetri ve paralelliğe başvurmuştur. Yer yer anlatmak istediği mananın bazı kelimelerini, beyitlerinde önceleyerek mesneviye stilistik açıdan bir değer

katmıştır. Klasik şiirin geometrik yapısına hâkim olduğunu düşündüğümüz Şair Hasan, şiir dilini oluştururken kelime seçimine özen göstermiştir. Cem Dilçin'in tespitine göre "Divan şiirindeki simetri ve paralelizm birkaç biçimde karşımıza çıkmaktadır:

Tam paralellik ve simetri: Beytin her iki dizesinin bütünü kapsar.

Yarı paralellik ve simetri: Beytin dizelerinin başını ya da sonunu kapsar."⁵⁵

3   **Raḥīm** u **nāsir** u **rabb-i ḡafūr ol**
         Kerīm u **kādir** u **ḥayy-i şekūr ol**

Yukarıdaki beyit dikkatlice incelendiğinde şairin, kelime ve tamlamaları tesadüfen kullanmadığı, belirli bir simetri ve estetik unsurlara dikkat ettiği fark edilmektedir. Yukarıdaki beyit, şiirde tam paralellik ve simetriye örnektir.⁵⁶ Eserde tam paralel ve simetrik beyitlerin yanında, yarı paralel ve simetrik beyitler de vardır.⁵⁷

Öncelemeler, şiir dili oluşumunda kurgu açısından önemlidir. Klasik Türk şiiri şairleri öncelemeleri yaparken; farklı, yeni, özgün anlam ve söz yapısı içinde kendi çizdiği çerçeveye etrafında seçtikleri kelimelerle sanatlarının bedii yönünü aktarmak ister. Yani şair yazdığı her dizenin hangi kelimeyle başlayacağına dil bilgisi kurallarına göre değil, kendi oluşturduğu kurguya en uygun olan kelimeleri, şiir sanatının inceliklerine göre seçer.⁵⁸

9   **Kimine** şevk ü vecd ü ḥāl virdi
         Kimine mülk ü cāh u māl virdi

Şair, 'kimine, kiminün, kimi, kimine' kelimelerini; 9, 10, 11, 12. beyitlerde belgisiz zamir olarak art arda sıralayıp eserinde önceleme yapmıştır. Öncelemeler eser boyunca

---

⁵⁵ Cem Dilçin, "Divan Şiirindeki Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma," *Divan Şiir ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, (İstanbul, Kabalcı Yay, 2011), 294.

⁵⁶ Diğer bazı tam paralel ve simetrik beyitler için bk. 9, 28, 29, 32, 35, 36, 71. 84, 87, 156, 170, 171.beyitler.

⁵⁷ Diğer bazı yarı paralel ve simetrik beyit için bk. 86. beyit.

⁵⁸ Dilçin, "Divan Şiirinde Stilistik Açından Öncelemeler," a.g.e., 336.

farklı kelime-ek ve genellikle yakın beyitler arasında devam etmiştir. Mesnevi giriş bölümünde öncelenen kelime ve ekler eser boyunca dikkat çekmektedir.⁵⁹

Şevknâme’de aşk hikâyesinin anlatıldığı asıl bölümün “Maṭla^c -ı Dāsītān” başlığında şair, anlattığı hikâyede başkahraman olan sevgiliyi; teşbih, hüsn-i talil, tevriye, cinas, tezat, tasvir gibi bedii unsurlardan istifade ederek tanıtır. Bursa’da bir gezinti sırasında, aşğın karşısına çıkan sevgilinin özelliklerini dile getirdikten sonra şair; edebi dili süslü, akıcı bir şekilde kullanarak sanatlı bir anlatımla tasvire başlar. Tasvir edilen gece-gündüz, zaman, mekân, âşık, mâşuk, rakipler arasındaki diyalogların, ilk bakışta sıradan gibi görünse de, oldukça sanatlı ve akıcı bir üslupla kaleme alındığı görüşündeyiz. Bu durum, Şair Hasan’ın kendi dönemindeki edebi ölçütlere göre bir metin oluşturmadaki hünerini gözler önüne sermektedir. Aşk hikâyesinin anlatıldığı bu bölümde, sevgili dışında âşık ve rakîb tiplerinin de tanıtıldığı görülmektedir. Tüm bu karakterler, sevgili-âşık-rakîb, tanıtılırken gazel nazım biçimindeki karakteristik özellikleri ile hikâyeye dâhil edilmiştir. Dolayısıyla şairin bu karakterlerin tanıtımı sırasında kullandığı edebi sanatlar gazel nazım biçimindeki tiplerin betimlenmesi için kullanılan ve zamanla mazmun halini alan edebi sanatlardan çok farklı değildir. Ayrıca hikâyenin geçtiği, zaman ve mekân da sanatlı anlatımla yoğun tasvirler çerçevesinde okuyucuya sunulmuştur. Kullanılan tasvirlerde kahraman, zaman ve mekân unsurları bazen masalsı niteliğe bürünmektedir. Klasik Türk şiiri dönemi ürünleri, asırlarca baştan sona metafor anlatımla bezenmiştir. Mecazla hakikatin bir sarmal şeklinde sunulması, okuyucunun hikâyede anlatılanların gerçek mi, hayal mi? Merak unsurları eşliğinde esere dâhil olmasını sağlamaktadır.

İncelediğimiz mesnevide geçen sevgili, klasik şiirdeki gazel nazım biçiminde geçen sevgili tiplmesiyle aynı hasletlere sahiptir. Kanaatimizce, uzatılmış bir gazel veya kısaltılıp gazelleştirilmiş bir mesnevi diyebileceğimiz bu iki türün unsurlarını bir arada kullanan şair, farklı, özgün bir mesnevi kaleme almak istemiştir. Sevgiliyi, taze güle benzeten şair, güneş ışıklarının dalga dalga olmasını, sevgilinin kıvrımlı saçlarının yansımasından kaynaklandığını söyler, ayrıca gülün saf katıksız misk gibi kokmasının

---

⁵⁹ Diğer incelemeler için bk. (Öncelenen kelime-ek/beyit numarası şeklinde ifade edilmiştir.), (anun/5, 17, 42), (-dı/8, 24, 26,39, 47, 51), (dahi/30, 69), (kamu/6, 17,32), (ki-tâ/6, 13, 14, 15), (kim/33, 34,), (biri-si/ 35, 36), (ne/ 43, 44, 46, 58, 63,77, 80), (çün-çü/23, 38,50, 51, 62,), (-üp/59, 72,76,), (-e/74, 75, 77).

nedenini de taze gül olan sevgiliye bağlayarak, hüsn-i talil ile teşbih sanatını sevgili tanıtımında bir arada kullanmıştır.

90 Bırakmış zülfi sâye âfitâba
Gül-i ter mesken olmuş misk-i nâba

91 Cebîni burc-ı devlet aḥteridür
Ki zühre aña cāndan **müşteridür**

Sevgiliyi her fırsatta en güzel unsurlara benzeten şair, yukarıdaki beyitte, sevgilinin alnını devlet burcunun yıldızına teşbih eder. En parlak gezegenlerden olan zühre yıldızı ise sevgiliye canı gönülden müşteridir, taliptir. Beyitte ‘müşteri’ kelimesi tevriyeli kullanılmış, talep eden anlamının yanında, güneşe yakın büyük gezegenlerden olan müşteri yıldızı da kastedilmiştir.

Klasik Türk edebiyatında kullanılan ‘âşık-mâşuk-rakîp’ triplemesinin örneklerine yer verilen mesnevîde, şair; aşağıdaki beyiti âşık tipinin betimlemesi için kullanmıştır. Klasik, aşk konulu, nazım türlerinde âşık sevgiliye olan aşkıdan dolayı sürekli ağlayıp inler. Bilinen bu duruma şair, eserinde de kendi üslubuyla yer vermiştir: Bir an bile olsa bu şaşkınlık, deli divanelik halinin azalması için onun gözünün yaşı, aşığın yüzüne su serper, diyen şair; âşığın sevgiliyi görmesi ile kendinden geçerek ağlamaya başlamasından, bu şaşkınlık halinin de sona ermesi için âşığın akıttığı gözyaşını bir kişiye teşbih ederek, âşığı bu şaşkınlık baygınlığından uyandırmak istediğinden bahseder. Bunu farklı, özgün bir ifade ile dile getirdiğini düşündüğümüz şair, aslında yüzyıllardır bilinen, kullanılagelen tabirleri kendi üslubuyla eserinde kullanmıştır.

115 Yüzine şu seper yaşı dem-â-dem
Ki tā bir dem bu ḥayrānlıḡ ola kem

Âşığın aşkıdan dolayı akıttığı gözyaşı; önce istiare yoluyla bir kişiye teşbih edilip aynı zamanda kişileştirilmiştir. Daha sonra şair, âşığın ağlayarak gözyaşı akıtmasının nedenini hüsn-i talil sanatıyla güzel bir sebebe bağlamıştır: Gözyaşı, ağlamaktan

kendinden geçmiş olan âşık kendine gelsin, baygınlık hali sona ersin diye, âşığın yüzüne su serpmektedir.

140 Görüp ol serv-i nâzı gâh gâh ol
İderdi dest-i kûtâhından âh ol

“Ara sıra naz servisini gören âşık o naz servisinin cimriliğinden âh çekerdi.” Diyen şair; âşığın sevgiliden dolayı çektiği acıyı dile getirdikten sonra aşk hikâyesinin ana kahramanlarından olan, sevgili tipinden bahseder. Sevgilinin hal ve davranışını, âşığın bakışından, gönül penceresinden dile getiren şair; ‘serv-i nâz’ derken sevgiliyi naz servisine istiare ile teşbih edip, duyguda aktarma yaparak nazlı olma özelliğini önce, ince uzun boylu servi ağacına, sonra da sevgilinin naz endamına benzetmektedir. Şair, aynı beyitin ikinci mısraında kinayeli anlatıma başvurmuştur. Mana bakımından basit veya gerçek anlamında kullanılmış gibi görünen kelimeler şairin sanatlı anlatımıyla, mecazi anlam veya mecazın zıt anlamı olarak okura sunulabilmiştir. Yukarıdaki beyitte; önce sevgilinin boyunun uzunluğunu serviye teşbih eden şair, daha sonra servi boylu olma özelliğinin mecazi anlamıyla zıtlık oluşturan ‘kûtah’ kelimesini kullanarak îhâm-ı tezat sanatına başvurmuştur. İki anlama gelen (boysuz, kısa) ‘kûtah’ kelimesini kullanan şair, beyitin ilk mısraında sevgilinin uzun boyundan ah eden âşıktan söz ederken, aynı beyitin ikinci mısraında; kinayeli mecazi anlatımla bu sefer uzak anlamı kastederek sevgilinin kısa elinden yani, cimriliğinden şikâyet eden âşığın âh ettiğini dile getirir.

147 Ma‘ andur devletinde luğf-ıla qahr
Sirişte ni‘ metinde şekker ü zehr

148 Belâ balında iqbâlinde idbâr
Küdüretdür şafâsı genci pür-mâr

149 Vefâsı cevr ü miñnet vaşlı hicrân
‘ Aţâsı ‘ âriyet ümmîzi ħirmân

“Sevgilinin devletinde lutf-la kahr birlikte, onun nimetinde, şeker ve zehir bir arada yoğrulmuş, onun balında bela, bahtında bahtsızlık vardır. Duruluğunda bulanıklık, hazinesi ise yılanlarla dolu olan sevgilinin, vefası cefa, kavuşması ise ayrılıktır.” diyen âşık; sevgilinin durumunu zıtlıklar üzerinden anlatırken sevgiliye hissettiği yoğun duyguları da okuyucuya aktarmaktadır. Bunu ‘lutf-kahr, şeker-zehir, bela-bal, ikbal-idbar’ kelimelerinde olduğu gibi benzer sesleri bir arada kullanarak da sağlamıştır.

Şair, ses benzerliği ve mana bakımından birbirine zıt-uygun kelimeleri mesnevinin diğer beyitlerinde de bir arada kullanarak anlatımını güçlü kılmıştır. Art arda sıralanmış beyitlerde, tezat sanatının hâkim olduğunu gördüğümüz birbirleriyle ilgili zıt kavramları bir arada kullanan şair; sevgilinin devletinde lutf ile kahr birlikte, der. Nimetinde şeker ile zehir bir aradadır. Baht ile bahtsızlık, duruluk ile bulanıklık aynı beyitte zikredilmiştir. Sevgilinin aşığa vefası aslında, cefa ve derttir. Âşığın sevgiliye kavuşması bile aslında âşık için ayrılıktır. Bu sefer şair, sevgilinin özelliklerini zıtlıklar üzerinden anlatmak istemiştir.

“Der-Şifât-ı Şeb” başlığında yoğun sanatlı gece tasvirine yer veren şair, âşığın sevgiliye olan hislerini yine sevgilinin hasletleri üzerinden sıralayarak okuyucuya aktarır; şair, gökyüzü ve unsurlarını görüldüğü gibi değil de sevgiliyi arayan birer unsur gibi yorumlamıştır.

150 Çün eflākũn olur ma‘ şũkũ pinhān
Hezārān şem‘ yaqũp oldu cũyān

Şairin bu bölümde kullandığı tasvirli anlatım hüsn-i talil sanatıyla birlikte verilmiştir. Beyitte, âşığın sevgilisine tutulmuş felekler, binlerce mum yakıp onu arar şeklinde betimlenmiştir. Şair, gece vakti gökyüzünün birçok yıldız tarafından aydınlatılması gibi bir doğa olayını, yine güzellikle sevgiliye bağlamıştır.

Şair; ayrılık acısından dolayı aklı başından gitmiş, canı teninden neredeyse çıkacak kadar zayıflamış olan âşığın gözünden, gece tasvirine devam eder. Şair, gecenin karanlığı ile âşığın ayrılık acısından çektiklerini eşleştirerek, âşığın hisleri ile gecenin karanlığı karşısında insanın hissettiği ruh halini, tertip ettiği beyitler aracılığıyla okuyucuya yansıtır.

151 Eşer eyledi çün cānına firqat
İder pür sīnesini dāğ-ı ḥasret

Şair; âşığın ayrılıktan dolayı çektikleri ile gecenin sanatlı tasvirine devam eder; bu sefer geceyi, karanlığı aydınlatan parıltılı bir güneş teşbihini kullanarak sevgiliden ve onun etrafında, ekseninde toplanan, etkisinde kalan, gönül ehillerinin; sevgilinin sohbetine nasıl meylettiklerinden bahseder.

152 Girüp ol mihr-i tībān ḥalvetine
Kılur meyl ehl-i diller şoḥbetine

Parıltılı güneş misali sevgilinin sohbetine katılanların gönlü aydınlanır. Âşığın sevgilisine sıraladığı teşbihler tüm eser boyunca, çeşit çeşittir. Sevgiliyi sohbet meclisine davet ederler. Meclise katılanların özellikleri çeşit çeşit; kimi fitne, kimi irfan sahibidir.

154 **Kimi** eş'ār-ı şūr-engīz söyler
Kimi derd-i derūnın şerḥ eyler

155 **Kimisi** eyler aḥterden şikāyet
Kimisi māh-rūlardan ḥikāyet

156 *Leṭāyifden* **kimisi** *behcet-efrūz*
Ma'ārifden **kimisi** *ḥikmet-āmūz*

Tam paralellik ve simetrik anlatımla tekrarlanan kelimeleri bir arada, yine art arda sıralayan şair, 'kimi, kimisi' kelimeleriyle tekrar sanatı yaparken anlatımını güçlendirmiştir.

Meclistekiler o yüce sevgiliye; dünya güzellerinin şahına, “Âlemin canı senin yoluna revan olsun.” der. Yaşlı göz, gamlı gönül sevgilinin bir bakışı ve sözü ile aydınlanır, mesut olur. Sevgilinin güzelliğinden dolayı âşığın gözü uykusuz, sevgilinin dudağından dolayı da gönlü taze olan şair, sevgilinin saçından dolayı gam zincirine

bağlanmıştır. Sevgilinin bakışından dolayı da dert ve elem hastası olan âşığın derdi, takatini kesmiştir. Klasik aşk konulu mesnevilerde geçen hasret teması bu mesnevide de karşımıza çıkmaktadır. Âşık, sevgilinin yüzüne hasret kalmıştır.

184 Hevâ-y-ile o deñlü pür dimağı
Yağın olmuş söyünmege çerâğı

Şair, âşığın; “Dimağı o kadar arzu istek (hava) ile dolmuş ki mumu sönmek üzeredir.” derken ‘hevâ’ kelimesini tevriyeli kullanarak aynı zamanda ‘hava’ anlamını da beyitte kastetmiştir. Böylece, âşığın hava ile dolu olan dimağının mumu sönmek üzeredir.

205 Gülistândan yaña ol bülbül-i nâz
Hezârân güşsa ile kıldı pervâz

Yukarıdaki beyitte âşığı, belli bir isimle belirtmeyen şair; onu ‘naz bülbülü’ olarak takdim etmektedir. Bu kullanımı ile âşığı bülbüle benzeten şair, açık istiare örneğine başvururken sevgiliyi de mecâz-ı mürsel sanatı ile açığa çıkarmaktadır. Yani ona ait olan nâz vasfını söyleyerek kendisini kastetmektedir.

“Der-Şifat-ı Rûz” başlığında hikâyesini anlatmaya gündüz betimlemesiyle devam eden şair; dokuz feleğin dönüşünden, dokuz kat feleğin içi su dolu büyük bir kovayı yeryüzüne -tıpkı yağmurun gök kubbeden yağdığı gibi- nasıl döktüğünden, böylece; ölü zamanın ve hayata susamışların, nasıl can bulduğundan dem vurmaktadır. Tüm bunlar olurken, naz uykusundan uyanan sevgilinin nasıl kan dökücü olduğu, güzellikten dolayı nasıl gururlu sarhoş haline geldiği anlatılır. Kâinatta olan her şeyi sevgilinin varlığına, güzel sebeplerle bağlayan şair, sevgilisinin güzelliği karşısında çektiği dert ve elemi dile getirmektedir. Lütufla dostlarıyla birlikte gül bahçesine yönelir. Katil sevgili mahallesinde dolaşırken ansızın o güçsüz (âşığı) görür. Aşk gamıyla âşığın oldukça zayıfladığını gören sevgili, neden böyle hasta ve gönlü yaralı olduğunu sorar. Âşık-mâşuk diyaloguyla devam eden metinde şair, sevgiliyle biraz yakınlık kurunca: “Ey ay yüzlü ve doğru sevgili”, diye söze başlar. Hasret acısının verdiği elemden ümitsizliğe düşen âşık, kavuşmanın mümkün olmadığını sevgiliye iletir. Sevgili bu derde derman olmak için arayış içine girer ama sonuç alamaz. Hatta

bu arayış, âşığın kederini daha da artırır. Sevgilinin sohbet meclisinde bulunanlar, âşığın derdine dermanı Allah'tan bekler, sevgili bu durumdan dolayı oldukça mutsuz olur, gam ateşinde gönlü erir.

Bu bölümde yer alan aşağıdaki beyitte, bir fesahat kusuru olduğunu düşünmekteyiz. Şöyle ki beyitte geçen 'secl' kelimesi, zaten 'su dolu kova' demektir. Şair kelimenin bu anlamına rağmen 'Tolu âb-ile' ifadesini getirip haşvin oluşmasına sebep olmuştur. Yani, 'Tolu âb-ile bir secl' kelimelerini aynı mısradan, aynı anlamda kullanıldığından gereksiz, doldurma, kelimeler bir arada kullanılmıştır.

177 Tolu âb-ile bir secl-i mu'azzam
Revân eyledi devrâna hemân-dem

“Bâz Goşten-i Maḥbûb Ez-Seyrân” başlığında şair; hikâyesinde zamanı, sanatlı bir üslupla dile getirir.

211 Gül-i gülzâr-ı şahn-ı lâciverdî
Ruḥ-ı 'âşîk gibi çün kim şarardı

Zaman tasvirini sanatlı bir şekilde dile getiren şair; yeryüzündeki gülün sararması gibi âşığın da yanağının sarardığını söyler. Mesnevide geçen zamanı, mekânı ve sevgilinin gül bahçesini tasvir ederek okuyucularına sunan şair; sevgilinin otağından, sevgilinin bahçesindeki gülün, nasıl kendi yanağı gibi sararıp solduğundan bahseder. Sevgili, âşığın perişan halini merak eder. Hatta bu durumdan kendini sorumlu tutan sevgili ağlamaya başlar.

219 Şükûfeyle ovup 'unnâb-ı nâbı
Dizer elmâsa lü'lü-yi hoş-âbı

Şair yukarıdaki beyitte, 'ağlamak' fiilini sanatlı bir üslupla ifade etmiştir. Âşığın perişan halini görüp üzülen, hatta bu duruma ağlayan sevgilinin bu eylemi, parlak incinin elmasa dizilmesine benzetilmiştir. Bunun üzerine âşık sevgilinin yanına getirilir, sevgili âşığa ilgi gösterir, bu sıkıntılı durumdan kendini sorumlu hisseden sevgili, âşığın sağlığına kavuşması için Allah'a dua eder ve sevgilinin duası kabul olur.

“Mehcür Şoden-i ‘Āşık Be-Mekr-i Ağyār” başlığında; zalim feleğin figüranlarından olan rakipler, sevgilinin âşığa olan meylini çekemez. Binlerce hile ve fitneyle âşığı sevgiliden uzaklaştırmayı başarırlar. Sevgili güzelliğinin verdiği gururla, olan biten fitneliği ve hileyi anlayamaz. Bir gün sevgiliye haber verilerek devrin kıskandığı sevgili, sana söyleyecek bir sözümüz var; ama söyleyecek yüzümüz yok, denilerek karşılıklı, konuşmalar başlar. Adı sanı belli olmayan birine sevgilinin âşık olmasını yakıştıramayan sevgilinin sözde dostları, el âlemi bize güldürme diyerek, sevgilinin bu durum karşısında seçim yapmasını isterler. Şair; sevgili ile âşığın arasına girmeye, fitnesiyle âşıkları ayırmaya çalışan rakipleri yine gazeldeki genel geçer özelliklerine uygun olarak betimleyip okuyucuya tanıtır. Sevgili ve rakipler bir olur. Hiç vakit kaybetmeden sevgilinin fermanını, âşığa iletip bulunduğu yeri terk etmesini isterler.

Âşığın yaşadığı duygu yoğunluğu bazı beyitlerde yükselip alçalabilmektedir. Tekdüze bir anlatımın olmadığı, asıl hikâye bölümünde şair; bazen sanatlı anlatıma ara verip sade anlatımla eserine devam etmektedir, bazen de alışılmamış bağdaştırmalarla hikâyesinin anlatım gücünü zenginleştirmektedir.

Şair zaman zaman okuyucuya muradını anlatabilmek için hikâyesinde yer verdiği kahramanları karşılıklı olarak konuşturur. Eserde âşık, mâşuk ve rakipler arasında geçen diyalogların mesnevinin anlatımına canlılık ve acıcılık kattığı görüşünderiz. Birkaç beyit öncesinde kendi aralarında konuşan rakipler, âşık ve mâşuğu ayırma konusunda fitnede birleşirler. Yaklaşık yirmi beyit boyunca rakipler ile sevgili, sevgili ile rakipler ve rakipler ile âşık arasında geçen diyaloglarda ortalığa salınan fitne yüzünden sevgili ve âşık yine ayrılık ateşine düşer.

244 İderler hâzretine bir gün i‘lām
Kim ey maṭlūb-ı cān maḥsūd-ı eyyām

262 Münāsib olısar mı zulmet ü nūr
Muşāhib yaraşur mı dīv-ile hūr

Rakipler, “Ey gönlün arzusu ve devrin kıskandığı” diyerek sevgiliye seslenip söze başlarlar. Yukarıda verilen örnek beyitler aralığında diyaloglar devam eder.

Bu sefer âşık ve sevgili arasında bulunan açık farkı dile getirmek isteyen rakipler, bunu yoğun ve etkileyici tezatlı anlatım üzerinden yaparlar: Güneşin zerreye denk olamayacağı gibi, sıradan bir taşla mücevherin bir arada bulunamayacağını, abartılı bir zıtlıkla sevgiliye ifade ederler. Bununla da yetinmeyen rakipler, tezatlı söyleyişlerine devam ederek: Karanlık ile nur nasıl bir arada olamazsa, şeytan ile hurinin bir arada sohbet etmesinin de yakışı kalmayacağından dem vururlar.

261 Olur mı zerreye hürşîd hemser
Ola mı taş-ıla gevher berâber

262 Münâsib olısar mı zûlmet ü nûr
Muşâhib yaraşur mı dîv-ile hûr

Aşağıdaki ve benzeri bazı beyitlerde gerçek ile hayal unsurlarını iç içe vermek isteyen şair; mesnevisinde zaman zaman kahramanlar, mekân ve zamanda masalsı unsurlar kullanır. Hızlıca geçmek ya da abartmak istediği özellikleri hayal çerçevesinde okuyucusuna bilinçli bir şekilde sunar. Karşılıklı konuşmaların olduğu bir anda âşık; aniden, o olayı işitir ve hızlıca harekete geçer. Şair aşağıdaki beyitte yine bazı olayları zaman açısından hızlandırmak istemiştir.⁶⁰

263 Çün ol bî-çâre ‘âşık nâgehânî
İşitdi ol hadîş-i cân-sitânı

Âşıkların kanununa göre, aşığın sevgiliye isyan etmemesi gerektiğini iyi bilen şair; ayrılık belasına kanaat edip sevgilinin emrine uyar ve o diyarı terk eder. Hayatı İrem bahçesinde mesut bir şekilde devam ederken birden cehenneme döner. Terk-i diyar eyleyen âşık, denizden karşıya geçerek Konstantiniyye’ye gelir.

284 Degül şehri ol ki nüzhetgâh-ı cândur
Felek gibi esâsı câviğândur

⁶⁰ Diğer bazı masalsı unsurlar ve mekan-zamanda hızlandırma örneği için bk. 408, 409, 410, 414, 444, 445, 446, 447, 448, 451, 456. beyitler.

Yukarıdaki beyitten itibaren sanatlı şehir tasvirleri yapan şair; Konstantiniyye'nin sıradan bir şehir olmadığını, temeli sonsuzluğa uzanan gönlün gezme ve eğlence yeridir, diyerek bol betimlemeli, teşbihli ve mubalağalı anlatımlarla İstanbul'u okuyucuların gözünde canlandırmaya çalışır.

Şair, bu bölümde şehir üzerinden sıkça mekân tasviri yaparak İstanbul'dan (Konstantiniyye) bahseder. Şehrin eşsiz güzel manzaralarından, içinde yaşayanların hal ve durumlarından, yasemin yüzlü güzellerinden bahseden şair hâsılı; İstanbul'un cennetten bir köşe olduğunu söyler. Bununla da yetinmeyen şair, İstanbul'un şehirden ziyade on sekiz bin âlem olduğunu söyler.

305 Velî umardı kim bu devr-i pür-ķahr
Ki geh şerbet şunar 'uşşāķa geh zehr

Şair, sanatlı Konstantiniyye tasvirinden sonra mesneviye konu olan aşk hikâyesindeki kahramanı yani âşığı, konuşturarak eserine devam eder: Devirden şikâyet eden âşık; âşiklara bazen zehir, bazen şeker sunan kahır dolu devrin artık, kendisine şeker sunmasını ister.

Şair, yine zıtlık ilkesinden hareketle, kahır dolu devrin; bazen zehir, bazen şeker dolu olmasını ifade ederken tezattan istifade eder. 'Kahr, zehr' gibi benzer sesleri bir arada kullanarak tezatlı anlatımı, ahenkli bir şekilde ifade eder. Şair, sevgiliye kavuşma ümidiyle, bahar tasvirine geçer.

"Bahāriyyāt" başlıklı bölümde; bahar mevsiminde tabiatın canlanması gibi gönlü ümitle dolan şair de, eserinde sanatlı bir üslup kullanarak bahar tasviri ile eserini kaleme almaya devam eder. Şair, uzun uzadıya baharın güzelliklerinden, nisan bulutunun yeryüzüne giydirdiği cennet elbisesinden, zamanın hoşluğundan, tabiatın dirilişinden ve akarsu kenarında hoş vakit geçiren insanlardan bahseder.

325 Olup şūrīde şu şahrāya düşmiş
Cihān halkı temāşāsına üşmiş

Sanatlı bahar betimlemesine devam eden şair, baharın gelişiyile doğada olan değişiklikleri de güzel bir nedene bağlayarak hüsn-i talil sanatına başvurur. Baharın

gelişini âşığın içindeki kıpırdanışla birlikte okuyucuya aktaran şair, âşığın ruh hali ile yaşadığı yerin insanda uyandırdığı coşkuyu birlikte vermektedir. Baharda şelalenin etrafında toplanan insanlardan bahseden şair; perişan bir âşık olan suyun sahraya çıkıp aktığını bu ilginç durumu görmek isteyen halkın -tıpkı âşığın aşkından perişan olması gibi- aşkından perişan olan suyun (şelalenin) etrafında toplandığını söyler.

Âşığın; sevgilisine dönmeye takati yoktur. Ancak ondan uzak durmaya da sabrı yoktur. Şair Allah'ın yüceliğini, kudret ve keremini överek sevgiliden dolayı çektiği ızdırabından bahseder.

349 Senüñdür hükmi-ı 'âlem cümle maḥkûm

Degül maḥkûm belki hiç ü ma' düm

Allah'a yakarıştta bulunan şair, beyitin birinci mısraında: “Âlemin hükmü senindir, herkes de buna maḥkûmdur.” diyerek Allah'a niyaz ederken O'nu yüceltir, tüm yaratılmışların da O'nun hükmüne tâbi olması gerektiğini ifade eder. Ancak şair, aynı beyitin ikinci mısraında az önce söylediğinden vazgeçmiş gibi bir ifade kullanarak: “Maḥkûm değil belki de hiç ve yok olurdu.” diyerek rücu sanatı ile Yaradan'ın sonsuz olan hükmüne dikkat çekmek için ‘değil’ kelimesini kullanmıştır. Dediği sözden dönmüş gibi yapan şair, Allah'ın sonsuz hükmünü, rücu sanatı ile mana bakımından daha perçinleyip pekiştirmiş, hikâyesine okuyucunun dikkatini çekmeyi başarmıştır. Rücu sanatıyla birlikte, eserinin diğer beyitlerinde yaptığı gibi, aynı beyitte ‘hükmi, maḥkûm, âlem, ma' düm’ gibi benzer sesleri bir arada başarılı bir şekilde kullanan şair, ahengi de sağlamıştır. Ustalıkla ahenk ve rücu sanatıyla yakaladığı alışılmamış bağdaştırma ile şair, mesnevisinde söylemek istediğini bedii bir üslupla kaleme aldığı kanaatindeyiz.

350 İdersin kimi *isterseñ* selâmet

Ḳılursın kimi *rüsvâ vü* melâmet

351 Kimi maḥbûl-*iken* merdûd idersin

Kimi mezmûm-*iken* maḥmûd idersin

Sevgiliye duyduğu aşktan dolayı ızdırap içinde olan âşık, halini Yaradan'a anlatır. İstedigine esenlik verirken kimini rezil ve kınanmış kılarırsın. Kimini makbulken kovulmuş, reddedilmiş edersin, kimini de ayıplanmışken övülmüş edersin, diyen âşığın Allah'a yakarışında mana art arda sıralanan beyitler arasında tamamlanmaktadır. Beyit manasının, bir sonraki beyitte tamamlanmasına güzel bir örnek olan yukarıdaki beyitlerde şair; İlahi'ye durumunu arz-ı hâl ederken Yaradan'ın yarattıkları üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerini sıralarken zıtlıkları bir arada kullanır: İstedigine esenlik veren yaratıcı, istedigine kınanmışlığı layık görür, kimini kabul etmişken huzurundan reddeder, kimini de ayıplamışken övülmüş eder. Şair, tezat sanatını kullanırken her iki beyitte aynı zamanda yer verdiği 'kimi' kelimeleriyle tekrar yapmış, anlatımına zenginlik katmıştır. Sanatlı üsluba devam eden şair; her iki beyitte de simetriye dikkat etmiş bunu yaparken de beyitlerde geçen kelimeleri hem konum hem de ses benzerliği ve vezin açısından özenle seçmiştir. 'Selāmet, melāmet, maqbūl, merdūd, mezmūm, maħmūd' kelimelerinde olduğu gibi. Böylece şair, mesnevisinin beyitleri arasında; metafor, edebi sanat, paralellik ve stilistik düzeni belli bir disiplin içinde, okuyucuya estetik olarak bir arada sunmuştur.

Âşık, Allah'ın lütuf ve ihsanına sığınarak, yaradanından; artık ayrılığın verdiği üzüntüden kendisini kurtarmasını, sevdiğine kavuşturmasını diler. Kendisini ayrılık belasından kurtarıp, sevgiliye kavuşmanın mutluluğuyla müşerref kılmasını ister. Ayrıca âşık; sevgilinin gönlünün kendisine karşı muhabbet dolu olmasını ve iyi hasletlerle donatılmasını diler. Âşık, kendisi için Allah'tan sevgilinin gönlüne merhamet koymasını dileyip, aşk acısı ve sevgilinin ayrılığından dolayı çektiklerini Allah'a yalvararak dile getirdikten sonra, "Ey Allah'ım, gizli ve saklı hallerim sana gizli değildir. Ya canımı al ya gönlümü alanı bana ver." diyerek Allah'a yakarmayı noktalar. Böylece şair, sanatlı bir anlatımla yaptığı bahar betimlemesine son verir.

"Müstecāb Şoden-i Da'vet-i 'Âşık" başlığında; şair; riyasız, ağlayıp sızlayarak Allah'a ihtiyaçlarını arz ettiğinden duasının hemen kabul edildiğini söyler. Artık sevgili yaptığı kötülükten pişman olmuştur. Şairin sanatlı betimlemelerinden, baharın yeniden geldiğini anlamaktayız. Kanaatimizce baharın gelişi; âşıkla maşuğun kavuşması veya kavuşma ihtimaliyle ilintilidir. Ne zaman âşık, ayrılık acısından sıyrılıp sevgiliye kavuşma hayaline kapılsa; âşığın gönlü ve dünyası mutluluktan kıpır kıpır olur, canlanır. Böylece sevgili, sözde dostlarıyla yine gül bahçelerinde dolaşp

vakit geçirmektedir. Akli âşıkta kalan sevgili dostlarına âşığın ne halde olduğunu sorar. Dostlar da sevgiliye âşığın aşkından dolayı meşhur olduğunu söyler. Bunu öğrenen sevgili hemen eline bir kalem alır, âşığa övgü dolu bir mektup yazar. Gönle ferahlık veren sevgili, yazdığı o can yakıcı mektubu bir haberciye verir. Haberci, hemen âşığın bulunduğu şehre ulaşır. Şair burada yine sanatlı mekân ve şehir tasvirleri yaparak âşığın bulunduğu diyarın; eşi benzeri olmayan, yedi iklimden eser taşıdığından dem vurur. Bütün dünyada onda biri bile olmayan şehrin her köşesini arayan haberci, sonunda ağlayıp inleyen hüznü âşığı, cariyelerin toplandığı bir mecliste bulur.

411 Görür bir şehir kim yokdur nazîri
Bütün dünyâ degül ‘aşr-i ‘aşîri

412 Eger Çin'dür ü ger Mâçîn ü Ferhâr
Yedi iklimden anda eşer var

Yine sanatlı şehir tasviri yapan şair, her iki beyitte masalsı unsurları da katarak - hayalindeki- âşığın yaşadığı şehri, eşi benzeri olmayan bir diyar olarak nitelendirip sanatlı betimlemelerle okurlarına aktarır.

Bu âşık, varlığı ve yokluğundan habersiz sarhoş bir divane haline gelmiştir. Haberci, âşığın yanına gidip sevgilinin kendisini beklediğini söyleyerek mektubu âşığa verir. Ne mektubu okumaya ne de bir söz söylemeye kudreti kalan âşık, sevinçten ruhu teninden çıkacak gibi olur. Habercinin söyledikleri âşığın hasta gönlüne derman olur. Âşık, parlak güneşin zerreyi anmaması gibi, padişah da kulunu aklına getirmez diyerek olan bitene bir türlü akıl erdiremez. Bunun üzerine ulak; “Bu bozuk fikir sana yakışmaz.” diyerek, sevgilinin âşığı yanında istediğini, âşığa söyler. Sevinçli ve mutlu bir şekilde ikisi bir ata biner hızlıca sevgilinin dergâhına ulaşırlar.

456 Eger mür üstine düşerse duymaz
Ve ger üstine kıl düşerse döymez

Aşkından deli divane olan âşık artık sevgilinin kapısının eşiğindedir. Ayrılık acısından o kadar bitkin bir hale gelen âşığın durumunu şair, mübalağalı bir anlatımla dile getirir: Âşığın üstüne karınca düşse fark edemeyecek; kıl düşerse de âşık, dayanamayıp altında ezilecek kadar zayıflamış bir haldedir.

Âşık o seçkin yâri gördüğünde eğilip sevgilinin ayağına yüzünü sürer. Sevgili nazik davranışıyla âşığın yüzünü topraktan kaldırır, âşığın hal ve hatırını sorar. İki âşık mutlu bir şekilde evlerine girerler.

472   Ḳalur nuṡḲ ebkem ü idrāk ḥāyir
          Olur ‘āciz ḥayāl ü fikr ḳāşır

“Nutuk dilsiz, idrak hayrette kalır; hayal aciz, fikir eksik, kısa kalır.” Diyen şair, hem şekil (simetrik) hem de mana (sanatlı) açısından estetik bir üslupla; âşığın, sevgili karşısında hissettiklerini dile getirmiştir. Ayrıca sözün dilsiz olduğunu; idrakin hayrette kaldığını; hayalin aciz, fikrin ise eksik olduğunu söyleyen şair, beyitte paralel teşhis sanatını kullanmıştır. Şair, asıl konunun işlendiği bölümü, mesnevi tertibinde son kısım olan hâtime bölümüne bağlar.

“Hâtime”, yani ‘son söz’ mesnevi tertibinde son bölüm olduğundan şair, mesnevisini nihayetlendirmek üzeredir. Şairin adının ‘Hasan’ olarak geçtiği bu bölümde; şair, muzdarip olduğundan, dünya işleri ve mesleğinden el etek çektiğinden, her sıfattan soyutlandığından dem vurur. Böylece şair, artık mizacı şevk ve dertten ibaret olan halini dile getirmek için, zaten gazel tarzında olan yaşantısını önceleri gazel yazarak anlattığını sonra da hüznü mizacından ilim sahiplerine bir numune sunmak istediğini söyleyen şair, nitelikli bir söz söylemek için bu sefer de bu şiiri (mesnevi) kaleme aldığını söyler.

477   ḤASAN dermānde-i derd-i maḥabbet
          Ḳadīmī sākin-i kūy-ı melāmet

478   Olup ḥālī cihān endişesinden
          Ferāğat bulmuş-idi pîşesinden

479 Olup maḥzūz ‘ilm ü ma‘rifetden
Tecerrüd bulmuş-idi her şıfatdan

480 Var-idi ṭab‘ inuñ çün şevk ü derdi
Ġazel ṭarzında ḥālin nazm iderdi

Mesnevîde adı geçmeyen bir padişaha sunulan bu eserin beğenilmesini murat eden şair, yine tezatlı söyleyiş, teşhis ve somutlaştırmalarla anlatımını zenginleştirir, benzer sesli kelimeleri manayı tamamlayacak şekilde isabetli olarak kullanıp beyitlerinde ahenk unsurlarını da yakalamayı ihmal etmez.

493 Nühâsı cevher-i luṭfuñ zer eyler
Türâbı misk taşu gevher eyler

494 Kime kim eyleye fazluñ şefâ‘ at
Hünerdür ‘aybı vü ‘isyânı ṭâ‘ at

Methettiği devlet büyüğü için, “İyiliğinin cevheri; bakırı altın, toprağı misk, taşı cevher eyler. İyiliğin, cömertliğin (fazlın) her kime şefa‘at eyleyse, ayıbı hüner, isyanı itaat olur.” diyen şair; değerli ve değersiz kavramlarını, madde ve mana bakımından yaptığı sanatlı anlatımla bir arada kullanır. Ses benzerlikleriyle de uyumu sağladığına inandığımız şair, mesnevisinde şairane anlatımı yakalama arzusundaır.

Şevknâme’de mesnevî şekil ve muhteva özelliklerinin aynı kurgu etrafında iç içe geçtiği, -bu durumun da- eserin bedii yönünü zenginleştirdiği görüşündeyiz. Şöyle ki:

Mesnevî nazım biçiminin şekil özellikleri açısından en önemli iki unsuru; kafiye ve aruz veznidir. Mesnevî nazım biçiminde kafiye ilmi gereği, her beyit kendi içinde kafiyeleşir. Böylece mesnevî şairlerinin -diğer nazım biçimlerine göre- mesnevî kaleme alırken daha kolay kafiye sesi buldukları söylenebilir. Vezin açısından ise; mesnevî nazım biçimi, diğer nazım biçimlerine göre, kullanılan aruz vezinlerinin kısa ve uygulaması kolay vezinli aruz kalıpları olması hasebiyle şairlere şekil açısından kolaylık ve rahatlık sağlamıştır. Çünkü mesnevîde işlenen konu, uzun olabilmektedir. Konunun uzunluğu ne olursa olsun klasik Türk edebiyatı temsilcileri, murat ettiklerini

mesnevi türü ile uzun uzadıya kaleme almışlardır. Beyit sayısında sınırlama olmamasına karşın anlatılmak istenenin her beyitte başlayıp bitmesi, yani beyitte konu bütünlüğünün sağlanması gelenek tarafından belirlenen bir kuraldır. Ancak bazı mesnevilerde, beyitte konu bütünlüğü ilkesine tamamen riayet edilmediği, mananın sonraki birkaç beyitte tamamlandığı da yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir.⁶¹

İncelediğimiz metinde de, daha önce şekil özellikleri açısından ayrıntılı bir şekilde değerlendirmeye gayret ettiğimiz eserde, mananın sonraki beyit/lerde tamamlandığını görmekteyiz.⁶² Kanaatimize göre; şair zaman zaman sanat sesini yükselterek mesnevisinin zirvesinde dolaşan bedii unsurlar ile hayal dünyasındaki iniş çıkışları beyitler arasında işlemiştir. Mananın kural gereği bir beyitte tamamlanmayıp diğer beyit veya beyitlere aktarılması eserdeki ritmi ve heyecanı artırmaktadır. Asıl konunun işlendiği bölümde karşılaştığımız bu mananın bir sonraki beyite devretmesi, aşk girdabındaki şairin perişan halinin giriftliği hakkında, okuyucuya ince mesajlar yollamaktadır.

Şairin eserini nicelikten ziyade, nitelik bakımından önemseydiği; eserini kurarken her açıdan (şekil ve muhteva) nitelik unsurunu tüm mesnevîde ön planda tuttuğu görüşündeyiz. Şiirde niteliğin, belagat ve matematiksel dizgi ile sıralanmış ince işli beyitlerin belli bir şiir ilmiyle inşa edilmesi, niceliğin önüne geçtiğini ispatlamaktadır. Bu bağlamda sınırlandırmasını belirttiğimiz incelememizde, *Şevknâme*'nin bundan sonraki yapılacak akademik-bilimsel çalışmalara katkıda bulunacağına inanmaktayız.

---

⁶¹ Ahmet Kartal, *Doğu'nun Uzun Hikâyesi*, (İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2014), 80.

⁶² Ayrıntılı bilgi için bk. 174-175, 188-192, 211-212, 263-264, 321-322, 369-370, 385-386, 387-388, 400-402, 419-420, 434-435, 452-453. beyitler.

BÖLÜM III

3. ESERİN TÜRÜ

3.1. *ŞEVKNÂME*'NİN TÜRÜ HAKKINDA

Bu bölümde, mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olan *Şevknâme*'nin türü nedir? Sorusuna metinden hareketle cevap bulmaya çalışacağız.

Şair, eserinde mecazi bir anlatımı kast ettiğini dile getirmektedir. Hasan, aşağıdaki beyitlerde de görüleceği üzere, kendi hayat hikâyesini bir mecaz olarak okuyucuya sunmaktadır.

71   Şikâyet kıлмаğa derd ü ğamından
       Hikâyet kıлмаğa miñnet deminden

72   **Bulup bir hoş mesel** merĝüb u maħbüb
       Ğarīb ü dil-firīb ü nâzük ü ħüb

73   Hemân-dem idünüp anı bahâne
       Ğam u derdini başladı beyâne

Şair, “Dert ve kederinden şikâyet etmek, sıkıntı dönemlerini anlatmak için; herkesin beğendiği, sevimli, özgün, gönül çelen, nazik ve hoş bir örnek bulup hemen o anda onu (mesel) bahane ederek keder ve derdini açıklamaya, anlatmaya başladı.” diyerek *Şevknâme*’nin, Der-Sebeb-i İnşâ’-ı Maqâle bölümünde, eserin yazılış sebebi hakkında bilgi vermektedir. Bu hikâye, halimin benzetilen halidir, diyen şaire kulak verildiğinde eldeki metnin Hasan’ın bizzat başından geçen gerçek bir olaydan ziyade, onun içinde bulunduğu aşk halini temsil ettiği anlaşılmaktadır. Şair bu meseli oluştururken de

klasik Türk şiirinde gazellerde geçen temel üç tipe başvurmuştur: Âşık, mâşuk ve rakip. Söz konusu mesnevîde, muhteva ve işleyiş açısından gazeli hatırlatan unsurlara zaman zaman yer verildiğini görmekteyiz. Yapılan bu çalışmaların incelenmesi neticesinde araştırmamıza konu olan *Şevknâme* adlı aşk konulu mesnevinin; gazeli anımsatan ancak; kurgu, muhteva ve şahıs kadrosu açısından mesneviye de uygun, uzun anlatımlı konularda kullanılan unsurları da içinde barındıran yapıda bir eser olduğu görüşündeyiz. Gazelden uzun, klasik mesnevîden kısa olan *Şevknâme*'de işlenen aşk, hakikatin mecazi, temsili halidir. Klasik şiir geleneğinde gazelde işlenen hayali mekân, zaman, kahraman ve kurgu incelediğimiz mesnevîde de yer yer bulunmakla birlikte, aşk konulu olay kurgusunun unsurlarını oluşturan öğelerde, masalsı-hayali cümlelere rastlamak mümkündür; ancak şair, hikâyesinin gerçeküstülük kurgusuna gerçeklik payı katabilmek adına zaman ve mekân açısından (bahar-gece-gündüz, İstanbul-Bursa gibi) daha gerçekçi, unsurlara eserinde yer vererek kurgusunu inandırıcılık kisvesine oturtmak, gerçeklik etkisini artırmak istemiştir.

Şevknâme'de geçen kahramanlar, gazelde klasikleşmiş âşık-mâşuk-rakip üçlü tiplmesi ile aynı olup bunlar klasik aşk mesnevîlerinde olduğu gibi belli bir isimle değil de (Leylâ, Mecnûn, Hüsrev, Şîrin) gazelde olduğu gibi belirsiz olarak, sevgili, âşık, rakîb gibi sözcüklerle eserde yer almaktadırlar. Âşık, sevgilinin cefasından perişandır. Sevgiliye kavuşma hasretiyle yanıp tutuşan âşık, çektiği birçok sıkıntıları feryat figan ederek dile getirir. Sevgili, gazellerdeki gibi servi boylu, âşığa acı çektiren aynı zamanda güzelliği ile âşığı kendinden geçiren, etrafın ve rakiplerin dikkatini çeken, paylaşılmayan ulaşılmaz biridir. Her aşk hikâyesinde olduğu gibi gazellerde geçen rakip veya rakipler, *Şevknâme*'de de yer alır ve âşık ile sevgilinin kavuşmaması için her türlü hile ve fitneyi denerler. Ancak söz konusu bu eserde âşıklar; hikâyesinin sonunda, alışlagelmiş klasik edebî geleneğin dışında, birbirlerine kavuşurlar. Eserde kullanılan teşbih, teşhis, güzelleme, mübalağa gibi lafzi anlatımlar da; kurguyu okuyucuya etkili bir şekilde iletmek isteyen şairin, başvurduğu edebî öğelerdir. Eserde mekân ve zamanda yer yer gerçeküstü anlatımlara yer verilse de, somut mekân ve zaman etkisi metinde kendini hissettirmektedir. Kanaatimize göre gerçek bir aşk konusu ve ızdırabını anlatmak isteyen şair, mecazi hal tercümesiyle bu anlatımı yaparken edebî türlerin imkân ve estetik unsurlarından yararlanarak mesnevisini daha sanatlı bir şekilde okuyucusuna sunmak istemiştir.

Mesnevinin aşk merkezli yazılmış senaryosunda başkahraman ete kemiğe büründüğünden, idealize edilmiş diğer unsurlar aslında bilinegelen aşk hikâyesini yansıtmada kullanılan estetik öğelerdir.

İdealize edilmiş edebi dünyanın ürünleri olan anlatıları araç olarak kullanıp asıl anlatmak istediği aşkını ve çektiklerini, okuyucuya ulaştırmayı gaye edinen bir sanatçının; hayalden, reel dünyaya yaptığı yolculuğu anlatan bir eserdir *Şevknâme*.

Ali Emre Özyıldırım'ın da ifade ettiği üzere, gazellerdeki klasikleşmiş coşkulu anlatımı ve dili mesnevisine taşıyarak aynı şevki eserinde somutlaştırarak⁶³ hayatla ilintili bir şekilde dile getiren şair, kuvvetle muhtemel *Şevknâme*'yi kurgularken -dil özellikleri açısından etkisinde kaldığını düşündüğümüz Fuzuli'nin- *Leyla ile Mecnun*, *Şah u Geda*, *Hevesnâme* ve *Ebkâr-ı Efkâr* gibi klasik aşk mesnevilerini örnek aldığı görüşündeyiz.

Mesnevide adı geçen Şair Hasan; dert ve gam makamının daimi ikamet edeni, gönlü belayla dolu olanların eski dostu, gönlü yaralı, sevgilinin saçı ve yanağına müptela olan Hasan'dır. Bir başka beyitte, Hasan'ın varlığı topraktır, diyerek kendinden 3. tekil şahıs olarak bahseder. Metinde konuşan şair değil, şairin oluşturduğu 3. tekil şahıs kahramandır.

Şair, olağanüstülüklerle oluşturulmuş (gazel ile mesnevideki unsurları kullanarak) kurguyu; okuyucuyu ikna etmek, eserine reel niteliği kazandırmak için gerçekçi zaman-mekân unsurlarına anlatımında yer vermiştir. Ancak eser boyunca belli bir zamanı vurgulayarak aşk hikâyesini kaleme almak; Şair Hasan'ın bedii yönüne, sanatının ifade gücüne hanel getirebileceği gibi, aynı zamanda tartışmalı bir terim olan, bireysel tarihi anlatan sergüzeşt veya sergüzeşte yakın bir tür olabilirdi.⁶⁴ Olay ve kahramanların oluşturulmasında aşk hikâyesinin idealden reele geçişini anlatmayı tercih eden şair, söz konusu zaman ve mekânda bu tercihi kullanmayarak mekânı (birkaç bilinen mekân dışında) özellikle de zamanı genel anlamda ve gizli tutmuştur. Kanaatimizce yapılan inceleme sonucunda, *Şevknâme* adlı eserin türü aşk konulu mesnevidir. Aşk konulu mesnevideki hikâyenin sonu farklıdır. Anlatının sonunda, âşiklar birbirlerine kavuşur. Genellikle, klasik Türk edebiyatı geleneğinde yer alan,

⁶³ Ali Emre Özyıldırım, *Mâşî-zâde Fikrî Çelebi ve Ebkâr-ı Efkâr'ı*, (İstanbul: Dergah Yay., 2017), 173.

⁶⁴ Özyıldırım, a.g.e., 216.

aşk konulu mesnevilerde hikâye; vuslat yerine hicranla biter. Bu yönüyle hikâyenin sonu -genel anlamda- aşk konulu mesnevilerden ayrılır.

Akademik anlamda tartışmaya açık olan eserin ‘tür’ konusunun şüphesiz daha farklı çalışma ve platformlarda ele alınıp değerlendirilebileceği görüşündeyiz.

BÖLÜM IV

4. ÇEVİRİ YAZI METİN VE DİLİÇİ ÇEVİRİSİ

4.1. METİN NEŞRİNDE DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Çalışmamızın ilgili bölümünde eserin nüsha tavsifi yapılmıştır.

1. Metin, eserin ulaşabildiğimiz tek nüshası üzerinden hazırlanmıştır.
2. Eser Latin harfleriyle transkribe edilerek metnin diliçi çevirisi yapılmıştır. Kullanılan transkripsiyon alfabesi bir tablo ile gösterilmiştir.
3. Diliçi çevirilerde anlam öncelenmiş olup kaynak metindeki edebi üslubun aktarımı amaçlanmamıştır.
4. Metin ve diliçi çevirileri karşılıklı okunacak şekilde sayfa düzenlemesi yapılmıştır.
5. Her beyit sıra ile numaralandırılıp eserin sayfa numaraları da köşeli parantez ve harfle, [1b] gibi belirtilmiştir.
6. Eserde geçen Arapça ibare, âyet ve hadisler, *eğik* (italik) karakterde yazılmıştır. İbare, âyet ve hadislerin Türkçe açıklamaları dipnotlarda belirtilmiştir.
7. Eserde geçen bölüm başlıkları koyu renkle yazılmıştır.
8. Aruz hadiselerinden olan iki ünlü sesin birbirine katılması şeklindeki ulama (vasl) kullanımı, “anda_işitdi” örneğinde olduğu gibi sesler birbirine katılmadan “_” işareti ile gösterildi.
9. Zihaf hadisesinin gerçekleştiği heceler *eğik* (italik) karakterde yazılmıştır.
10. Eserde geçen d/z değişimi, şairin beyitlerinde kullandığı tercih dikkate alınarak, orijinaline uygun şekilde transkribe edilmiştir.
11. Çalışmamızın sonuna, eserin ‘tıpkıbasım’ı akademik anlamda faydalı olacağı düşüncesiyle eklenmiştir.

4.2. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	c
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	h	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	ʾ

Tablo 2. Transkripsiyon Alfabeti

4.3. ŞEVKNÂME’NİN ÇEVİRİ YAZI METNİ ve DİLİÇİ ÇEVİRİSİ

- [1b] 1 *Bi-ḥamdi’l-vāḥidi’r-rabbi’l-ḥamīdi*
Ve bismillāhi zi’l-‘arṣi’l-mecīdi
- 2 Hezārān midḥat ü ḥamd-i firāvān
Aña k’oldur ḳamu peyzā vü pinhān
- 3 Raḥīm ü Nāşir ü Rabb-i Ğafūr ol
Kerīm ü Ḳādir ü Ḥayy-i Şekūr ol
- 4 Eşerdür ḳudretinden iki ‘ālem
Ḥaberdür ḥikmetinden cinn ü ādem
- 5 Anuñ emriyledür ser-geşte eflāk
Anuñ ḥükmiyle sākin noḳta-i ḥāk
- 6 Ḳamu eşyāya eyle virdi itkān
Ki bir zerrede ḳalur ‘aḳl ḥayrān
- [2a] 7 Cem‘ ī-i fi‘ li aḥsen şun‘ı muḥkem
Bulınmaz fiṭratında biş yā kem
- 8 Murādı muḳtezāsınca müretteb
Düzetdi cümle ‘ālem ḥalḳını hep
- 9 Kimine şevḳ ü vecd ü ḥāl virdi
Kimine mülk ü cāh u māl virdi
- 10 Kiminüñ başına ḳor cevheri tāc
Kimin ḥar-mühreye eyledi muḥtāc

1. Vahit, Rab ve Hamid olan Allah'ın övgüsü ve yüce bir arşın sahibi olan Allah'ın ismiyle (başlarım.)
2. Binlerce ve çok sayıda övgü ve medh, görünürde ve gizli olanların hepsinin (tecelli ettiği) Ona'(Allah) dır.
3. Rahim Nasır ve bağışlayıcı Rab olan O' dur. Kerim, Kadir şükre layık Hay O' dur.
4. İki âlem O'nun (Allah'ın) kudretinden (bir) eserdir. İnsanoğlu ve cinler ise O'nun hikmetinden bir haberdir.
5. Felekler O'nun emriyle dönmektedir. (Felekler ancak O'nun emrindedir). Yeryüzünün sabit olması ancak O'nun hükmüyledir.
6. Tüm eşyayı öyle sağlam yarattı ki bir zerrede bile insan aklı hayran kalır. (Kendini yitirir.)
7. Fiilleri çok güzel, yaratışı ise sapasağlam; fitratında az ya da çok bulunmaz. (Denge söz konusudur).
8. Allah kendi isteği gereğince düzenli bir şekilde tüm dünya halkını (belli bir) düzene koydu.
9. Kimine şevk, arzu, isteklerini verdi. Kimine bütün mal, mülk, makam verdi.
10. Kiminin başına cevherden bir taç koyar. Kimini de değersiz inci boncuğa (bile) muhtaç eyler.

- 11 Kiminüñ pisteri kemhâ vü dîbâ
Kimi bālîn idinmiş seng-i hārâ
- 12 Kimi ‘işretde cānān-ıla handān
Kimi miḥnetde hicrān-ıla nālān
- 13 Kılur ‘Azrā ‘izārın hūb u zībā
Ki tā Vāmıķ ola rüsvā ü şeydā
- 14 Leb-i Şirîni eyledi şeker-bār
Ki tā cān vire Ferhād-1 dil-efgār
- 15 Şaçını Leylāmüñ ol kıldı zencîr
Ki tā meftûn ola Mecnûn-1 şeb-gîr
- [2b] 16 Cihāna salmağ-ıçün şūr u gāvğā
Cemāl ü hūsn ü hulķı kıldı peyzā
- 17 Kāmu andan durur hūsn ü maḥabbet
Anuñdur cümle bu şevķ ü meveddet
- 18 Bu biñ biñ ‘ālem ü biñ ol ķadar hem
Yoğ olsa olmaya bir zerrece kem
- 19 Ve ger biñ ol ķadar olursa ‘ālem
Ziyāde olmaya bir zerrece hem
- 20 Ya pes icād-1 eşyāya sebeb ne
Kāmu çün hiçdür bunca ta‘ ab ne

11. Kiminin yatağı değerli kumaşlardan oluşmuştur. Kimi (de) mermer taşı yastık edinmiştir.
12. Kimi sevgiliyle eğlenip gülüşürken kimi de zorluk sıkıntı içinde ayrılık acısıyla inler.
13. (Allah) Vamık aşkından çıldırıp dünyaya rezil olsun (diye) Azra'nın yanağını güzel ve süslü kıldı.
14. (Allah), Gönlü yaralı Ferhad (uğruna) can versin diye Şirin'in dudağını şekerle doldurdu.
15. (Allah), Geceleri uykusuz geçiren Mecnun, kendisine tutulsun diye Leyla'nın saçını zincir kıldı.
16. (Allah) cihana karışıklık ve kavgayı salmak için cemal, güzellik ve huyu yarattı.
17. Tüm güzellik ve muhabbet O' ndandır. Bütün bu coşku ve dostluk O' nadır.
18. Görünen ve görünmeyen binlerce âlem yok olup gitse de (O'nun katında) bir zerre kadar kayıp olmaz.
19. Ya da bunun kadar binlerce âlem daha olsa (O'nun katında) bir zerre bile fazlalık olmaz.
20. Ya da eşyanın yaratılışına sebep nedir? O'nun için hepsi hiç hükmündedir. Bu kadar boş çaba nedendir?

- 21 Huzānuñ gerçi yok fi'linde 'illet
Velikin her işidür 'ayn-ı hikmet
- 22 Belî 'aşk oldu sırr-ı âferîniş
Kim oldur cân-ı 'âlem nūr-ı bîniş
- 23 Çün ol Hayy-i kadîm-i zi'l-celâle
Nazar kıldı şîfât-ı ber-kemâle
- [3a] 24 Diledi gizlû gencin kıla zâhir
Yaratdı bir mücellâ nūr-ı bâhir
- 25 O nūr-ı pāk rûh-ı Muştafâdur
Şeh-i kevneyn tâc-ı aşfiyâdur
- 26 Yaratdı kendi-çün ol pāk zâtı
Pes anuñ-çün yaratdı kâyinâtı
- 27 Eger ol olmasa olmazdı eflâk
Delâlet eyler ol ma' nîye levlâk
- 28 Zamāna maqşad-ı bi 'z-zât oldur
Cihāna rahmet-i mühdât oldur
- 29 Sipihr-i şer' u deryā-yı yakîndür
Cihān-ı şıdk [u] kân-ı 'adl ü dîndür
- 30 Dime 'Îsâ'ya didügin naşārâ
Daği ne dir-iseñ di âşikārâ

21. Gerçi Allah'ın yaratmasında bir sebebe ihtiyaç yoksa da O'nun her işinde bir hikmet vardır.
22. Ama yaratma sırrı aşk oldu. (O) Âlemin canı ve görme yeteneğini sağlayan nurdur.
23. Başlangıcı olmayan, ezeli celal (ululuk) sahibi olan, mükemmel ebedi bir hayat veren Allah; hepsi yerli yerinde olan sıfatlarına baktığında
24. Gizli hazinesini ortaya çıkmasını istedi ve apaçık parlak bir nur yarattı.
25. İşte O pak nur, iki âlem padişahı ve seçilmiş peygamberlerin tacı olan Mustafa'nın nurudur.
26. Allah kendi için o tertemiz zatı, O'nun için de kâinatı yarattı.
27. Eğer O olmasaydı (bu yaratılmış) felekler olmazdı. (Sen olmasaydın) ibaresi bu manaya işaret eder.
28. Zamana asıl maksat O' dur. Cihana hediye edilmiş rahmet O' dur.
29. (O) Şeriatın seması ve yakinin deryasıdır. Doğruluk âlemi ve adalet ile dinin kaynağıdır.
30. Hristiyanların İsa'ya dediğini deme. Ne diyecek olursan onu açıkça söyle.

- 31 O'dur hayru'l-bilāduñ reh-nümünü
Ve hayru'l-ḥalkı fi hayri'l-ḳurūnı⁶⁵
- [3b] 32 Ḳamu aşḫābdan aşḫābı efdal
Ḳamu aḫbābdan aḫbābı ekme
- 33 Kim anuñ her biri necm-i hüdādur
Kerāmet menba'ı baḫr-i ḫayādur
- 34 Ḥuṣūṣā çār rükn-i millet ü dīn
Kim İslām anlarıñla buldı temkīn
- 35 Biri şıdḳ içre Şıddıḳ-ı cihāndur
Biri 'adl içre nūr-ı 'aḳl u cāndur
- 36 Birisi 'ilm-ile üstāz-ı devrān
Birisi cūd-ıla mümtāz-ı aḳrān
- 37 Anı añlar mı her nādān u ebleḫ
Ne bilsün pertev-i ḫurşīdi ekmeḫ
- 38 Çü Mūsā gördi ḳadr u ḳurbetini
Kemāl-i 'izz ü cāḫ ü rif'atini
- 39 Diledi olmağa cāndan ḡulāmı
Dir-idi derd ü şevḳ ile müdāmī
- 40 Ki Yā Rab eyle beni ümmetinden
Beni maḫrūm ḳılma himmetinden

⁶⁵ («قُرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ خَيْرُكُمْ») Bu hadis birçok kaynakta farklı ibarelerle geçmektedir. Bahsi geçen hadis için bk., El-Bağavî, Ebu Muhammed el-Hüseyn, *Şerhu's-sünne*, tahkik: Muhammed Züheyr Eş-Şâviş vd., (Beyrut., 1983), c.14/66.

31. Bütün hayırlı diyarların yol göstereni O' dur. Bütün çağlarda yaratılmışların en hayırlısı O' dur.
32. Onun ashabı diğer tüm ashabdan daha faziletlidir. O'nun dostları tüm dostlardan daha olgundur.
33. Çünkü onların her biri hidayet yıldızıdır, cömertlik kaynağı hayâ denizidir.
34. Özellikle İslam'ın kendileriyle kemale erdiği millet ve dinin dört rüknüdürler.
35. Biri doğruluk bakımından dünyadaki en sadık kimsedir. Biri de adalet bakımından aklın ve ruhun nurudur.
36. Birisi ilim bakımından zamanenin hocasıdır. Birisi el açıklığıyla akranlarının en seçkinidir.
37. Bu konuyu her cahil ve ahmak anlamaz; Doğuştan âmâ olan (görmeyen) güneşin ışığını bilmez.
38. Hz. Musa; O'nun (Hz. Muhammed'in) takdirini, yakınlığı ile izzeti, yüceliği ve yüksek makamının kemalini görünce,
39. Canı gönülden (O'na) kul köle olmayı diledi. Devamlı coşku ve dert ile şunu derdi:
40. Ey Allah'ım! Beni O'nun ümmetinden eyleyip O'nun yardımından mahrum etme.

- [4a] 41 Egerçi istedi Mūsā müdāmī
Mesīh'e virdi ol 'ālī maḳāmı
- 42 Anuñ dergāhına idrāke yoḳ rāh
Olımaz menzilinden 'aḳl āgāh
- 43 Ne dil kılsun beyān vaşf-ı kemālin
Çü bilmez hıç kimse şerḫ-i ḫālin
- 44 Ne diyem vaşfını ey pāk Sübhān
Ki şerm u ḫayretümden derlerüm ḳan
- 45 Faşih-i 'ālem O ben güng ü lālem
Sefih ü gāfil ü āşüfte-ḫālem
- 46 Ne bilsün medḫini her hıç ü nākes
Aña meddāḫ Ḥallāḳ-ı cihān bes

Ḥikāyet Der-Münācāt

- 47 Var-ıdı bir faḳır-i zār u miskīn
Olur düşmen aña bir merd-i bed-kīn
- 48 Meger fırsat bulur bir gün o ḫūn-rīz
Elin bağlayup ilter evine tīz
- [4b] 49 Ele alınca tīḡ ol nā-müselmān
Virür aḡzına oḡlı pāre-i nān
- 50 Çü gördi anı ol merd-i bed-āyīn
Hemān çözdı elini öpdı pāyin

41. Hz. Musa her ne kadar o yüce makamı istediye de Allah o yüce makamı Hz. Mesih'e verdi.
42. Onun dergâhını idrak etmek mümkün değildir; akıl O'nun rütbesini anlayamaz.
43. Hangi dil O'nun ne kadar olgun olduğunu ifade edebilir. Çünkü kimse O'nun halini açıklayamaz.
44. Ey tüm noksanlardan arınmış Allah'ım! O'nu (Hz. Peygamber) ben nasıl anlatayım? Çünkü hayretimden ve utancımın kan ter içinde kaldım.
45. O, dünyanın en fasih konuşanı iken ben dilsiz biriyim. Sefih, gafil ve darmadağın birisiyim.
46. Alçak ve hiç olan kişiler asla O'nun (Hz. Muhammed) övgüsünü yapamaz. O'nu övücü olarak cihanın yaratıcısı yeterlidir.

Yakarış Hikâyesi

47. Yoksulluktan inleyen bir fakir vardı. O'na bir kötü adam düşman olmuştu.
48. Kan dökücü (bu adam), bir gün fırsatını bulduğunda o yoksulun elini bağlayıp onu çabucak evine götürür.
49. O dinsiz adam, eline kılıcını alınca; oğlu, yoksulun ağzına bir parça ekmek verir.
50. O kötü karakterli adam, bu durumu gördüğünde hemen O'nun elini çözdü, ayağını öptü.

- 51 Diledi ‘özrini didi kim ey yār
Benem şimdi saña yār-ı vefādār
- 52 Çü sen yidüñ benüm ey dost nānum
Fedādur saña şimden girü cānum
- 53 Huzāyā çün yaratduñ kudretüñle
Bizi kılduñ mürebbā ni‘ metüñle
- 54 Olurmuş mu‘teber çün ni‘ met ü nān
Çatı dermānde[y]em sen eyle dermān
- 55 Hevā vü hırş u şeytān urdı rāhum
‘İnāyet kııl demidür pādişāhum
- 56 Çatı mekkāredür bu nefsi-ı hod-rāy
Meded irmezse senden vāy baña vāy
- [5a] 57 Mükedder hātırım hālüm perīşān
Yolum tuğyān u fikrüm fişk u ‘işyān
- 58 Ne hergiz geldi bir dem nefse inşāf
Ne ğıll u ğışdan oldı hātırım şāf
- 59 Geçüp ‘ömr-i ‘azīzüm uş hevāda
Gözüm bir yaña göñlüm bir yañada
- 60 İşümdür gice gündüz sehv ü nisyān
Haķıkatde ne kāfir ne müselmān

51. Özur dileyip “Ey arkadaş, bundan sonra ben senin vefalı dostunum.” dedi.
52. Ey dostum mademki sen benim ekmeğimi yedin, bundan sonra sana canım fedadır.
53. Ey Allah’ım bizi kudretinle yarattın. Bizi nimetinle terbiye ettin.
54. Nimet ve ekmek saygın olurmuş. Çok dertliyim, sen (Ey Allah’ım) bana derman ver.
55. Arzu, isteklerim ve şeytan benim yolumu vurdu, beni şaşırttı. Sultanım, tam zamanıdır, bana lutufta bulun.
56. Bu bencil nefis çok düzenbazdır. Senin yardımın bana erişmezse vay benim halime.
57. Halim perişan, kalbim hüznüldür. Yolum azgınlık, fikrim hak yoldan çıkma ve isyandır.
58. Ne nefsim bir an olsun insafa geldi ne de gönlüm kin ve düşmanlıktan arındı.
59. Değerli ömrüm heves peşinde geçti. Gözüm bir tarafta gönlüm bir taraftadır.
60. Gece gündüz işim hata ve gaflettir. Aslında ne tam müslüman ne tam kâfirim.

61 İlähî baña itdüm her ne k'itdüm
Yañılmısum yaramaz yola gitdüm

62 Çü sen müstağn̄sin iki cihāndan
H̄aṭā vü cürmüme bakma geç andan

63 Şalāḥ u ma' rifet erzān̄eyle
Ne yaraşursa saña anı eyle

64 Dem-i āḫirde idüp fazluñı yār
Kemāl-i raḫmetüñle ol ḫarīdār

Der-Sebeb-i İnşā'-ı Maḫāle

[5b] 65 Bu derd ü ğam maḫāmınuñ muḫīmi
Belālu dillerüñ yār-ı ḫadīmi

66 Melāmet meclisinde yār-ı şaṭır
Şafā bāzārına şarrāf-ı māhir

67 H̄ASAN āşüfte-i zülf ü ruḫ-ı yār
Ġarīb-i nākes ü zār u dil-efgār

68 Hevāya tābi' olmış oda yanmış
Gözi yaşı ile ḫana boyanmış

69 Cihānda irmemiş hergiz murāda
Daḫi şataşmamış 'adl-ile dāda

70 Yaşı Ceyḫūn yüregi ḫūn günü dün
Ġam-ı hicrān-ile maḫzūn u maḫbūn

61. Allah'ım ne yaptıysam kendime yaptım. Yanılıp kötü yola gittim.
62. Sen iki cihana bile önem vermezken benim hata ve günahıma bakma da onları görmezden gel.
63. Bana iyi amel ve marifet bağışla. Sözün özü; sen neyi uygun görürsen onu bana ver.
64. Son nefeste keremini bana dost kıl ve tüm rahmetinle (canımı al).

Eserin Yazılış Sebebi Hakkında

65. Bu dert ve gam makamının mukimi, gönlü bela ile dolu olanların kadim dostu.
66. Kınama meclisinin neşeli dostu; saf gönüllülük pazarının hünerli kuyumcusu.
67. Sevgilinin saçı ve yanağına tutkun; alçak zavallı gönlü yaralı ve inleyen Hasan.
68. Heves, istek peşine düşmüş ateşte yanmış gözyaşı ile gözü kana bulanmış.
69. Dünyada asla muradına erememiş. Ve bir kez bile adaletle karşılaşmamış.
70. Ayrılığın kederiyle hüzünlü ve şaşkın (dır.) Gece gündüz gözyaşı Ceyhun ırmağına dönmüş yüreği ise kanla dolmuş.

- 71 Şikāyet kıılmağa derd ü ğamından
Ħikāyet kıılmağa miĦnet deminden
- 72 Bulup bir hoş meşel mergüb u maĦbüb
Ġarīb ü dil-firīb ü nāzük ü Ħüb
- [6a] 73 Hemān-dem idinüp anı bahāne
Ġam u derdini başladı beyāne
- 74 Ola kim řālī^ç -i naĦsi olup sa^ç d
Tulū^ç ide sa^ç ādet necmi min-ba^ç d
- 75 Nazar eyleye Ħurşīd-i ma^ç ālī
Ola fālī sa^ç id ü ħadri^ç ālī
- 76 Kıılup mi^ç mār-ı cūdī göñlin ābād
Kemāl-i luşfi ide Ħāřırın řāz
- 77 N'ola bī-faźl ise pür-^ç ayb u noĦşān
Degül mi ol gedā sen ehl-i iĦsān
- 78 Nevalüñ^ç āmdür ol bī-nevādur
Vücūdī Ħāk luřfuñ^ç kīmyādur
- 79 Ziyā virürse bir miskīn evine
Ziyān ola mı mihrüñ^ç pertevine
- 80 Yeşerse bir faĦīrūñ^ç kiştzārı
Ne noĦşān bula bārān-ı bahārī

71. Dert ve kederinden şikâyet etmek, sıkıntı dönemlerini anlatmak için
72. Herkesin beğendiği, sevimli, özgün, gönül çelen, nazik ve hoş bir örnek bulup
73. Hemen o anda onu (mesel) bahane ederek keder ve derdini açıklamaya, anlatmaya başladı.
74. Ola ki uğursuz talihi uğurlu olur ve bundan sonra da saadet yıldızı doğar.
75. Yücelikler güneşi ona baksın da onun falı kutlu, değeri de yüce olsun.
76. Cömertlik mimarı onun gönlünü abad kılarak sonsuz lütfuyla gönlünü şad etsin.
77. Ayıp ve eksikliklerle ile dolu olup meziyetsiz olsa ne çıkar? O bir yoksul, sen ise ihsan sahibi değil misin?
78. Senin rızkın herkesi kapsarken O ise (Hasan) nasipsizdir. Hasan'ın varlığı toprak, senin lutfun ise kimyadır.
79. Bir yoksulun evine ışık verecek olsa güneşin ışığında eksilme olur mu?
80. Bir fakirin tarlasını yeşertirse bahar yağmurunda bir eksiklik olmaz.

[6b] 81 Terahhüm vaqtıdur eyle 'ināyet
Dem-i luṭf u mürüvvedür be-gāyet

Maṭla' -ı Dāsītān

82 Gel ey derd ehli cāndan eyle feryād
Kim işidenler ide āferīn-bād

83 Bilürven kim belā vü miḥnetüñ çok
Bu devr-i dūn elinden rāḥatüñ yok

84 Hikāyet eyle fūrkat guşşasından
Şikāyet eyle ḥasret kışşasından

85 Sözüñden cāna virsün zevk ḥāme
Tamām olsun yazılsun *Şevknāme*

86 Bir ehl-i faẓl-ı kāmīl kān-i ma' nī
Cihān-ı ma' rifet sulṭān-ı ma' nī

87 Zārīf ü çāpük ü şāhib-ferāset
Laṭīf ü nāzük ü ehl-i kiyāset

[7a] 88 Ğınā kılduḡda mest olur belābil
Muḥaḡḡaḡdur deminde siḡr-i Bābil

89 İderken Bursa şehrini temāşā
Görür bir māh-ṭal' at serv-i bālā

90 Bıraḡmış zülfi sāye āfitāba
Gül-i ter mesken olmuş misk-i nāba

81. Merhamet etme zamanıdır, iyilikte bulun. Tam da cömertlik ve lutuf zamanıdır.

Destan Başı (Hikâyeye Başlangıç)

82. Ey dert ehli gelin, içten feryat edin. Feryadınızı duyanlar size ‘aferin’ desinler.

83. Bela ve sıkıntının çok olduğunu, bu alçak dünya elinden hiç rahatının olmadığını bilirim.

84. Ayrılık acısını anlatıp hasret hikâyesinden şikâyet et.

85. Kalem senin sözünden bahsederken ruha zevk versin. Böylece *Şevknâme* yazılıp tamamlansın.

86. (Hikâyemize göre) Fazilet sahibi olgun bir kimse olup mana kaynağı olan; marifet cihanı ve mana sultanı bir adam (vardı.)

87. (Bu adam) Zarif, çabuk ve feraset sahibi; zeki, hoş ve nazik biriydi.

88. O, şarkı söylediğinde bülbüller kendinden geçer mest olur. Nefesinde Babil büyüsünün etkisi vardır.

89. Bursa şehrini seyrederken; servi boylu, ay yüzlü, (bir sevgili) görür.

90. Bu sevgilinin saçları güneşe gölge vermiş. Sanki taze gül, saf katıksız miske mesken olmuş.

- 91 Cebîni burc-ı devlet aḡteridür
Ki zühre aña cāndan müşteridür
- 92 Kemān ebrūları mihrāb-ı ‘uşşāk
Hilāl-i ‘idveş meşhūr-ı āfāk
- 93 Çün itmiş çeşm-i mesti meyl ḡāba
Ne ğam aña cihān varsa ḡarāba
- 94 ‘Aceb ḡün-ḡārdur bu tiĝ-i müjĝān
Ki zulm-ile döker bir demde biñ ḡan
- 95 Lebi Kevşer yanaĝı bāĝ-ı cennet
Görenler başına ḡopar ḡıyāmet
- 96 Güzel bitmiş İrem bāĝında el-ḡaḡ
İki gül arasında tāze zanbaḡ
- [7b] 97 Ya dil ḡıflına eylemege ta‘ lim
Yazılmış ‘ayn u nūn u lām elif mīm
- 98 Lebi üstindeki ḡāl-i siyāhı
Nihānī rāzdur sırr-ı İlāhī
- 99 ‘Aceb şirīn durur ol şekkerīn leb
Ki daḡı ḡatmadın ādem ḡutar teb
- 100 N’ola dendānı virse mürdeye cān
Ġidāsıdur anuñ çün Āb-ı ḡayvān

91. Alnı devlet burcunun yıldızıdır. Zühre feleği ise O'na (sevgiliye), içtenlikle müşteridir.
92. Keman kaşları âşıkların kiblesidir. Bayram hilali gibi ufukların meşhurudur.
93. O'nun sarhoş gözü, uykuya meylettiğinden dünya yıkılsa O'nun umrunda değildir.
94. Bu kirpiğin kılıcı öyle çok kan dökücüdür ki zulmüyle bir anda bin kan döker.
95. Onun dudağı kevser ve yanağı cennet bahçesi gibidir. Bunları görenlerin başına kıyamet kopar.
96. İrem bahçesinde iki gül arasında taze zambak ne de güzel yetişmiş, bitmiş.
97. Ya (da bu) gönül çocuğunu eğitmek için ayn nun lamelif mim harfleri yazılmış.
98. Onun dudağının üstündeki siyah beni, gizli ve ilahi bir sırdır.
99. Şeker gibi dudak o kadar tatlıdır ki, insanoğlu tadına bakmadan bile sıtmaya tutulur.
100. Sevgilinin ağzı ölüye can verse bunda şaşılacak bir şey yok. Çünkü onun gıdası ölümsüzlük (Bengisu) suyudur.

- 101 Dehānı çün vire söze leṭāfet
Ḳılur hīṭi-le dūnyāyı ziyāfet
- 102 Ele düşvār irer sīb-i zenaḥdān
Degüldür elde dutmaḳ cānı āsān
- 103 Dolaşmış boynına gīsū-yı ṭarrār
Şarılmış şāḥ-ı kāfūra iki mār
- 104 O sīmīn sā' id u bāzū-yı billūr
Be-ğāyet ḥūbdur *nūrun ālā nūr*⁶⁶
- 105 Nihāl-i ḳāmeti serv-i ser-efrāz
Cemāl ü ṭal' atidür gülşen-i nāz
- [8a] 106 Dehānı sırrına ne irdi efkār
Ne hod rāz-ı miyānından eşer var
- 107 Çü sīm-i ḥāmdur sāḳ-ı bilūrīn
No' la meyl eylese her zār u miskīn
- 108 Ḳamu a' zā münāsib ḳaddi mevzūn
Hemān-dem bir naẓarda oldı meftūn
- 109 Hevā odı ider göñlini pür-dūd
Kemāl ü ' akl ü faẓlı oldı nā-būd
- 110 Ḳıluban tīr-i ğamze sīnesin çāk
Kemend-i zülfi ider çihresin ḥāk

---

⁶⁶ “Nur üstüne nur” ibaresi, Nur Suresi 35. âyette geçmektedir.

101. Sevgilinin ağız söze güzellik ve incelik verecek olsa dünyaya yokluk ziyafeti çektirir.
102. Çenenin elma'sı ele zor gelir. Canı elde tutmak kolay değildir.
103. Gönül çalan saç boynuna dolaşmış; böylece sanki kâfur dalına iki yılan dolanmış.
104. Sevgilinin gümüş gibi kolu ve billur pazusu oldukça güzeldir; adeta nur üstüne nurdur.
105. Onun boyunun fidanı uzamış bir selvidir. Yüzü ve çehresi naz bahçesidir.
106. Ne fikirler onun dudağının sırrına erdi ne de belinin sırrından eser var.
107. Billur gibi olan baldır saf gümüş olduğu için her inleyen ve yoksul (âşık) (Ona, baldıra) meyletse şaşılmaz.
108. Bütün azaları birbirine uygun boyu ölçülüdür; O (Bursa'daki faziletli adam) bir bakışta oracıkta O'na tutuldu.
109. Heves ateşi onun gönlünü dumanla doldurdu. (Böylece) olgunluğu, akı, fazileti yok oldu.
110. Gamze oku sinesini (adamın) parça parça ederken saçının kemendi de onun yüzünü toprak eder.

- 111 Olup ser-mest-i lā-ya' kıl lebinden
Mu' allak oldu cānı ğabğabından
- 112 Ne mümkün bir nefes dirmek öñini
Yağūz fikr eylemek bir dem şoñını
- 113 Mecāl ü tākātini ğayret aldı
Ten-i bī-cān gibi bī-çāre ğaldı
- 114 Ğam-ı ıřk ile olup zār u medhūş
Yüz urdı toprağa ol demde bī-hūş
- [8b] 115 Yüzine şu seper yaşı dem-ā-dem
Ki tā bir dem bu ğayrānlığ ola kem
- 116 Belā vü derd ü ğam mağremlığ eyler
Hemān āh u figān hem-demliğ eyler
- 117 Bulur çün kim bu ğayretten ifākat
Görür yoğ dilde kuvvet cānda tākāt
- 118 Mağabbet odı yağmış ğırmenini
Ter itmiş āb-ı dīde dāmenini
- 119 Velī bilmez kim ol dildār-ı fettān
Melek mi yā perī mi yāğūz insān
- 120 Nedür ins ise bu şekl ü şemāyil
Perī ise nedendür inse māyil

111. Dudağından sarhoş olup düşünemez oldu. Gönlü o sevgilinin gerdanına asılı kaldı.
112. Ne önünü bir nefes toplamak ne de bir an kendi sonunu düşünmek mümkündür.
113. Mecalini, güç ve kuvvetini şaşkınlık aldı. Cansız beden gibi çaresiz kaldı.
114. Aşk kederiyle ağlayıp, şaşkın olup toprağa o anda kendinden geçmiş bir şekilde yüzünü vurdu, secde etti.
115. Bir an bile olsa bu şaşkınlık halinin azalması için onun gözünün yaşı yüzüne su seper.
116. Bela dert ve keder kendisine sırdaşlık eder, her zaman ah etme ve ağlamayı da kendine dost edinir.
117. Bu şaşkınlıktan kendine gelince, gönülde kuvvet, canında ise takat kalmadığını görür.
118. Gözyaşı ise eteğini ıslatmış. Aşk ateşi onun harmanını yakmış.
119. Fakat o cilveli sevgili (nin), melek mi peri mi veya insan mı olduğunu bilmez.
120. (O sevgili) İnsan ise bu şekli ve huyu nedir? Peri ise insana meyli nedendir?

- 121 ‘ Aceb bilsem yiri bāğ-ı İrem mi
Ya ben ol serv-i bālāya irem mi
- 122 Bu hayretten olur zār u dil-efgār
Fırāk-ı yār kıldı cānına kār
- 123 Bir adım gitmege yok iktidārı
Ne bir dem tırmağa şabr u qarārı
- [9a] 124 Gözi giryān dili nālān yüzi kan
Ġam-ı ‘ ışk-ıla ser-gerdān u hayrān
- 125 Yürürdi der-be-der āvāre vü ħ̣ār
Tuş olur gözlerine nāgeh ol yār
- 126 Ki manzardan kıllur nezzāre ol māh
Hemān-dem eyledi derd ile bir āh
- 127 Yüzi üstine bī-tāqat yıkıldı
Fiğān u nāle vü feryāz kıldı
- 128 Başına üşdi kūyı itleri hep
Görürler dutmuş uş bir ‘ aşıkı teb
- 129 Sirişk-i germ-ile pejmürde olmuş
Dem-i serd-ile dil-efsürde olmuş
- 130 Olup merdümlük-ile aña hem-dem
Ururlar ħalk-ıla zaħmına merhem

121. Onun yeri İrem bağı mı? Ya da ben o uzamış serve erebilecek miyim? Keşke bilsem.
122. Bu şaşkınlıktan ağlayıp gönlü yaralanır. Sevgiliden ayrılık ise canına işler.
123. Ne bir adım gitmeye gücü, ne de bir an durmaya sabır ve kararı var.
124. Gözü ağlar, gönlü inler, yüzü kan içindedir. Aşk kederiyle başı dönmüş ve şaşkındı
125. Hararetili, avare, perişan bir halde yürürken ansızın o sevgiliyi görür.
126. Ay gibi olan sevgili, gözüyle bir bakış atınca o anda dert ile bir ah eyledi.
127. Takatsizce yüzünün üstüne yıkıldı. Feryat figan kıldı.
128. (Sevgilinin) köyünün bütün köpekleri başına üşüşüp bir aşığın sıtmaya tutulduğunu görürler.
129. (Bu âşık) sımsıcak gözyaşlarıyla dağılmış bir halde olup soğuk nefesiyle gönlü donmuş idi.
130. (O köpekler) insanlık yaparak ona arkadaş olur ve halk ile beraber yarasına merhem sürerler.

- 131 Dil ü cāndan olup aña harīdār
Olurlar şıdķ-ıla yār-ı vefādār
- 132 Çü miskīn ‘āşık-ı mehcūr-ı bī-dil
Görür olmuş diyār-ı yāre vāşıl
- [9b] 133 Nesīminden meşāmı ‘anber olmuş
Gözi vü gönli envāriyla tōlmış
- 134 Nevāziş eyleyüp yārān-ı hem-dem
İdinmişler keremden anı maḥrem
- 135 Cemāl-i yār-ıla mesrūr u bī-bāk
Ḥayāl-i vaşl-ıla şāz u ṭarabnāk
- 136 Bu ḥāletden varup ol demde vecde
Ḥuzā-yı müste‘āna kıldı secde
- 137 Sürür u ‘işret-ile niçe eyyām
Ser-i kūyında yāruñ kıldı ārām
- 138 Seḫerden şāma dek ‘ışķ-ıla ser-ḫoş
Ḥayāliyle giceden tā seḫer ḫoş
- 139 İşidüp geh geh āvāzın nihānī
Şafā bulurdu cān-ı nātüvānı
- 140 Görüp ol serv-i nāzı gāh gāh ol
İderdi dest-i kütāhından āh ol

131. Canı gönülden O'na müşteri olup kendisine samimiyetle vefalı dost olurlar.
132. Zalim sevgili tarafından terkedilen yoksul âşık sevgilinin mahallesine ulaştığını görünce
133. (Onun) Kokusuyla burnu anber olmuş. Gözü ve gönlü (onun) nurlarıyla dolmuş.
134. Dostları iltifat edip cömertliklerinden onu kendilerine sırdaş edinmişler.
135. Yârin cemaliyle mutlu ve korkusuz; vuslat hayaliyle sevinçli ve coşkulu (dur.)
136. Orada bu haldeyken hayrete düşüp kendisinden yardım istenen Allah'a secde etti.
137. Birkaç gün eğlenerek ve mutlu bir şekilde sevgilinin mahallesinde vakit geçirdi.
138. Seherden akşama kadar aşk ile sarhoş; (sevgilinin) hayaliyle gecedен sabaha mutlu bir haldeydi.
139. Zaman zaman gizlice sevgilinin sesini işitip güçsüz canı safa bulurdu.
140. Zaman zaman o naz servisini görüp onun cimriliğinden ah ederdi. Serviyi araya görüp kısa elinden ah ederdi.

- 141   Kāna^ç at eyleyüp huld-i berīne
         Olmazdı qarīn ol hūr-i ^ç īne
- [10a] 142   Güneşden sāye ile hurrem olmuş
         Nesīm-ile İremden hoş-dem olmuş
- 143   Ümīzi bu kim olup bahtı meymūn
         Šala tā ki Hümā zıll-i hümāyūn
- 144   Hālāş eyleye külliyyen elemden
         Kābūl eyleye kulluğa keremden
- 145   Velī korqardı kim devrān-ı ğaddār
         Kime kim eyler-ise yārını yār
- 146   Taḥammül idemeyüp ğayretinden
         Helāk eyler firāk u ḥasretinden
- 147   Ma^ç adur devletinde luḫ-ıla kahr
         Sirişte ni^ç metinde şekker ü zehr
- 148   Belā balında iqbālinde idbār
         Kūdūretdür şafāsı genci pür-mār
- 149   Vefāsı cevr ü miḥnet vaşlı hicrān
         ^ç Aḫāsı ^ç āriyet ümmīzi ḥirmān

Der-Şifat-ı Şeb

- [10b] 150   Çün eflākūñ olur ma^ç şūkı pinhān
         Hezārān şem^ç yaqub oldu cūyān

141. En yüce cennete kanaat eylerdi; ama o huriye yakın olamazdı.
142. Güneşten gölge ile şen olmuş. Hoş esinti ile cennet bağından iyi arkadaş olmuş.
143. Ümidi, bahtının uğurlu olması ve Hüma kuşunun üzerine bahtlı gölgesini salmasıydı.
144. Kendisini bütünüyle kederden kurtarıp, keremiyle kulluğa kabul etsin.
145. Zalim feleğin sevgilisini başkasına yar etmekten; bunun üzerine kıskançlığından dayanamayıp ayrılığı ve hasretinden yok olmaktan korkardı.
146. Kıskançlığına tahammül edemeyip ayrılık ve hasretinden helak olur.
147. (Onun) devletinde lutufla kahır birliktedir. Nimetinde, şeker ve zehir yoğrulmuştur.
148. Balında bela, bahtının açıklığında bahtsızlık (vardır.) Arı duruluğu bulanıklık hazinesi ise yılanlarla doludur.
149. Vefası, cefa ve dert; kavuşması ayrılık (tır.) İyilik ve ihsanı ödünç olarak verilmişken; ona karşı beslenen ümit, nasipsizlik ve mahrumiyettir.

Gecenin Betimlenmesi Hakkındadır.

150. Feleklerin maşuğu (sevgilisi) gizli olduğu için felekler binlerce mum yakıp onu aramaya başladı.

- 151 Eşer eyledi çün cānına fūrkat
İder pūr sīnesini dāğ-ı ḥasret
- 152 Girüp ol mihr-i tābān ḥalvetine
Ḳılur meyl ehl-i diller şoḥbetine
- 153 OḲur bir niçe nāzūk ṭab‘ -ı mevzūn
Ki söz-ile Ḳılurlar ‘ aḳlı meftūn
- 154 Kimi eş‘ār-ı şūr-engīz söyler
Kimi derd-i derūnın şerḥ eyler
- 155 Kimisi eyler aḥterden şikāyet
Kimisi māh-rūlardan ḥikāyet
- 156 Leṭāyifden kimisi behcet-efrūz
Ma‘ārifden kimisi ḥikmet-āmūz
- 157 İder her biri bir dürlü fesāne
Söz irdi āḥir ol bī-‘ aḳl u cāne
- 158 Didiler ey şeh-i ḥübān-ı ‘ālem
Revān olsun yoluña cān-ı ‘ālem
- [11a] 159 Yüzüñden rūşen olsun çeşm-i nem-gīn
Sözüñden ḥurrem olsun cān-ı ḡam-gīn
- 160 Ki var kūyuñda bir dīvāne-i zār
Sözinde derd ü ḥasretten eşer var

151. Ayrılık, bedenine iz bıraktığından sinesi hasret yaralarıyla dolup taşı.
152. Parıltılı güneşin halvetine girip gönüller ehli (onun) sohbetine meyleder.
153. Söz ile aklı meftun kılan birçok zarif ve tabiatı ölçülü sevgiliyi davet etti.
154. (Bu sevgililerden) kimi fitneye sebep olan şiirler söyler; kimi gönül derdini şerh eder.
155. Kimisi talihten şikâyet eder; kimisi ay yüzlü sevgililerden bahseder.
156. Kimisi incelikleri ile etrafını aydınlatır, kimisi de bilgisi ve irfanıyla hikmet öğretir.
157. Her biri birçok efsane söyler, sonunda konu o akılsız ve cansız (âşığa) geldi.
158. (Meclistekiler o yüce sevgiliye) Ey dünya güzellerinin şahı, âlemin canı senin yoluna revan olsun, dediler.
159. Yaşlı göz, senin yüzünden (bakarak) aydınlansın. Gamlı gönül, senin sözünden şen olsun.
160. Senin semtinde ağlayan bir divane var. (Onun) sözünde dert ve hasretin nişanı vardır.

- 161 Yüzinüñ rengi dönmiş za‘ ferāna
Boyanmış gözlerinüñ yaşı kana
- 162 Ne vardur kimseye hiç iltifâtı
Ne hoz bir pūla şayar kāyinātı
- 163 Ğamını söylemez illā özine
Döyemez ‘ aql u fehm anuñ sözine
- 164 Meger kim mübtelā-yı derd olupdur
Dü ‘ ālemden anuñ-çün ferd olupdur
- 165 Meger var anda bir rāz-ı nihānī
Ki görenler olur dīvāne ānī
- 166 ‘ Aceb derdi vü müşkil hāleti var
Oransız guşşası vü hasreti var
- 167 Ne bilür kimse kim efğānı kimden
Yaḥūz bu derd-i bī-dermānı kimden
- [11b] 168 İşitdi anı çün ol serv-ķāmet
Melül oldu aña gönli be-ğāyet
- 169 Hemān bildi ki kendü bendesidür
Belā-yı ‘ ışķ-ıla efgendesidür
- 170 Cemālinden gözi bī-h̄āb olupdur
Zülālinden dili pür-tāb olupdur

161. (Onun) yüzünün rengi safrana dönmüş, gözlerinin yaşı kana boyanmış.
162. Ne bir kimseye iltifatı vardır, ne de kâinatı bir pula sayar.
163. Akıl ve idrak onun sözüne dayanamayacağı için (O) gamını ancak kendisine söyler.
164. Derde müptela olduğundan iki âlemde tek başına kalmıştır.
165. Onda gizlenmiş bir sır olsa gerek ki görenler hemencecik divane olurlar.
166. Şaşılacak kadar (fazla) derdi ve güç hali var; oransız kederi ve hasreti var.
167. Kimse; onun kimden dolayı feryat ettiğini ya da bu dermansız derdinin kimden olduğunu bilmez.
168. Servi boylu sevgili onu işittiğinde gönlü ona fazlasıyla mahzun oldu.
169. O anda bildi ki (bu âşık) kendi kölesidir, aşk belasıyla kendisine tutulmuştur.
170. (Sevgilinin) güzelliğinden gözü uykusuz, sevgilinin dudağından gönlü taze olmuştur.

- 171 Şaçından beste-i zencîr-i ğamdur
Gözinden ğaste-i derd ü elemdür
- 172 Leb-i la' linden olmuşdur ciger-ĥûn
Fırâķından olupdur zâr u maĥzûn
- 173 Melâlet kıldı anuñ ĩâkatin tâķ
Be-ĝâyet oldu dîzârına müştâķ
- 174 Anı fikr eyledi ol yâr-ı dildâr
Kim ide çın seĥerden 'azm-ı ĝülzâr
- 175 Teferrüc eyleye tâ yâl ü bâlin
Temâşâ ide ĥâl-i pür-melâlin
- [12a] **Der- Şıfat-ı Rûz**
- 176 Seĥerden kim bu nüh dülâb-ı âbî
Derer bu cümle nûrânî ĥabâbı
- 177 Tolu âb-ile bir secl-i mu' azzam
Revân eyledi devrâna hemân-dem
- 178 Zamân-ı mürde-dil irüp ĥayâta
İrişdi teşneler âb-ı Fırât'a
- 179 Turup ol yâr-ı ĩannâz uyĥusından
Uyandı nergisi nâz uyĥusından
- 180 Ğurûr-ı ĥüsn-ile ser-mest ü ĥûn-ĥâr
Şarâb-ı nâz-ıla maĥmûr u evĝâr⁶⁷

---

⁶⁷ Metinde kelime 'efkâr' şeklinde geçmektedir.

171. Âşık, sevgilinin saçından dolayı gam zincire bağlanmıştır. Gözünden dolayı da dert ve elem hastasıdır.

172. Kırmızı dudağından ciğeri kanlanmıştır. Onun ayrılığı ile ağlayıp inlemektedir

173. Dert onun takatini kesti. Sevgilinin yüzüne oldukça hasret kaldı.

174. Sevgili sabah vaktinde gül bahçesine gitmeyi düşündü.

175. (Âşığın) Boyunu posunu ve hüznü halini görmek için (bahçeye gitmeye karar verdi.)

Gündüzün (günün) Betimlemesi Hakkındadır.

176. Seher vaktinde bu mavi renkli dokuz dolap yani felek tüm bu nurlu damlaları bir araya getirip

177. Su ile dolu büyük bir kovayı devrana döktü.

178. Gönlü ölü zaman, hayata erip susamışlar, Fırat suyuna erişti.

179. Herkesle eğlenen o sevgili uykusundan kalkıp nergis gibi gözü naz uykusundan uyandı.

180. Güzellik gururuyla sarhoş ve kan dökücü olmuştur. Naz şarabıyla sarhoş olmuştur.

- 181 Hezārān luṭf-ıla ol verd-i ḥandān
İder yārān-ıla ‘azm-ı gülistān
- 182 Ser-i kūyında ol maḥbūb-ı cānī
Görür ol nātüvānı nāgehānī
- 183 Ki bulmuş āteş-i sevdā nihāyet
Za‘if olmuş ğam-ı ‘ışķ-ıla ğāyet
- [12b] 184 Hevā-y-ıla o deñlü pür dimāĝı
Yaķın olmuş söyünmege çerāĝı
- 185 Çü gördi ḥālını kıldı teraḥḥum
Yanına vardı vü itdi tekellüm
- 186 Didi ḥālūñ nedür ey ‘āşık-ı zār
Nedensin böyle bīmār u dil-efĝār
- 187 Bu vech-ile gözüñ giryān nedendür
Bu āh u nāle vü efĝān nedendür
- 188 Çü gördi ol ĝarīb-i zār u nālān
Ki nerm olmuş aña ol şem‘-i tābān
- 189 Iraķdan ĝāh ĝāhī görmek-ile
İşigi tozına yüz sürmek-ile
- 190 Hem ol deñlü ‘ināyet kıлмаĝ-ıla
Enīs olup ri‘āyet kıлмаĝ-ıla

181. O açılıp gülen gül (sevgili), binlerce lutufla dostlarıyla birlikte gül bahçesine yönelir.
182. Katil sevgili (cani) mahallesinde ansızın o güçsüz (aşığı) görür.
183. (Onun) Aşk ateşinin son demine eriştiğini ve aşk gamıyla oldukça zayıfladığını görür.
184. Dimağı o kadar arzu istek (hava) ile dolmuş ki mumu sönmek üzeredir.
185. (Onun) bu halini gördüğünde kendisine acıyıp yanına vardı ve onunla konuştu.
186. Ey inleyen âşık, bu halin nedir böyle, neden sen böyle hasta ve gönlü yaralısın? Dedi.
187. Bu şekilde ah, inleme, feryat ve ağlaman nedendir?
188. Ağlayan ve inleyen garip âşık, o parlak mumun ona yumuşadığını gördüğünde
189. Bazı bazı uzaktan görmekle, eşiğinin tozuna yüz sürmekle
190. Ayrıca o kadar iyilikte bulunmakla ve dost olup saygı göstermekle

- 191 Biraz üns eyleyüp taḥsîl ‘ âşîk
Eyitdi ey büt-i meh-rûy-ı şādîk
- 192 Firâkuñla ne dil kim mübtelâdur
Ölürse zecr-i hicr-ile revâdur
- [13a] 193 Ne cān kim eyleye vaşluñı ḥāşıl
Dü ‘ âlem lezzetine oldı vāşıl
- 194 Baña çün olmadı vaşluñ müyesser
Bu dirlikden ölüm yegdür muḳarrer
- 195 Bunı didi vü gitdi kendüzinden
Be-küllî nâ-ümîz oldı özinden
- 196 Velikin üns-i yâr u luḫf-ı güftâr
Girü ol mestlikden kıldı bî-zâr
- 197 Çün ol yâruñ nazâr kıldı yüzine
Ḳulağ urdı yine gevher sözine
- 198 Bayağıdan beter ḥayrân u medhüş
Yüz urdı toprağa ol demde bî-hüş
- 199 Ne deñlü var-ise efsûn ü çäre
Ḳılur ol dilber ol zâr u nizâre
- 200 Birisi daḫi dermân eylemedi
Ziyâde itdi noḳşân eylemedi

191. Âşık biraz ünsiyet kazanınca:” Ey ay yüzlü ve doğru sevgili” diye söze başladı.
192. Ayrılığınla hangi gönül (aşk ateşiyle) tutulmuşsa ayrılık işkencesiyle ölse yeridir.
193. Hangi gönül sana kavuşabilirse iki âlem lezzetine kavuşmuş olur.
194. Bana (sana) kavuşmak nasip olmadığından, bu şekilde yaşamaktansa ölüm daha iyidir.
195. Bunu dedi ve kendisinden geçti. Tamamıyla özünden ümitsiz oldu.
196. Ancak sevgilinin yakınlığı ve sözünün lütfu konuşarak iyilikte bulunması, (aşığı) yine o sarhoşluğundan usandırdı.
197. Sevgilinin yüzüne bakınca yine mücevher (gibi olan) sözüne kulak verdi.
198. Eskisinden beter şaşkın ve ürkmüş o anda kendinden geçmiş toprağa yüz sürdü.
199. Dilber, o inleyen ve zayıf (aşığa) ne kadar tılsım ve çare varsa yapar.
200. Birisi bile derman olmadı. (derdini) Artırdı; ama eksiltmedi.

- 201   Ḳamusı ḳaldılar ol ḥāle ḥayrān
      Didiler kim meger Ḥaḳ ide dermān
- [13b] 202   Buña tedbīr-ile olmaz müdāvā
      Meger luṭf ide ol Ḥayy-i tüvānā
- 203   ‘ İlāca gördi çün ḳābil degüldür
      Ṭabī‘ at şıḥḥate māyil degüldür
- 204   İdüp tefvīz Ḥayy-i müste‘ āne
      Zarūrī yolına oldu revāne
- 205   Gülistāndan yaña ol bülbül-i nāz
      Hezārān ğuşşa ile ḳıldı pervāz
- 206   Egerçi ḳıldı yārān inbisāṭı
      Unıtdı ol şanem zevḳ ü neşāṭı
- 207   Velikin zāhiren ol şem‘ -i tābān
      Olur yārān-ıla meclisde ḥandān
- 208   Erirdi gönli ammā nār-ı gamdan
      Ḳatı dil-teng idi ol pür-sitemden
- 209   Maḥabbetde olursañ pāk ü şādıḳ
      Olur ma‘ şūḳ cāndan saña ‘ āşıḳ
- 210   Olursın şıdḳ-ıla maḳşūda vāşıl
      Murāduñ olur ihlāş-ıla ḥāşıl

201. Herkes bu durum karşısında şaşırıp hayran kaldı ve “Umulur ki Allah dermanını versin” dediler.
202. Bunu (aşığı) ilaç vererek tedavi etmek mümkün değil. Olursa da güçlü Allah’ın lutfuyla olur.
203. İlacın çare etmediğini ve tabiatın sıhhate istekli olmadığını görünce
204. Kendinden yardım istenen ve hayat veren Allah’a kendisini teslim edip mecburi (olarak) yoluna revan oldu, yürüyüp gitti.
205. Naz bülbülü olan bu âşık, binlerce kederle bülbüllerin gül bahçesinden yana uçmaya başladı.
206. Dostları her ne kadar onu neşelendirmeye çalıştılsa da o sevgili zevk ve neşeyi unuttu.
207. Ancak o parıltılı mum, dostlarla mecliste mutlu ve eğlenceli görünmeye çalışıyordu.
208. Gurur ve sitemle dolup olup katı yürekli olmasına karşın aşığın bu hali karşısında onun gönlü, gam ateşinden erirdi.
209. Muhabbette temiz ve sadık olursan sevgili sana içtenlikle âşık olur.
210. Amacına doğrulukla ulaşırsın, ihlas ile isteğın de gerçekleşir.

[14a] **Bāz Geşten-i Maḥbūb Ez-Seyrān**

- 211 Gül-i güلزār-ı şaḥn-ı lāciverdī
Ruḥ-ı ‘āşık gibi çün kim şarardı
- 212 Daḥi eylemeyüp bir sâ‘ at ārām
Otağına yöneldi ol dil-ārām
- 213 Ki göre ol ğarībūñ n’oldı ḥālī
Neye irişdi ḥāl-i pür-melālī
- 214 Çü geldi gördi ol zār u ğarībi
Kim olmuş ğuşşa vü miḥnet naşībi
- 215 Belā-yı ‘ışk-ıla ḥayretde ḳalmış
Dil-i pür-derd-ile ḥasretde ḳalmış
- 216 Ne ayılır ki ḳurtıla cefādan
Ne ölür kim ḥalāş ola belādan
- 217 Çü gördi ol büt-i meh-rūy-ı ‘uşşāk
Kim olmuşdur be-ġāyet tāḳati tāḳ
- 218 O māha kār idüp ḥāl-i nizārı
Daḥi ḳalmadı hiç ayruḳ ḳarārı
- [14b] 219 Şükūfeyle ovup ‘unnāb-ı nābı
Dizer elmāsa lülū-yi hoş-ābı
- 220 Ḳılup verd-i teri rencīde jāle
Güneşi tırmık itdürdi hilāle

Sevgilinin Gezintiden Dönmesi Hakkındadır.

211. Lacivert renkli zeminin (yeryüzü) gülbahçesindeki gülü, aşığın yanağı gibi sarardığında
212. Gönle rahatlık veren (sevgili) , bir saat bile eğlenmeden otağına yöneldi.
213. O garibin ne halde olduğunu, hüznü dolu halinin nasıl olduğunu görsün.
214. İnleyen ve garip (aşığı) gelip gördüğünde onun dert ve sıkıntıdan nasibini aldığı görüldü.
215. Aşk belasıyla şaşkın, hayrette kaldığını; dert dolu gönül ile hasrette kaldığını (gördü).
216. Ne uyanır ki cefadan kurtulsun. Ne ölür ki beladan yakasını kurtarsın.
217. Âşıkların ay yüzlü sevgilisi, (aşığın) gücünün iyice tükendiğini gördüğünde
218. Aşığın bu zayıf hali o ay gibi olan sevgiliye tesir edince daha da kararı kalmadı.
219. Çiçekle saf hünnabı ovup parlak inciye elmasa dizer.
220. Jale, taze gülü incitip güneşi hilale tırmık etti.

- 221 Getürdiler buyurdı dest-ber-dest
Getürdiler der-i dildāra ser-mest
- 222 Kerem kılp o yār-ı mehveş aña
Düzetdi ħ̃ābgāh u mefreş aña
- 223 Çü bilürdi kim andan oldı bīmār
İderdi kendü eli-ile tīmār
- 224 Du‘ā kılpurdu Sübhān-ı mücibe
Ki şıĥhat vire ol zār u ğaribe
- 225 Hem āĥir da‘vetin maĥbül idüp Ĥaĥ
Selāmet virdi aña Rabb-i muṭlaĥ
- 226 Dilā şıdĥ-ıla ol da‘vāta meşġül
Ki Ĥaĥ ider anı elbette maĥbül
- 227 Riyā-y-ıla kılpursañ ger taşarruf
Ĥabül olmaz du‘ā çekme tekellüf
- [15a] 228 Ve ger iĥlāş-ıla meşġül olasın
Muĥarreb oluben maĥbül olasın
- 229 Ĥılp ĥalbüñe nūr-ı Ĥaĥ tecellī
Dü ‘ālemden bula cānuñ tesellī
- 230 Çü ĥalb-i mü'mine girürmiş ol pāk
Revā mı idesin pür-ĥār u ĥāşāk

221. Sevgili emredince (hizmetçiler) El ele verip aşığı sarhoş olarak sevgilinin kapısına getirdiler.
222. Ay yüzlü sevgili, iyilik edip ona yatak hazırladı.
223. Kendisinden dolayı hasta olduğunu bildiği için onu kendi eliyle tedavi ediyordu.
224. Duaları kabul eden Allah'a o inleyen ve garib (aşığa) sağlık vermesi için dua ederdi.
225. Sonunda o Mutlak Rab olan Allah onun duasına karşılık verip aşığa sağlık verdi; yani âşık iyileşti.
226. Ey gönül doğrulukla dua ile meşgul ol çünkü Allah onu muhakkak kabul eder.
227. Eğer duana riya karıştırırsan boşuna zahmet çekme, duan kabul olmaz.
228. Eğer ihlasla (duaya) meşgul olursan (Allah'a) yakınlardan olup makbul olursun.
229. Hakk'ın nuru kalbine tecelli edip iki âlemde de canın teselli bulsun.
230. Biliyorsun ki o pâk olan zat (Allah) müminin kalbine girer; (hal böyle iken bu kalbi) diken ve çöple doldurman doğru olur mu?

- 231 ' İnāyet irişüp feyz-i keremden
İfākat buldı fi'l-cümle elemnden
- 232 Enīs olmağ-ıla ol serv-i gül-ruğ
Olur vaqti hümāyün bahtı ferruğ
- 233 Olur mı andan artuğ kāmuranī
Kim ire ' aşıka maqşūd-ı cānı
- 234 Zihī vaqt-i sa' id ü rüz-ı pīrüz
Ki hem-dem ola cānān-ı dil-efrüz
- 235 Çün ol bī-ħaşıl-ı āşüfte vü zār
Olur bir niçe gün cānān-ıla yār
- 236 Taħammül idemeyüp devr-i ğaddār
Ayırdı çār nāçār āħir-i kār

[15b] **Mehcür Şoden-i ' Aşık Be-Mekr-i Ağyār**

- 237 Nigār-ı sīm-ten cān-ı dil ü cān
Büt-i la' lın-leb ü maħbüb-ı devrān
- 238 Çü meyl itdi o zār u müstemende
Terahħum kıldı ğasta derdmende
- 239 Olup hem-demleri ol ğāle ğamgān
Dutarlar ol ğarīb [ü] ğastaya kīn
- 240 Hezārān fitne ile mekr ü ğīle
İdüp reddine eylerler vesīle

231. Allahın cömertliğin feyziyle inayet erişip (âşık) elemden tamamiyle iyileşti.
232. O gül yanaklı sevgili kendisiyle dost olunca, aşığın vakti kutlu bahtı da açık olur.
233. Gönlünün arzusu (yani sevgilisinin) aşığa ulaşmasından daha büyük mutluluk olur mu?
234. Gönlü ferahlatan sevgilinin (âşıkla) arkadaş olduğu gün ne mutlu ve uğurlu gündür.
235. Aşktan perişan ve inleyen, nasipsiz âşık birkaç gün sevgili ile kalır.
236. Ama için sonunda, zalim felek dayanamayıp çaresizce bu ikisini birbirinden ayırdı.

Rakiplerin Hilesi ile Aşığın Sevgilisinden Ayrılması Hakkındadır.

237. Gümüş tenli sevgili, gönlün ve canın canı; kırmızı dudaklı (lâl dudaklı) sevgili ve zamanın sevgilisi.
238. (Sevgili) O inleyen ve gamlı (âşığa) meyl edip, hasta dertliye acıdığı için
239. Dostları o hale gamlanıp o garip hastaya kin tutarlar.
240. Binlerce fitne, aldatma ve hileye başvurup onu sevgiliden uzaklaştırmaya vesile kırlarlar.

- 241 Ğurūr-ı ħüsn-ile ol yañağı māĥ
Degüldür kendü aĥvālinden āgāĥ
- 242 Ne bilsün ĥāl-i ‘uşşāķı ne bilsün
Ya sūz-ı cān-ı müştāķı ne bilsün
- 243 Pes andan muĥkem idüp ittifāķı
Muķarrer eyleyüp mekr ü nifāķı
- 244 İderler ĥazretine bir gün i‘lām
Kim ey maĥlūb-ı cān maĥsūd-ı eyyām
- [16a] 245 Ĥuzūruñuzda vardur bir sözümüz
Velikin dimege döymez yüzümüz
- 246 N’idelüm dimemege daĥı yoķ yol
Degüldür farz bilki farz-ı ‘ayn ol
- 247 Didi her ne ise ol sözi söyleñ
Ne kim evlā ise siz anı eyleñ
- 248 Didiler ey meh-i ferĥunde-aĥter
Melek-manzar perī-peyker semen-ber
- 249 Nedendür bir levend-i rind ü evbāş
Saña yār ola ķoşasın aña baş
- 250 Ne nāmı bellü durur ne nişānı
Revā mı olasın sen yār-ı cānı

241. Yanağı ay (sevgili) güzelliğinin verdiği gururla kendi durumundan haberdar değildir.
242. (O sevgili) âşıkların halini, hasret çeken gönlün ateşini bilmez.
243. Ondan sonra (böylece) iyice, adamakıllı fikir birliği edip hile ve nifaka karar verdiler.
244. Bir gün sevgiliye haber verilerek “Ey gönlün arzusu ve devrin kışkandığı” denilerek söze başlandı.
245. Size söyleyecek bir sözümüz var; ama söyleyecek yüzümüz yok.
246. (Öte taraftan) dememek de doğru olmaz; (bunu size aktarmak) Farz değil, bilakis farzı ayındır.
247. Sevgili “Her ne ise o sözü söyleyin. Hangisi daha iyi ise siz onu yapın.” dedi.
248. Ey yıldızı parlak ay, melek yüzlü, peri gibi güzel, yasemin kadar beyaz göğüslü sevgili, dediler.
249. Bir kalender yiğit ve mest kimse neden sana yar olsun ve sen de ona baş koşasın.
250. Ne adı ne nişanı bellidir. Ona candan dost olman yaraşır mı?

- 251 Zamāna hazretüñüz ide gaybet
Cihān halkın bize güldürme elbet
- 252 Ya öldür cümlemüz redd it kapuñdan
Ya dūr it ol gedā-ṭab‘ı ṭapuñdan
- 253 Ki bīzār ola cev̄r ü qahruñuzdan
Çıqup āvāre ola şehriñüzden
- [16b] 254 Ol itlerden üşendi çün ol āhū
Eytidi ben degülem sizden ayru
- 255 Ne söz kim fikr idesiz maşlaḥatdur
Ne iş kim işleyesiz menfa‘ atdur
- 256 Çün aḡyāruñ sözine uydu cānān
Hemān-dem cüst ü çābük şāz u ḥandān
- 257 Varurlar ol ḡarīb-i derdmende
Faḡīr ü ḥ‘ār u zār u müstemende
- 258 Budur dīrler saña fermān-ı cānān
Ki daḡı ṭurmayasun bunda bir ān
- 259 Sarāy-ı devletinden dūr olasın
Şafā-yı vaşldan mehcūr olasın
- 260 Ki yaraşmaz senüñ gibi gedāya
Muḡarreb olasın ol pāzişāya

251. (Böylece) zatınız zamandan kendini uzaklaştırsın (Olaak şey mi?); böyle yapıp dünya halkını bize güldürme.
252. Ya hepimizi öldürüp kapından kov ya da o yoksul karakterliyi (tabiatlıyı) huzurundan uzaklaştır.
253. Böylece cevr ve cefanızdan usanıp şehrinizden uzaklaşıp avare olsun.
254. İri gözlü güzel, o itlerden tedirgin olduğunda (rahatsız oldu), “Ben sizden ayrı biri değilim.” dedi.
255. “Düşündüğünüz her söz faydalı, yaptığınız her iş menfaattir.” Dedi.
256. Sevgili, yabancıların (rakiplerin) sözüne uyduğunda; (o rakipler) hemen çevik, çabuk, hızlı ve neşeli bir halde
257. O dertli garib, fakir, değersiz, ağlayan ve zavallıya varırlar.
258. “Sana sevgilinin fermanı budur ki artık burda bir an durmayasın.” derler.
259. Devletinin sarayından uzak olasın. Kavuşma huzurundan ayrı kalasın.
260. Senin gibi yoksula böyle bir padişahla bir arada olmak (yakın olman) yakışı kalmaz.

- 261 Olur mı zerreye hürşid hemser
Ola mı taş-ıla gevher berāber
- 262 Münāsib olısar mı zulmet ü nūr
Muşāhib yaraşur mı dīv-ile hūr
- [17a] 263 Çün ol bī-çāre ‘ aşık nāgehānī
İşitdi ol hadīs-i cān-sitānı
- 264 Yüregine irişüp hasret odı
Yağın oldı ki maḥv ola vücūdı
- 265 Velī çün bildi kim ol yār-ı fettān
Uyup ağıyāra eyle kıldı fermān
- 266 Kılup hicrān belāsına kanā‘ at
Zarūrī emrine kıldı itā‘ at
- 267 Bilürdi eyledür āyīn-i ‘ uşşāk
Ki ‘ aşık olmaya ma‘ şūķına ‘ āķ
- 268 Yanında bir olup küfr-ile tā‘ at
Ne emr eyler-ise ide itā‘ at
- 269 Müsāvī olup andan luṭf-ıla qahr
Lezīz ola elinden şekker ü zehr
- 270 Pes emri mūcibince ol nigāruñ
Hemān-dem terkin urdı ol diyāruñ

261. Güneş, zerreye eş (denk) olamaz. Sıradan bir taşla bir mücevher bir arada olmaz.
262. Karanlık ve nur bir araya gelemez. Şeytan ile hurinin sohbet etmesi yakışı kalmaz.
263. O çaresiz âşık, ansızın o can alıcı olayı işittiğinde
264. Hasret ateşi (onun) yüreğine erişince neredeyse varlığı mahv olmak (ölmek) üzereydi.
265. Ama sevgilisinin rakiplerin sözlerine kanarak böyle bir ferman verdiğini anladı.
266. Ayrılık belasına kanaat edip mecburen emrine uydu.
267. Âşıkların kanununa göre, aşğın sevgiliye isyan etmemesi gerektiğini bilirdi.
268. Küfür ile ibadet (onun) yanında bir olup (o) ne emrederse itaat eder.
269. Lütuf ile kahr onun katında eşit olup, onun elinden şeker ve zehir de aynı lezzettedir.
270. Sonra o sevgilinin emrine uyarak o diyarı hemen terk etti.

- 271 Velî umar kim ol la' l-i şeker-nüş
Anı kılmaya külliyyen ferāmūş
- [17b] 272 Egerçi fūrkat-ıla kaldı mecrūh
Girü vaşl-ıla ola rāhat-ı rūh
- 273 Hezārān ḥasret-ile zār u dil-teng
Firāvān miḥnet-ile vālih ü deng
- 274 Vedā' idüp diyār-ı yāra ol dem
Gözinden yaş yirine aqıdur dem
- 275 Şafā-yı vaşlı cāndan eyleyüp yāz
Belā-yı hicr-ile iderdi feryāz
- 276 Yürürdi fūrkat-ıla ḥār u miskīn
Dir-idi ḥasret-ıla zār u ğam-gīn
- 277 Dirīgā n'eyleyeyin nic'ideyin
Bu kara baht-ıla kıanda gideyin
- 278 İrem bāğında iken şāz u ḥurrem
Dirīgā kim yirüm oldu cehennem
- 279 Dirīgā kıanı ol maḥbūb-ı cānī
Ki bir sözi deger iki cihānı
- 280 Dirīgā n'oldı ol dildār-ı ṭannāz
Ki her bir ğamzesi söylerdi biñ rāz

271. Ancak o şeker içen dudağın kendisini tamamıyla unutmamasını umuyordu.
272. Her ne kadar ayrılıkla yaralı kaldıysa da kavuşmayla beraber canına can katmasını istiyordu.
273. Binlerce hasretle ağlayıp gönlü daralmış. Başına gelen binlerce belayla şaşırılmış ve hayrette kalmış.
274. O vakit sevgilinin diyarına veda edip gözünden yaş yerine kan akıtır.
275. Kavuşmanın huzurunu gönülden hatırlayıp ayrılık belasıyla feryat ederdi.
276. Yüreğinde ayrılık acısı o miskin ve değersiz bir taraftan yürüyor bir taraftan da kederden ağlayıp inleyerek ve yüreğindeki hasret ile şunları derdi:
277. Eyvahlar olsun! Ne yapayım, ne edeyim? Nasıl edeyim? Bu kara baht ile nereye gideyim?
278. İrem bahçesinde mutlu ve mesut bir şekilde yaşarken ne yazık ki (benim) yerim cehennem oldu.
279. Çok yazık ki bir sözü iki cihana değer olan o kan dökücü sevgilisi nerededir?
280. Eyvahlar olsun ki, her bir gamzesi binlerce sırrı söyleyen o alay eden sevgiliye ne oldu?

- [18a] 281 anı ol iř ü nüş u kāmūrānī
Ki her laħz-ıdı ömr-i cāvizānī
- 282 Ezelde bu-y-ı mış ün ħükm-i tadīr
Ne ılam n'eyleyem bana ne tedbīr
- 283 Pes andan ıldı deryādan ubūr ol
Bulur ořantāniyye şehrine yol
- 284 Degül şehr ol ki nüzhetgāh-ı cāndur
Felek gibi esāsı cāvizāndur
- 285 Bināsı beñzemiř zātu'l-burūca
Fezāsı dil-güşā vü řaħnı yüce
- 286 şanasın her evi bāğ-ı İremdür
Yaħūz her mescidi Beytü'l-ħaremdür
- 287 Pür ol mışdur ii cennāt u enhār
Naźirin görmemiřdür arħ-ı devvār
- 288 Müzeyyen her maāmı ħūblar-ıla
Semen-sīmā güzel maħbūblar-ıla
- 289 Umūr-ı dīn ü dünyā cümle mevcūd
Müheyyādur ne kim olursa mařūd
- [18b] 290 Kimi mescidde meşgöl-i' ibādet
Kimi meyħānede mest ü melāmet

281. Her ana sonsuz bir ömür değerinde olan o eğlence ve içme saadeti nerede?
282. Takdirin hükmü ezelde bu olduğundan ne yapabilir hangi tedbiri alabilirim?
283. Ondan sonra o âşık, denizden karşıya geçerek Konstantiniyye şehrine ulaşır.
284. O (sadece) şehir değil, aslında felek gibi temeli ebedi olan gönlün gezme ve eğlence yeridir.
285. Binası zâtü'l-bürûca benzemiş. Fezası gönül açıcı ve meydanı yücedir.
286. Her evi İrem bahçesi veya her mescidi beytü'l-haremdir sanırsın.
287. İçi cennet ve nehirlerle dolmuştur. (O) devamlı dönen çark benzerlerini görmemiştir.
288. Her makamı güzellerle yani yasemin yüzlü güzel sevgililerle süslüdür.
289. Din ve dünya işleri hepsi mevcuttur. Kim, ne isterse hazırlanmıştır.
290. Kimi mescitte ibadetle meşguldür, kimi meyhanede sarhoş olup ayıplanmaktadır.

- 291 Kimisi şafha-i ur'an'a talib
Kimisi tal'at-ı canana ragib
- 292 Kimisi Őeyhden umar 'inayet
Kimi pir-i muandan isti'anet
- 293 Kimi hn u 'ibadet-hne yapmış
Riyasuz kimi 'işret-hne yapmış
- 294 Degl Őehr on sekiz bin 'lem ancak
İrem ancakdur ol denl hem ancak
- 295 İdp her kŐesin seyr temŐ
Yrrdi mest hayrn zr Őeyd
- 296 Baupn grmez-idi ol nigr
İderdi dem-be-dem efn u zr
- 297 Kimn kim yaa cnn frat-i yr
Gzine glŐen-i cennet gelr hr
- 298 Kime kim ola hem-dem derd-i hicrn
Grine bg u bostn bend zindn
- 299 Ve ger ola hyl-i yr hem-dem
BehiŐt-i cvizndr cehennem
- [19a] 300 Őab bigi yelp aheste hste
Yrrdi k-be-k hr u Őikeste

291. Kimisi Kuran sayfasına talip, kimisi sevgilinin güzel yüzüne düşkündür.
292. Kimisi şeyhten yardım umar. Kimi pir-i mugandan yardım ister.
293. Kimi han ve ibadethane yapmış. Kimi gösterişsiz meyhane yapmış.
294. Şehir değil, adeta on sekiz bin âlemdir. İrem bahçesi ancak o kadar vardır.
295. Her köşesini seyredip mest, hayran, inleyen ve divane bir şekilde yürürdü.
296. Sevgiliyi bakıp göremediğinden hiç durmadan feryat eder, ağlardı.
297. Sevgilinin ayrılığı kimin canını yakarsa, dikenler, gözüne cennetin gülbahçesi gibi gelir.
298. Kim ayrılık derdi ile dost olursa zindan ya da zincir ona bağ ve bostan görünür.
299. Eğer sevgilinin hayali ile dost olursa cehennem, ebedi cennet olur.
300. Sabah yeli gibi yavaş yavaş, hasta bir şekilde kırık dökük eserek (yavaş eserek) köy köy yürürdü.

- 301 Degüldi ihtiyârı çünkim elde
Buçuğ dem tırmaz-ıdı bir mağalde
- 302 Faķır ü müstemend ü müflis ü zār
Hāķır ü haste vü bī-ķiř ü bī-yār
- 303 Ne kimse derdine tīmār eyler
Ne hoż hālinden istifsār eyler
- 304 Bu ser-gerdānlıg-ıla niçe eyyām
Geçürdi rūzgārın kām-nā-kām
- 305 Velī umardı kim bu devr-i pür-ķahr
Ki geh şebet şunar ‘uřřāķa geh zehr
- 306 Anı yaķmaya nār-ı hıcre cāvīz
Zülāl-i vaşlden ķalmaya nevmīz

Bahāriyyāt

- [19b] 307 Çü bu řāvūs-ı zerrīn-perr-i raķřān
Hāmel burcına geldi ķıldı cevlān
- 308 Kılup āřār-ı raķmet dehri iķyā
Cihānı eyledi firdevs-i a‘lā
- 309 Olup nevrüz-ıla ‘ālem müzeyyen
Pür oldı bāg u řaķrā verd ü süsen
- 310 Zamānı ebr-i nīsānī řoyurđı
Zemīne hulle-i sündüs geyürdi

301. İradesi elinde olmayıp bir yerde yarım nefeslik bir an bile duramazdı.
302. Fakir, gamlı, müflis ve inleyen; değersiz, hasta, akrabasız (soysuz) ve sevgilisiz.
303. Ne kimse (âşığın) derdini iyileştirmek ister. Ne de kimse halini sorar.
304. Bu başı dönmüşlükle nice günler ağzının tadı olmadan vakit geçirdi.
305. Ancak (O âşık) ümit ederdi ki bu kahır dolu devir, âşıklara bazen zehir, bazen şeker sunsun.(Sunmasını ümit ederdi.)
306. Onu sonsuz ayrılık ateşine yakmasın. Sevgiliye kavuşma suyundan ümitsiz kalmasın.

Bahar vasfı hakkındadır.

307. Parlak altın kanatlı tavus (güneş) gökyüzünde dolaştı ve koç burcuna kondu. (karar kıldı.)
308. Rahmet eserleri dünyayı canlandırarak en yüce cennet haline getirdi.
309. Âlem nevrüzla (gelişiyle) süslenerek bahçeler ve ovalar gül, çiçeklerle doldu.
310. Nisan bulutu, zamanı doyurdu. (zaman halkını doyurdu.) Zemine (yeryüzüne) sündüs elbisesini giydirdi.

- 311 ılup sultān gl-i gülşende meclis
Dirildi Őoĥbete reyĥān u nergis
- 312 urup etr-i hmāyn yāsemenden
Nihāli dşedr berg-i semenden
- 313 Gerer ebr-i bahārī perdesini
Kim āsde ıla perverdesini
- 314 Olup her bir aĥa bir naĥl-ı dil-keş
emen cān-baĥş [u] bād-ı Őubĥ-dem ĥoş
- [20a] 315 O deñlü bitmiş-idi sünbül-i ter
Ki ĥāk olmişdı gyā misk   anber
- 316 Gl-āb ol deñlü Őamış ebr-i nīsān
Ki ĥoş-by-ıdı cennetden gülistān
- 317 Nişār olmiş o deñlü dürr  cevher
Ki yiryzi grinmezdi ser-ā-ser
- 318 Ayaĥ zre trup ĥıdmetde lāle
Elinde sākīveş la līn piyāle
- 319 aĥırur söz-ıla her demde umrı
Olup bī-bāde virmeñ bāda  mri
- 320 Benefşe serv ayaĥında oyup baş
Our bülbül hezārān medĥ  Őābāş

311. Sultan, gülbahçesinde gül meclisi kurdu. Sohbeta reyhan ve nergis çiçeği de katıldı.
312. Yasemin çiçeğinden himaye çadırını kurup semen yaprağından da nihale döşetir.
313. Beslediğini rahata kavuşturmak için bahar bulutu, perdesini gerer.
314. Her ağaç gönül çeken bir fidan olup çimenlik cana can katıcı; sabah vaktinin rüzgârı da hoş oldu.
315. O kadar taze sümbül bitmişti ki sanki toprak, misk ve anber olmuştu.
316. Nisan bulutu o kadar gül suyu saçmış ki gül bahçesi cennetten daha hoş kokuyordu.
317. İnci ve cevheri o kadar saçmış ki yeryüzü baştanbaşa görünmeyecek şekildeydi.
318. Lale (onun) hizmeti için ayakta durmaktadır. Elinde sevgilinin kırmızı dudağına benzer içki kadehi vardır.
319. Kumru her an yakarıyla çağırarak şöyle der: Şarapsız kalıp da ömrünüzü yele vermeyin.
320. Menekşe servin dibinde başını koymuştur. Bülbül binlerce medh ü senalar okur.

- 321 Zamānuñ hoşluğı dehrüñ şafāsı
Şabānuñ luţfı devrānuñ nemāsı
- 322 Cihāna ol kadar virmişdi zīnet
Ki reşk iltürdi aña bāğ-ı cennet
- 323 Bulup her zerre nūr-ı mihirden tāb
Olur her kaçtre bir lūlū-yi kem-yāb
- [20b] 324 Degül ādem ki cūş itdi cemādāt
Derildi cümle emvāt-ı nebātāt
- 325 Olup şūrīde şu şahrāya düşmiş
Cihān halkı temāşāsına üşmiş
- 326 Olup her cins cinsi ile hem-dem
İderler ‘īş ü ‘işret şāz u hūrrem
- 327 Kimi gülşende cām-ı mey kılor nūş
Kimi şahrāda bāng-ı nāy ider gūş
- 328 Leb-i cūda kimi ser-mest ü hayrān
Kimi eyler çemen şahnını seyrān
- 329 Kimisi sāye-i gülde tarabnāk
Kimi kılmış yaçasın gül gibi çāk
- 330 Velī bī-çāre ‘āşık zār u giryān
Yürür āvāre hayrān u perīşān

321. Zamanın hoşluğu, devir ve feleğin safası, huzuru; saba rüzgârının hoşluğu, devranın görünüşü (gösterdiği),
322. Cihana o kadar ziynet vermişti ki cennet bahçesi bile onu kıskanırdı.
323. Her zerre güneşin nurundan parlaklık bulup her damla az bulunur bir inci olur.
324. Sadece insanoğlu değil, tüm cansız cisimler coştu. Cümle bitkilerin ölüleri toplandı.
325. Su perişan bir âşık olup sahraya çıkmış, cihan halkı teması için üşüşmüş, toplanmış.
326. Her tür kendi türüyle dost olup eğlence ve sevinç içindedirler.
327. Kimi gülbahçesinde şarap kadehini içer. Kimi ovada ney sesine kulak verir.
328. Akarsu kenarında kimi sarhoş ve hayrandır. Kimi de çimen meydanında gezer.
329. Kimi gül sayesinde (gölgesinde) sevinçlidir. Kimi de gül gibi yakasını yırtmıştır.
330. Ancak çaresiz âşık ağlayıp inlemektedir. Avare, şaşkın ve perişan yürür.

- 331 Bu mevsimde k'olur dīvāne ' āķil
Nice şabr eylesün her zār u bī-dil
- 332 Bahār eyyāmı ' ışķ-ı hāne-perdāz
Taḥammül ide mi her mest ü ser-bāz
- [21a] 333 Firāķ-ı yār [u] cevri-i devr-i gerdün
Yaşın hūn eyledi bahtın diger-gün
- 334 Dil-i pür-derdi ne mümkin oñılmaķ
Ya bir dem dilber-ile hem-dem olmaķ
- 335 Vücūdın ğarķ idüp baħr-i taḥayyür
İderdi kendü aḥvālin tefekkür
- 336 Ne şehir-i yāre var varmağa tākāt
Ne bir dem tırmağa şabr u ḥamiyyet
- 337 Varursa şehir-i yāre ' āşī olur
Tırursa derd-i hicrān-ıla ölü
- 338 Çü her bir çāreden kesdi ümīzin
Eyitdi yā İllāhī nā-ümīzin
- 339 Ķapuñdur melce 'üm püşt ü penāhum
Beni nevmīz kılma pādişāhum
- 340 Ne yüzden gözlesem maķşūd sensin
Neye tıpsam yine maķşūd sensin

331. Bu mevsimde akıllı bile deli olurken aşk derdiyle ağlayıp muradına erişmeyen nasıl sabretsin.
332. Bahar günleri gelip aşk evini kurmaya başlamıştır; bu durumda her sarhoş babayiğit tahammül eder mi?
333. Yârin ayrılığı, dönen feleğin (dünyanın) eziyeti, gözyaşını kana çevirip aşığın bahtını değiştirdi.
334. Dertle dolu gönlü iyileştirmek ve bir an dilber ile birlikte olmak mümkün değildir.
335. Hayret ve şaşkınlık denizi onun varlığını yutup kendi halini tefekkür ederdi.
336. Ne sevgilinin bulunduğu yere varmaya takati ne de bir an durmaya sabır ve hamiyeti var.
337. Sevgilinin şehrine varırsa asi olur, bulunduğu yerde duracak olursa ayrılık (hicran) derdi ile ölür.
338. Her bir çareden ümidini kestiğinde, Ya İlahi ümitsizim, dedi.
339. Sırtımı dayadığım ve sığındığım yer kapındır, beni ümitsiz kılma padişahım
340. Ne yana baksam maksud (istenilen şey) sensin, neye tapsam yine maksud sensin.

- [21b] 341 Eger Ka‘be ola yirüm ve ger deyr
Yine kendü ilüñde iderem seyr
- 342 amu eřyāda zāhir oldı nūruñ
Pes oldum ‘āřıı ben ol zuhūruñ
- 343 Gūzel yūz oldı ūn hūsnūñe mir ’āt
Anuñ-ūn andan olur kesb-i hālāt
- 344 Būte apanlaruñsın i‘ tiādı
Oda secde ılanlaruñ murādı
- 345 Velī ūn gālīb olmuřdur cehālet
Olupdur cūmlesi gar-ı alālet
- 346 Eger kāfir olaydı bütten āgāh
Nite olurdu ol dīninde gūm-rāh
- 347 Velī olduıūn ahruña mazhar
Olupdur tā-ebed hū‘ar u muaar
- 348 Eger olmazsa lufuñdan ‘ināyet
Bulur mı kimse kendüden hidāyet
- 349 Senūñdür hūkm-i ‘ālem cūmle makūm
Degūl makūm belki hi ü ma‘ dūm
- [22a] 350 İdersin kimi isterseñ selāmet
ılursın kimi rüsvā vü melāmet

341. Eğer yerim Kâbe veya deyr (kilise, meyhane) olsa, yine de (senin) kendi diyarında seyredirim.
342. Bütün eşyada senin nurun açığa çıktı (zuhur etti), ben o zuhurun aşığı oldum.
343. Güzel yüz, hüsnüne (güzelliğine) ayna olduğundan tüm haller ondan elde edilir.
344. Puta tapanların inancı; ateşe secde edenlerin muradıdır.
345. Ancak cehalet galip olduğundan hepsi sapkınlıkta (dalalette) boğulmuştur.
346. Eğer kâfir puttân haberdar olsaydı, yolunu nasıl kaybederdi ki?
347. Ancak senin kahrına mazhar olduğu için, sonsuza kadar aşağılanmış (zelil, hakir) ve kahra uğramış (yenilmiş) olur.
348. Eğer senin lütfundan iyilik ve ihsan olmazsa, kimse kendinden doğru yolu bulamaz.
349. Âlemin hükmü senindir, herkes buna mahkûm; hayır hayır sadece mahkûm değil belki hiç ve yok olurdu.
350. İsteddiğine esenlik verirken kimini de rezil ve kınanmış kılarırsın.

- 351 Kimi maqbül-iken merdūd idersin
Kimi mezmūm-iken maḥmūd idersin
- 352 İlāhī cürm ü ‘ işyāna muḳırvan
Ṭapuñdan luṭf u ḳahra munṭazırvan
- 353 Eger luṭf idesin raḥmet senüñdür
Ve ger ḳahr idesin ḳudret senüñdür
- 354 Velī çün luṭfuñ esbaḳdur ğazabdan
Umarvan raḥmetüñi ol sebebdan
- 355 Beni çün eyledüñ ‘ işḳ-ıla rüsvā
Ġam-ı yār-ıla ḳıldıñ mest ü şeyzā
- 356 Perīṣān eyledüñ çün rüzgārüm
Ṭağıtduñ zülfi bigi kār u bārüm
- 357 Ḥayāl oldum meyānı gibi ğamdan
Hilāl oldum ḳaşı bigi elemden
- 358 Baña yār eylegil ol dil-nevāzı
Ki cānum yaḳdı hicr-i cān-ğüdāzı
- [22b] 359 Ḥalāş idüp belā-yı fürḳatinden
Müşerref ḳıl şafā-yı vuşlatından
- 360 Gözüm kim giryeden olmışdur a‘ mā
Meger pîrâmeninden ola bînā

351. Kimini makbulken kovulmuş, reddedilmiş edersin, kimini de ayıplanmışken övülmüş edersin.
352. İlahi suç ve isyanımı itiraf ederim. Huzurundan lütuf ve kahrını umarım.
353. Eğer lütuf edersen rahmet senindir ve eğer kahredersen kudret senindir.
354. Lütfun gazabından daha önce olduğu için rahmetini umarım.
355. Beni aşk ile rezil eylediğin gibi yârin gamı ile sarhoş ve deli kıldın.
356. Zamanımı perişan ettin; sevgilinin saçı gibi işimi gücümü de dağıttın.
357. Gamdan beli gibi inceldim, hayal oldum, elemden kaşı gibi hilâl oldum.
358. Bana o gönül okyaşanı yar eyle ki onun can yakıcı ayrılığı canımı yaktı.
359. Beni ayrılık belasından kurtarıp, kavuşmanın safasıyla müşerref kıl.
360. Gözüm, ağlamaktan âmâ (görmez) olmuştur. Olur da onun gömleğiyle görür olur.

- 361 Yürek kim şür-ıla oldı cerāhat
Meger şir̄in lebinden ola rāhat
- 362 Günüm kim fürkatinden oldı deycūr
Meger kim ʔal^c atinden ola pūr-nūr
- 363 Gider gönlinden anuñ kibr ü kīni
Ki tā yād ide bu zār u hazīni
- 364 Çün evvel luḡfuñ-ıla hem-dem itdūñ
Bu gönlüm yāresine merhem itdūñ
- 365 Hem āhir yā İlāhī raḡmet eyle
Beni ol yār-ıla hem-şoḡbet eyle
- 366 Bu ḡāndan kim baña kılduñ ḡavāle
Aña daḡi naşib eyle nevāle
- 367 Bile tā nidügin aḡvāl-i ^cuşşāk
Neler çekdügini bu cān-ı müştāk
- [23a] 368 Maḡabbet ide ben bī-çāresine
Devā ide yüregüm yāresine
- 369 Ve ger yoḡ-ısa yāre hem-dem olmaḡ
Ya bir dem ḡıdmetinde ḡurrem olmaḡ
- 370 Beni bu zecr-i hicrān-ıla yā Rab
Çoma feryāz u eḡgān-ıla yā Rab

361. Kavga ve fitne ile yaralanan yüreğim sadece onun şirin dudağından rahat bulur.
362. Ayrılığından kapkaranlık olan günlerim ancak onun yüzünün parlaklığıyla nurla dolar.
363. Bu inleyen ve hüzünlü aşığı hatırlaması için onun gönlünden kibir ve kini gider.
364. Önce lutf ederek beni ona dost edip, bu gönlümün yarasına merhem ettiğin gibi.
365. Ey Allahım sonunda da bana acıyıp beni o sevgiliye sohbet arkadaşı kıl.
366. Bu sofradan bana verdiğini ona da nasip eyle.
367. Böylece âşıkların ne halde olduğunu ve özlem duyan gönüllerin neler çektiğini bilsin.
368. Ben çaresiz aşığa muhabbet etsin de yüreğimin yarasına deva olsun.
369. Ve eğer yâre dost olmak ve bir an hizmetinde mutlu olmak yoksa
370. Ya Rabbi, beni bu ayrılığın zorlamasıyla feryat ve figan ile bırakma.

- 371 Saña maḥfî degül rāz-ı nihānum
Ya al cānumı yā vir dil-sitānum
Müstecāb Şoden-i Da‘ vet-i ‘ Âşık
- 372 Fiġān u āh-ıla çüñkim münācāt
İdüp Allāh’a kıldı ‘ arz-ı ḥācāt
- 373 Yoġ-ıdı çüñki göñlinde riyāsı
Ḳabül oldı hem ol sâ‘ at du‘ āsı
- 374 Bulup maḳşūdını olmadı maḥrüm
Ger ihlāşuñ var-ısa sen daḫi um
- 375 Çün ol yār-ı melek-şüret felek-ḫū
Gül-i ġonca-dehen serv-i semen-bū
- [23b] 376 Cihānuñ cānı vü cānuñ revānı
Şafānuñ menba‘ ı kân-ı emānı
- 377 Melāḫat çarḫınuñ bedr-i münīri
Leṭāfet şehrinüñ şāh u emīri
- 378 Uyup düşmān sözine nāgehānı
Giderdi ol ġarīb-i dil-sitānı
- 379 Vişālinden anı dūr itmiş-idi
Ġam-ı hicr-ile rencūr itmiş-idi
- 380 Peşīmān-ıdı yatlu pīşesinden
Perişān-ıdı ol endişesinden

371. Gizli ve saklı hallerim sana gizli değil, ya canımı al ya gönlümü alanı ver.

Âşığın Duasının Kabul Edilmesi

372. Ağlayıp sızlayarak ve yalvararak Allah'a ihtiyaçlarını arz ettiği için.

373. Hemen o saat duası kabul oldu; çünkü gönlünde riya yoktu.

374. Maksudunu bulup mahrum olmadı. Eğer ihlasın varsa sen de (bile) um.

375. Melek yüzlü, felek mizaçlı sevgili; gonca gibi ağzı olan gül, yasemin kokulu servi.

376. Cihanın canı ve canın değeri, saflık ve güvenilirliğin kaynağı.

377. Güzellik göğünün parlayan ayı, incelik şehrinin padişahı ve önderi.

378. Ansızın düşman sözüne uyup, o gönül alan garip aşığı kendisinden uzaklaştırdı.

379. Kendisine kavuşmaktan onu uzak etmiş idi, ayrılık gamıyla incitmişti.

380. Kötü eyleminden dolayı pişman olup o düşüncesinden dolayı kararsızdı. Perişandı.

- 381 Velî şaqlardı göñlinde nihānī
Kimesneye dimezdi hergiz anı
- 382 Meger bir dem ki ferrāş-ı bahārī
Döşetdi bāğa ferş-i sīm-kārī
- 383 Geyüp her sebze nevrūzī kabāsın
Yine ‘arz itdi şāh-ı gül liķāsın
- [24a] 384 Zemīn çün genc-i Qārūn’ı çıķardı
Çemen şahnında āb-ı Hızr aķardı
- 385 Fiğāna geldi çün murğ-ı hoş-elhān
Ağaçlar raķsa girdi dāmen-efşān
- 386 Seherden gün gibi ol lāle-ruhsār
İder yārānı-ile ‘azm-i gülzār
- 387 Velikin her ne deñlü itdi seyrān
Çemende eyledi gül-geşt ü cevlān
- 388 Açılmadı o nāzük göñli ğamdan
Tesellī bulmadı aşlā elemden
- 389 Be-ġāyet hātırı rencide oldı
Teb-i ğamdan gül-i sīr-ābı şoldı
- 390 Añup ol ‘aşık-ı zār u nizārı
Elinden gitdi şabr u ihtiyārı

381. Ancak yine de gönlünde gizlice saklar, kimseye onu söylemezdi.
382. Ta ki bir zaman geldi ki bahar ferrâşı (Yerleri süpürüp temizlemekle görevli kimse, hizmetçi), bağa gümüş işli halıyı döşetti.
383. Her sebze nevruzluk (ilkbaharlık) sevinçlerini giyip, yine gül padişahı yüzünü sundu.
384. Yeryüzü Karun'un hazinelerini çıkardığında, yeşil çimenlik meydanında Hızır suyu akardı
385. Hoş sesli kuş feryad etmeye, ağaçlar eteğini saçıp dans etmeye başladığında
386. Seher vakti o lale yanaklı güneş gibi, dostlarıyla beraber, gül bahçesine gider.
387. Velakin her ne kadar çimende gezip gülleri dolaştı ise de
388. Nazik gönlü gamdan ferahlamadı, asla elemden teselli bulmadı.
389. Gönlü son derece incindi, kederinin hararetinden seyrettiği gül soldu.
390. Düşkün ve zayıf aşığı anıp, elinden sabır ve iradesi gitti.

- 391 Şıyup la‘li tegerg-i rûh-perver
Şıvardı virdi lü‘lü-ile ‘abher
- 392 Urup mercân-ı ter billûra pence
Benefşe lâleye urmuş şapanca
- [24b] 393 Pes andan şordı yārânına ol yār
‘Aceb bilsem ki n’oldı ol dil-efgār
- 394 Belā-yı hicr-ile kıanda gidüpdür
Ya añña cevr-i devrân ne idüpdür
- 395 Didiler pâzişâhâ kām-kār ol
Hemîşe devlet-ile ber-ķarār ol
- 396 Toķunmasun yavuz yil gülşenüñe
İlenmesün yaman el dāmenüñe
- 397 Kim ol u‘cûbe-i devr-i zamāndur
Bulınmaz mişli gerçi bî-nişāndur
- 398 Olupdur ‘ışķuñ-ıla eyle meşhūr
Ki bilürler anı nezdik eger dūr
- 399 Eline aldı pes ol demde hāme
Hezārān midħat-ıla yazdı nāme
- 400 Taħıyyāt u du‘ādan şoñra ol yār
Didi kim ey ğarīb-i-zār u bīmār

391. La'1 taşı kadar değerli dudağı, cana can katan dolu tanelerini kırıp sulayıp inci ile yetiştiren kırmızı tekerleği soyup inci ile nergise su verdi.
392. Taze mercan billura pençe vurup menekşe laleye tokat atmış.
393. Ondan sonra o sevgili, dostlarına: “Acaba bilsem ki o gönlü yaralıya ne oldu?” diye sordu.
394. Ayrılık belasıyla nereye gitmiştir, ya ona feleğin eziyeti ne etmiştir?
395. “Ey padişâh, mutlu ve bahtiyar ol ve daima devletle devamlı ol.” dediler.
396. Gül bahçene kötü yel (rüzgâr) dokunmasın, kötü el eteğine ulaşmasın. (ilişmesin)
397. Zamanın hayret edilecek (bir şahsıdır), eşi benzeri bulunmaz aslında izi nişanı (da) yoktur.
398. Aşkın ile öyle meşhur olmuştur ki tanıyanı da tanımayanı da onu bilir, tanır.
399. O zaman eline yontulmuş kalem aldı, binlerce övgüyle dolu bir mektup yazdı.
400. Selâm ve duadan sonra o yâr dedi ki: “ Ey ağlayan ve hasta olan garip âşık

- 401 Saña çün ire mektüb-1 maḥabbet
Keremden eyleyüp luḫ u mürüvvet
- [25a] 402 Şeref bağışla ḫutlu şoḫbetüñden
Sa' ādet ehli ile ḫıdmetüñden
- 403 Ḳadem ḫıl rence ḫalmadı ḫarārüm
Dükendi şabr gibi iḫtiyārüm
- 404 Egerçi ' işḫuña yoḫdur nihāyet
Benüm de şevḫuma yoḫ ḫadd u ḡāyet
- 405 Egerçi derdmend ü pür-belāsın
Cefā vü ḫasret-ile mübtelāsın
- 406 Velī derdüñ o deñlü ḫıldı te'sīr
Ki dilde ḫiç ḡayra ḫalmadı yir
- 407 Yazıldı çün kim ol mektüb-1 cān-süz
Virür bir peyke ol yār-1 dil-efrüz
- 408 Didi kim ceḫd idesin dürişesin
Bir iki günde aña irişesin
- 409 Bilürdi çün kim ol ferzāne ḫāşıd
Ne yirde olduḡın pes oldu ḫāşıd
- 410 Çü yüz dutmışdı aña baḫt u iḫbāl
İrer ta' cīl-ile ol şehre fi'l-ḫāl

401. Sana bu muhabbet mektubu ulaştığında, cömertlikten lutuf ve iyilik eyleyip
402. Kutlu sohbetinden ve mutluluk ehli ile sohbetinden bize şeref bağışla.”
403. Bir ara ver eziyet ve sıkıntıya sabrım kalmadı; sabır gibi iradem de tükendi.
404. Her ne kadar aşkına nihayet yoksa da, benim de şevkimin sınırı ve sonu yok.
405. Gerçi dertli ve belalarla dolusun, cefa ve hasret ile müptelasın.
406. Ancak derdin o kadar etki etti ki gönlümde hiç başka bir şeye yer kalmadı.
407. Çünkü o can yakıcı mektup yazıldı, o gönle ferahlık veren sevgili bir haberciye (mektubu) verir.
408. Dedi ki: “Gayret edip çalışsın, bir iki günde ona erişesin.”
409. Bilgin haberci, aşğın nerde olduğunu bildiğinden hemen yola koyuldu.
410. Çünkü ona talih ve baht yöneldi. Acele ile hemen o şehre ulaştı.

- [25b] 411 Görür bir şehir kim yokdur nazîri
Bütün dünyâ degül ' aşr-i ' aşîri
- 412 Eger Çin'dür ve ger Mâçin ü Ferhâr
Yedi iklimden anda eşer var
- 413 Temâşâ eyleyüp her küşesini
Taleb kııurdı ol zâr u hazîni
- 414 Görür nâgeh halâyık cem' olmuş
Der ü dîvâr enbüh-ıla tölmiş
- 415 Tırur ortada bir dîvâne-i mest
Ki bilmez nîst midür kendü veyâ hest
- 416 Cihân aña vü ol hâline meşğül
Yanında bir durur sulţân-ıla kul
- 417 Gehî âh u figân u nâle eyler
Gehî derd-i dilin kendüye söyler
- 418 Gehî bir dem tırur hayretde hâmuş
Gehî şevk u maħabbetden ider cüş
- 419 Çü diĸĸatle nazâr kııırdı yüzine
Tefekkürle kulaĸ urdı sözine
- [26a] 420 Yaĸîn bildi budur maħsüd-ı dilber
Yanına vardı didi ey sühanver

411. Bir şehir görür ki benzeri yoktur, bütün dünya onun onda biri bile değildir.
412. Çin'i olsun Mâçin'i olsun ya da Ferhâr'ı, yedi iklimden onda eser vardır.
413. Her köşesini temaşa eyleyip o ağlayıp inleyen hüznü aşığı talep ederdi.
414. Ansızın cariyelerin toplandığını ve kapı ile duvarların dolup taşıdığını gördü.
415. Varlığı ya da yokluğundan habersiz olan sarhoş bir divanenin ortada oturduğunu farketti.
416. Cihan onunla o da kendi haliyle meşgul, yanında sultan ile köle birdir.
417. Bazen ah ve figanla ağlayıp inler, bazen gönlünün derdini kendine söyler.
418. Bazen bir an hayrette sessiz durur, bazen şevk ve muhabbetten çoşar.
419. Dikkatle yüzüne bakıp düşünerek sözüne kulak verince
420. Kesin bildi ki dilberin isteği budur. Yanına vardı: "Ey fasih ve düzgün konuşan" dedi.

- 421 Selām eyler saña ol mihr-i pertev
Senüñ dīvāneñ olmış ol meh-i nev
- 422 Ğam-ı hicrūñle gönli münkesirdür
Tapuña cān ü dilden muntazırdur
- 423 Pes andan nāme-i gevher-nişārın
Şunup aldı mecāl ü ihtiyārın
- 424 Çün işitdi anı lā-ya^ç kııl oldı
Hemān-dem gitdi ^çaklı bī-dil oldı
- 425 Ne mektūb okumağa fāqati var
Ne hoş söz söylemege kudreti var
- 426 Ferahdan ol kadar taraldı cānı
Yaqın oldı revān ola revānı
- 427 Biraz çün cem^ç kııldı kendüzini
Ta^ç aqqul itdi fi'l-cümle özini
- 428 Didi ey ^çizzet ıssı ehl-i devlet
Huçeste-ṭālī^ç u ferhunde-ṭal^ç at
- [26b] 429 Sözüñ bu haste gönlüme em oldı
Yüregüm yāresine merhem oldı
- 430 Bu şerbet ola cüllāb-ı bihiştī
Eger degülse zehr-ile siriştī

421. O parlak güneş, sana selâm eder. O yeni doğmuş ay senin divanen olmuş.
422. (Sevgilinin) Senden ayrılığın verdiği gamla gönlü kırıktır, zâtına (tapuna) can u gönülden muntazırdır. (beklemektedir)
423. Sonra cevher saçan, güzel ve düzgün sözler söyleyen mektubu sunup ondan kuvvet, istek ve arzusunu elinden aldı.
424. Âşık bu sözleri işitince aklı başından gitti. Hemen o an aklı gitti, gönlünü yitirdi.
425. Ne mektubu okumaya ne de bir söz söylemeye kudreti var.
426. Sevinçten o kadar canı daraldı ki az kala ruhu teninden çıkıp gidecekti.
427. Biraz kendisini topladığında, tamamıyla özünü düşündü.
428. “Ey izzet sahibi, devlet ehli, uğurlu bahtlı ve mutlu çehrelî” diyerek söze başladı.
429. Sözün bu hasta gönlüme derman oldu, yüreğimin yarasına merhem oldu.
430. Eğer bu şerbet zehirle karışık değilse cennetin gül suyu olsun.

- 431 Ne hoş kılduñ benüm kaçdumı taḥḳıḳ
Eger eylemez-iseñ beni taḥmıḳ
- 432 Velı müstagn̄dür ol ben faḳırem
Be-ğāyet muḥteremdür ben ḥaḳırem
- 433 Añar mı zerreyi ḥurşid-i tābān
Gedāyı yād ider mi şāh-ı devrān
- 434 Çün andan ḥaşılum derd ü belādur
Naşībüm miḥnet ü renc ü ‘anādur
- 435 Beni ḳo fūrḳat ü ḥasretde bı-bāk
Olayın āteş-i hicrān-ıla ḥāk
- 436 Ezelde bu-y-ımiş ḳısmet ne çāre
Çekeyin ğuşşa vü zaḥmet ne çāre
- 437 Eyitdi aña ol ferzāne ḳāşid
Ki yaraşmaz saña bu fikr-i fāsıd
- [27a] 438 Çü ‘ışḳ içinde şıdḳ u ‘iffetüñ var
Gümān itmek revā mı baña ey yār
- 439 Anuñ ḥaḳḳı ki Ḥallāḳ-ı cihāndur
‘Alım-i āşikārā vü nihāndur
- 440 Beni gönderdi ol dilber ḳatuña
Ḳatı müştāḳ olupdur ḥazretüñe

431. Eğer benim ahmak olduğumu söylemezsen, benim niyetimi ne hoş araştırdın.
(soruşturdun)
432. Ancak o gönlü zengindir, ben ise fakirim; o gayet muhteremdir, ben ise hakirim.
433. Parlak güneş zerreyi anmadığı gibi bir padişah da kulunu aklına getirmez.
434. Ondan bana kalan kazanç dert ve bela, nasibim ise eziyet, sıkıntı, zahmet ve uzaklaşma olduktan sonra
435. Beni ayrılık ve hasrette korkusuzca bırak, ayrılık ateşiyle toprak olayım.
436. Ne çare ezelde kısmet buymuş. Ne çare (çaresiz) keder ve zahmet çekeyim.
437. Ona o bilge ulak dedi ki: “Sana bu bozuk fikir yakışmaz.”
438. Aşk içinde doğruluk ve iffetin olduğundan; ey dost, bana şüphe etmek reva mı?
439. Dünyayı yaratan ve gizli ile açık olan bilen varlığa yemin olsun ki
440. Beni, o dilber senin huzuruna gönderdi, senin yanında bulunmayı çok arzulanmaktadır.

- 441 Başında ‘ışkuñ u gönlinde fikrũñ
Hayālũñdür gözinde dilde zıkrũñ
- 442 Ğam-ı hicrũñ çatı bīmār idũpdür
Şafā vü zevkden bīzār idũpdür
- 443 Hemān te’ḥīr kıлма gel gidelũm
Varalum dilber-ile ‘ıř idelũm
- 444 Çü anda_ işitdi inandı hemān-dem
Yola ‘azm eylediler řāz u ḥurrem
- 445 Binerler ikisi bir bād-pāyı
Kim irmez gerdine murğ-ı hevāyī
- 446 Segirdür şanasun boşandı bāğdan
Her adımda geçer bir iki şağdan
- [27b] 447 Muvāfiķ oldu çün kim rüzgārı
Hemān ol günde buldı kūy-ı yārı
- 448 İrişür dergehine sür‘ at-ıla
Ṭurur līkin hezārān ḥayret-ile
- 449 Ṭarabdan yavı kıldı kendũzini
Şegabden eyleyimez fehm özini
- 450 Bu yaña ol meh-i pākīze-manşar
Oturmuş muntaşır yolları gözler

441. Başında senin aşkın ve gönlünde senin fikrin, gözünde senin hayalin ve dilinde senin zikrin vardır.
442. Ayrılığının gamı onu pek çok hasta etmektedir, safa ve zevkten usandırmıştır.
443. Hiç erteleme gel gidelim, varalım dilber ile zevk içinde yaşayalım.
444. Bunları duyunca hemen inandı, sevinçli ve mutlu olarak yola koyuldular.
445. İki bir çabuk ayaklıya (ata) binerler ki tozuna toprağına uçan kuş erişemez.
446. Öyle bir sıçardı ki bağından kurtulduğunu sanarsın; her adımda bir iki dağdan geçerdi.
447. Rüzgâr uygun olduğundan (denk gittiğinden) hemen o günde sevgilinin olduğu yeri buldu.
448. Dergâhına süratle erişir, ancak binlerce hayretle kalakalır.
449. Sevinçten kendini kaybetti, fitneden özünü anlamaz.
450. Öte taraftan, o tertemiz görünümlü ay, oturmuş bekleyerek yolları gözlerdi.

- 451 Girür nā-gāh bir ul alvetine
Du‘ ā vü ıdmet eyler azretine
- 452 Dir ey sultān-ı ‘ ālem űāh-ı devrān
Meh-i tābende vü urűid-i raűān
- 453 Hemīűe devlet-ile műstedām ol
űafā vü ‘ iűret-ile űād-kām ol
- 454 apuya geldi bir peyk-i uceste
Yanınca bir za‘ if ü zār u aste
- 455 Naif olmıű o delű fűrat-ıla
Ki gűrinmez meger kim diat-ıla
- [28a] 456 Eger műr űstine dűűerse duymaz
Ve ger űstine ıl dűűerse dűyemez
- 457 İerű girmege destűr ister
Nedűr fermān-ı űāh-ı ‘ adl-gűster
- 458 İűitdi űn kim ol sűzi hemān-dem
ıkar nāz-ıla istibāle urrem
- 459 ű gűrdi ‘ āűı ol yār-i gűzini
Dűűer ayaına sűrer yűzini
- 460 Yo-ıdı ana lāyık armaanı
Gűherler űadı eűm-i dűr-feűānı

451. Ansızın bir hizmetçi yanına girer, hazretine dua ve hizmet eyler.
452. Der: “Ey âlemin sultanı, zamanın şahı, parlayan ay ve parlak güneş
453. Daima devlet ile sürekli ol, zevk ve eğlence ile mutlu ve mesut ol.”
454. Kapıya uğurlu bir haberci geldi, yanında bir zayıf ağlayan ve hasta (var.)
455. O denli ayrılık ile zayıf ve çelimsiz olmuş ki ancak dikkat ile bakılırsa görülür.
456. Eğer üstüne karınca düşerse fark etmez ve eğer üstüne kıl düşerse dayanamaz altında ezilir.
457. İçeri girmeye izin ister, adalet yayan şahın fermanı nedir?
458. Sevgili bu sözü işitir işitmez, naz ile sevinçli bir şekilde karşılamaya çıkar.
459. Âşık o seçkin yâri gördüğünde, eğilip yüzünü (yârin) ayağına sürer.
460. Ona layık armağanı yok idi, inci saçan gözü cevherleri saçtı.

- 461 Terahhüm eyleyüp ol mihr-i rahşân
Keremden eyledi çok luğ u ihsân
- 462 amu   ahdini yirine getürdi
Tela tuf birle  prağdan g türdi
- 463  orar h lin cef  v  hasret-ile
Diler h lin vef  v  re'fet-ile
- 464 Didi Şimden gir  ol Ő z u h nd n
Ki tenden istemez ayrılmağ  c n
- [28b] 465 Egerçi sende var Şevk   ta' aŐŐuk
Hez r ol de nl d r bende ta' alluğ
- 466 Eger b d-1 ecel Őavursa gerd n
  Al ka n kesmeyem gitmeye derd n
- 467    haŐr ola dirile h lk -1    lem
Olısaruz ikim z yine hem-dem
- 468 Pes andan aldı elini eline
Gir rler Ő z u h rrem menziline
- 469 Yoğ-1dı   n kim anda hi  deyy r
Kem l-i luğfin izh r itdi ol y r
- 470    bu mağŐ d  t lib ide h Őıl
H k kat bir olur mevŐ l   v Őıl

461. O parlayan güneş, merhamet eyleyip, cömertliğinden çok iyilik ve ihsan eyledi.
462. Bütün söz ve yeminlerini yerine getirdi, nazik davranışla onu topraktan kaldırdı.
463. Sıkıntı ve hasret ile halini sorar, vefa ve merhamet ile halini diler.
464. Ol sevinçli ve neşeli dedi ki şimdiden sonra can tenden ayrılmayı istemez.
465. Gerçi sende âşık olmaya aşırı istek var, bende de o denli istek bin kere vardır.
466. Ecel rüzgârı toz toprağını savursa da, senin derdin benden gitmesin, sana karşı ilgimi kesmem.
467. Ne vakit ki haşır olup insanlar dirilse, ikimiz o an yine dost olacağız.
468. Ondan sonra elini eline aldı, sevinçli ve mutlu bir şekilde evine girerler.
469. Çünkü orda hiç kimse yok idi, o yâr lütuf ve iyiliklerini kusursuz bir şekilde gösterdi.
470. Bu maksudu talep eden kişi elde ettiğinde, gerçekten sevdiğine kavuşup bir olur.

- 471 Bulmaz bu maḳāma cān ü dil rāh
Bu ḫāletden olmaz ‘ aḳl āgāh
- 472 Ḳalur nuṭḳ ebkem ü idrāk ḫāyır
Olur ‘ āciz ḫayāl ü fikr ḳāşır
- [29a] 473 Ölür çün ḳalmaz andan bir ser-i mū
Gören o söyleyen o diñleyen o
- 474 Şunar bezm-i fenāda cām-ı bāḳī
Olur kendü muḡannī kendü sāḳī
- 475 Bu meşhedde k’irür cāna tecellā
Söz öküş dimemekdür līkin evlā
- Ḥātime**
- 476 Bu cevri devri ile mehcūr u bīmār
Ġam-ı hicrān-ıla zār u dil-efgār
- 477 ḤASAN dermānde-i derd-i maḫabbet
Ḳadīmī sākin-i kūy-ı melāmet
- 478 Olup ḫālī cihān endişesinden
Ferāḡat bulmuş-ıdı pīşesinden
- 479 Olup maḫzūz ‘ ilm ü ma‘ rifetden
Tecerrüd bulmuş-ıdı her şıfatdan
- [29b] 480 Var-ıdı ṭab‘ inuñ çün şevḳ u derdi
Ġazel ṭarzında ḫālin nazm iderdi

471. Bu makama can ve gönül yol bulamaz, bu durumdan akıl haberdar olmaz.
472. Nutuk (söz) dilsiz, idrak hayrette kalır, hayal aciz, fikir eksik, kısa kalır.
473. Ölüp gider de ondan bir kıl kadar (asla, hiç) şey bile kalmaz; çünkü gören o, söyleyen o, dinleyen odur.
474. Fanilik meclisinde ölümsüzlük kadehi sunar, kendi şarkı söyleyen ve içki dağıtan olur.
475. Cenâb-ı Hakk'ın herhangi bir tecellisinin müşâhede edildiği bu yerde cana tecelli iltimas eder; ancak çok söz dememek (söylememek) daha uygundur.

Son Söz

476. Bu zamanın eziyeti ile ayrı ve hasta düşmüş, ayrılık gamı ile ağlamakta ve gönlü yaralı olan.
477. Muhabbet derdiyle aciz kalmış, eskiden beri kınama semtinde durmakta olan Hasan.
478. Dünya endişesinden uzaklaşıp, işinden, mesleğinden el çekmiş idi
479. İlim ve varlıkların hakikatini anlamaktan haz duyardı, her nitelikten (sıfattan) soyutlanmıştı.
480. Mizacının (tabiatının) şevk ve derdi olduğundan, gazel tarzında halini şiir olarak yazardı.

- 481 İderdi niçe beyt-i hūb bünyāz
‘ Aceb mi derdi olan kılsa feryād
- 482 Velī çün şuğl-i dünyā başa geldi
Belā girdābı başdan aşa geldi
- 483 Ola çün vaqt-i mecmū‘ ı perişān
Olur mı kimse kendin dirmek āsān
- 484 Çü şāfi olmaya āyīne-i dil
Olur mı şūret-i ma‘ nī mümeşsil
- 485 Küşāze olmaya çün kim mecārī
Revān olur mı hergiz mā’-i cārī
- 486 Ne luḡfi olısar ṭab‘-ı ḥazīnūñ
Ne şı‘ri ola cān-ı pūr-enīnūñ
- 487 Velī ṭab‘-ı ḥazīnūmden numūne
Didüm bir niçe söz ehl-i fūnūne
- [30a] 488 Gülistāndan virür bir gül nişāne
Yiter bir āh-ı sūzān ‘ aşıqāne
- 489 Ki gelmez derdsüz āh-ı ciger-süz
Ya söz olur mı bī-ma‘ nī dil-efrüz
- 490 Ola kim yār olup iqbāl ü devlet
Ola bu muhtaşar maḳbūl-ı ḥazret

481. Pek çok güzel beyit inşa ederdi (yazardı), nitekim derdi olanın feryat etmesine şaşılır mı?
482. Ancak dünya işleri, meşgaleleri başa geldiğinde, bela girdabı (belalı ve zor durumlar) artık baştan aşa (aşar oldu, güç yetmez oldu.) geldi.
483. Bütün vakti perişan olduğunda kişinin kendini toplaması kolay olmaz.
484. Gönül aynası temiz, saf olmazsa, mana sureti temsil edilemez.
485. Mecraları açılmazsa hiç su akabilir mi?
486. Hüzünlü mizacın ne iyiliği olur, her an inleyen ruhun ne şiiri olur.
487. Sadece hüzünlü mizacımdan nümune olarak ilim (fen) sahiplerine nitelikli bir söz söyledim.
488. Bir gül, tek başına gül bahçesinden haber verdiği gibi âşıkça yakıcı bir ah yeter.
489. Dertsiz ciğer yakan ah çıkmadığı gibi manasız söz de gönül yakıcı olamaz.
490. Olur da talih ve şans el verir de bu kitapçık padişahımın beğenisini kazanır.

- 491 ılup   ayn-ı   in yetden nez re
İde ben astanuğ derdine  re
- 492   c ndan eyled m ihl şa niyyet
ab l it geri yokdur  biliyyet
- 493 N h sı cevher-i lufuğ zer eyler
T r bı misk taşı gevh r eyler
- 494 Kime kim eyleye fazluğ Őef ' at
H nerd r   aybı v    isy nı t ' at
- 495 ar z   arz-ı taiyyetd r apuğa
Mur d i' l m-ı ıdmetd r apuğa
- [30b] 496 Eger luf idesin ihŐ n sen nd r
uluğvan b -riy  ferm n sen nd r
- 497 İl h  d nd gince ar-ı    l 
Olup ib l   batı l -yez l 
- 498 alup dillerde b k  yaŐi adı
ıla dehri m nevver   adl   d d 
- 499 Sa'  det rehberi devlet ar nı
Zafer hem-r hı nuŐret hem-niŐ nı
- 500 Cih na devlet-ile  mir olsun
Zam na ikmet-ile    mir olsun

491. İyilik dolu bakışlarıyla bana bakıp, ben hastanın derdine çare olsun.
492. Her ne kadar yeteneğim olmasa da candan ihlase niyet ettiğimden kabul et.
493. İyiliğinin cevheri; bakırı altın, toprağı misk, taşı cevher eyler.
494. İyiliğin, cömertliğin (fazlın) her kime şefaata eylerse, ayıbı hüner, isyanı itaat olur.
495. Gaye (isteğin maksadı), huzuruna selamlar sunmaktır, amaç kapına hizmet bildirmektir.
496. Eğer lutf edersen iyilik cömertlik senindir. Ben senin riyasız kulunum, ferman senindir.
497. Allah'ım, yüce felek döndükçe, talih ve bahtı ebedi olsun.
498. Güzel adı dillerde ölümsüz kalıp, adaleti ve doğruluğu dünyayı nurlandırısın.
499. Mutluluk rehberi, güç ve kudret en yakın arkadaşı zafer yoldaşı, başarı ve üstünlük de her an yanında oturan dostu olsun.
500. Dünyaya devlet ile emredici (amir) olsun, zamana bilgeliği ile imar eden olsun.

SONUÇ

Çalışmamıza konu olan *Şevknâme* adlı eser, klasik Türk edebiyatında mesnevi nazım biçimiyle yazılmış aşk konulu mesnevi türünde bir eserdir. Çalışmamızda, çeviri yazı metni hazırlanan eserin, diliçi çevirisinden sonra üzerinde bir inceleme çalışması yapılmıştır. Buna göre, *Şevknâme* nin, 15. yy. ikinci yarısı ile 16. yy. ilk yarısına ait bir eser olduğu düşünülmektedir. ‘Hasan’ adlı ya da mahlaslı bir şaire ait olan *Şevknâme* isimli bu eserin şairine dair ulaşılabilen bilgiler eserinde yer alan dolaylı bilgilerle sınırlı kalmış, klasik biyografik kaynaklarda hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Tez çalışmamıza konu olan *Şevknâme* ’nin, son araştırma ve inceleme çalışmaları esnasında, yeni çalışılmış bir yüksek lisans tezine konu olduğu tespit edilmiştir. Akademik ve etik kurallar gereği yapılan bu çalışmaya, gerekli görülen noktalarda, değinilmiştir.

Yapılan çalışmanın ilk bölümünde; *Şevknâme* hakkında genel bilgiler verilir eserin şairiyle ilgili ulaşabildiğimiz klasik biyografik kaynaklar taranmıştır. Tarama sonucunda *Şevknâme* ’yi kaleme alan ‘Hasan’ mahlaslı/adlı şair tespit edilememiştir. *Şevknâme* nin kaleme alındığı dönem kesin bir tarihle belirtilmemiştir. Bu bağlamda eserin yazmasında yer alan filigranlar ile eserin içeriği ve dil özellikleri dikkate alınarak yazılmış olabileceği tarih aralığı 60-70 yıllık bir sürece (1480-1550) kadar daraltılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; akademik anlamda metin neşri hususlarına dikkat edilerek yapmaya gayret ettiğimiz bu çalışmada; *Şevknâme* nin biçimsel özellikleri üzerinde durulmuş, aruz açısından seçilen bölümler, kafiye açısından ise metnin tamamı incelenip değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda; *Şevknâme* şairi Hasan’ın, manzum ürünlerin şekle ait inşâsındaki en önemli iki unsuru; aruz vezni ve kafiye, teori bilgisi ve klasik Türk şiir geleneğine uygun başarılı bir şekilde kaleme aldığı görülmektedir. Eserde geçen Türkçe kelimeleri ‘aruz imlâsı’na başarılı bir şekilde uygulayan şair; kaleme aldığı mesnevisinde, aruz teorisine uygun bir şekilde

birtakım aruz uygulamalarına başvurmuştur. Aynı zamanda *Şevknâme*'de aruz uygulamasının hiç yapılmadığı beyitler de tespit edilmiştir.

Metnin muhtevasıyla ilgili; eserde yer alan ilgili bölümler, bir mesnevîde bulunması gereken tertip özellikleri hususu dikkate alınarak incelenmiştir. Metnin belagat özellikleri de içerikle ilişkilendirilerek genel bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Yapılan bu incelemelere göre; eserin bölümleri ve konu başlıkları (10 konu başlığı ve 1 başlıksız konudan oluşmaktadır.) mesnevî tertip şekline uygun bir biçimde kaleme alınmıştır. Genel olarak, herhangi bir mesnevînin tertip özelliğinde yer alan bölümlerinde, işlenen konu ve dönem itibarıyla bazı farklılıklar görülebilmektedir. Kanaatimizce, *Şevknâme*'nin başlangıç dönemi mesnevî ürünlerinden olabileceği gibi halk tipi mesnevîlere de işaret ettiği kanısına vardığımız metni incelediğimizde mesnevî bölümlerinin tertibinde bazı farklılıkların olduğu görülmüştür. Bununla beraber incelediğimiz mesnevînin, 3 bölümünün (giriş, konunun işlendiği bölüm, bitiş) de, özgün bir dil ve belagat açısından nitelikli, yoğun bir anlatımla kaleme alındığı görüşündeyiz.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, metnin türü hakkında bilgi verilmiştir. Yapılan inceleme doğrultusunda, *Şevknâme* adlı eserin türü, aşk konulu mesnevîdir. Şairin kaleme aldığı eserin, aşk konulu mesnevîdeki hikâyenin, sonu -genele göre- farklıdır; kavuşma söz konusudur. Genel olarak bilinen, klasik Türk edebiyatı geleneğinde yer alan, aşk konulu mesnevîlerde hikâye; vuslat yerine hicranla biter. *Şevknâme*'de aşkın hikâyesi, kavuşmayla son bulur.

Son bölümde *Şevknâme*'nin çeviri yazı metni ve dili çevirisi yer almaktadır. Yüksek lisans tezi çalışmamıza konu olan *Şevknâme* adlı aşk konulu mesnevînin, edebi açıdan farklı ve özgün bir bakış açısıyla kaleme alındığını düşündüğümüz bu eserin, yapılan araştırma ve inceleme çalışmasıyla, klasik Türk edebiyatı sahasındaki akademik araştırmalara katkı ve fayda sağlayacağı görüşündeyiz.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim. *İsmail Belig'in Nuhbetü'l- Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*. Ankara: Gazi Ü. Yay., 1985.
- Akbayar, Nuri ve Seyit Ali Kahraman. *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996.
- Ayan, Hüseyin, Kemal Yavuz, Efrasiyap Gemalmaz, Recep Toparlı, Gönül Ayan, Yavuz Akpınar. *Ali Şir Nevâyî Mecâlisü'n-Nefâyis*. Erzurum: Atatürk Ü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yay., 1995
- Aydemir, Yaşar ve Halil Çeltik. "Gazelde Cinaslı Çift Redif Kullanımı", *İlmî Araştırmalar* 16. (2003): 7-17.
- Aydın Yağcıoğlu, Songül. "Klasik Edebiyatla İlgili Teorik Eserlerde Kafiye Bahsinin Mukayeseli Olarak İncelenmesi", *Türkiyat Mecmuası*, c. 22/Güz,(2012): 127-170.
- Bayram, Ömer. "Klasik Azerbaycan Edebiyatında Meşhur Gazel Şairleri", *Selçuk Ü, Fen Edebiyat Fak. Dergisi*, s.21 (2009): 261-268.
- Bilgegil, M. Kaya. *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, İstanbul: Enderun Kitabevi,1989.
- Briquet, Charles Moïse, *Les Filigranes*, Mansfield Centre: 1923
- Cengiz, Halil Erdoğan. *Açıklamalı Notlu Divan Şiiri Antolojisi*, Ankara: Turhan Kitabevi, 1987.
- Dilçin, Cem. "Divan Şiirindeki Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma." *Divan Şiir ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yay.,(2011): 293-319.
- Dilçin, Cem. " Divan Şiirinde Stilistik Açıdan Öncelemeler." *Divan Şiir ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yay.,(2011): 336-361.
- El-Begavi, Ebu Muhammed El-Hüseyin. *Şerhu's-sünne*. Beyrut: El-Mektebü'l-İslami, c.14, (tahkik: Muhammed Züheyr Eş-Şâviş vd.), 1983.
- Ertaylan, İsmail Hikmet. *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*. Bakü: Azer Neşriyat, 1923.
- Hüseyin, Mehmedeli ve Paşa Kerimov. *17. Asır Azerbaycan Lirikası. (Antolojiya)* Bakü: Azerbaycan Milli Eserler Akademiyası, 2008

- İpekten, Haluk, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey. *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1988
- İsen, Mustafa. *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: AKM Yay.,1994.
- İsen, Mustafa, Muhsin Macit, Filiz Kılıç, Osman Horata, İ. Hakkı Aksoyak. *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. İstanbul: Grafiker Yay., 2002.
- Kartal, Ahmet. *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevi*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2014.
- Kılıç, Atabey. "Aruz İmlası Üzerine Notlar". *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: Prof. İsmail Ünver Adına*, c.III, s. 6 (2008): 471- 487.
- Kocatürk, Vasfi Mahir. *Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Varlık Yay., 1947.
- Köksal, M. Fatih. "Metin Neşrinin Ana Esasları" *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*. Kesit Yay.,(2012): 13-41.
- Köksal, M. Fatih. "Metin Neşrinde Vezinle İlgili Problemler, Bazı Tespitler ve Teklifler", *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, Kesit Yay.,(2012): 63-81.
- Kurnaz, Cemal. "Türk Edebiyatında Tevhidler", *Divan Edebiyatı Yazıları*, Akçağ Yay.,(1997): 453-455.
- Kuşoğlu, M. Oğuzhan. "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs adlı Eseri: İnceleme-metin-dizin." Doktora Tezi. Marmara Ü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. 2012
- Kutluk, İbrahim. *Kınalı-zâde Hasan Çelebi Tezkiretü's- Şuarâ*. Ankara: Türk Tarih Kurumları Yayınları, 2014.
- Macit, Muhsin. *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları*. Ankara: Akçağ, 1996.
- Onan, Necmettin Halil. *Açıklamalı Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Sosyal Yay., 1988.
- Özcan, Nuri. "Hasan Can Çelebi." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. c.16. İstanbul: Diyanet Vakfı Yay., 1997.
- Özyıldırım, Ali Emre. *Mâşî-zâde Fikrî Çelebi ve Ebkâr-ı Efkâr'ı*. İstanbul: Dergah Yay., 2017.
- Pala, İskender. *Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Ötüken Yay., 1999.
- Pala, İskender. *Kronolojik Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Kapı Yay., 2004.
- Saraç, M. A. Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. İstanbul: Gökkuşbu Yay., 2015.
- Tâhir-ül Mevlevî. *Edebiyat Lügati*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973.

Timurtaş, Faruk Kadri. *Osmanlı Türkçesi Grameri III*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2017.

Tulum, Mertol. *Tarihî Metin Çalışmalarında Usûl (Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme)*. İstanbul: Deniz Kitabevi, 2000.

Tuman, Mehmet Nâil. *Tuhfe-i Nâilî I*, (haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı). Ankara: Bizim Büro Yay., 2001.

Yavuzarslan, Paşa “Türk Dilinde Kişi Eklerinin Tarihsel Gelişimi ve Değişimi” 38. *ICANAS (International Congress of Asian and North African Studies), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*, (2007): 1953-1966.

Yazar, Sadık. “Klasik Türk Edebiyatında Aruz Etrafında Gelişen İmla Hususiyetleri”, *Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu*, (Editör: Özer Şenödeyici), Kesit Yay., (2015): 277-300.

Yıldırım, Fatih. “Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilisi: İnceleme-Metin-İndeks” YL Tezi. Balıkesir Ü, SBE, 2009.

Yıldırım, Nimet. *Fars Edebiyatında Kaynaklar*. Erzurum: Atatürk Ü, Fen-Edebiyat Fak. Yay., 2001.

Yılmaz, Kâşif. *Güftû ve Teşrîfatü's- Şu'arâsı*. Ankara: AKM Yay., 2001.

Elektronik Kaynaklar:

<http://kamusulalam.com/>

<https://lexiqamus.com/tr>

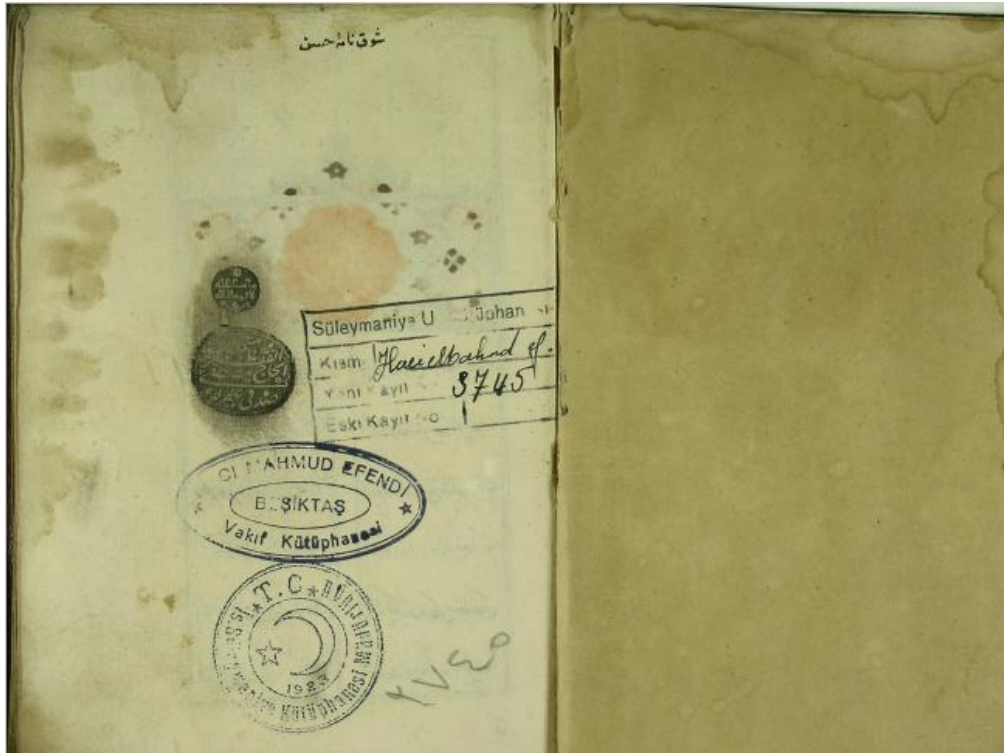
<http://lugatim.com/>

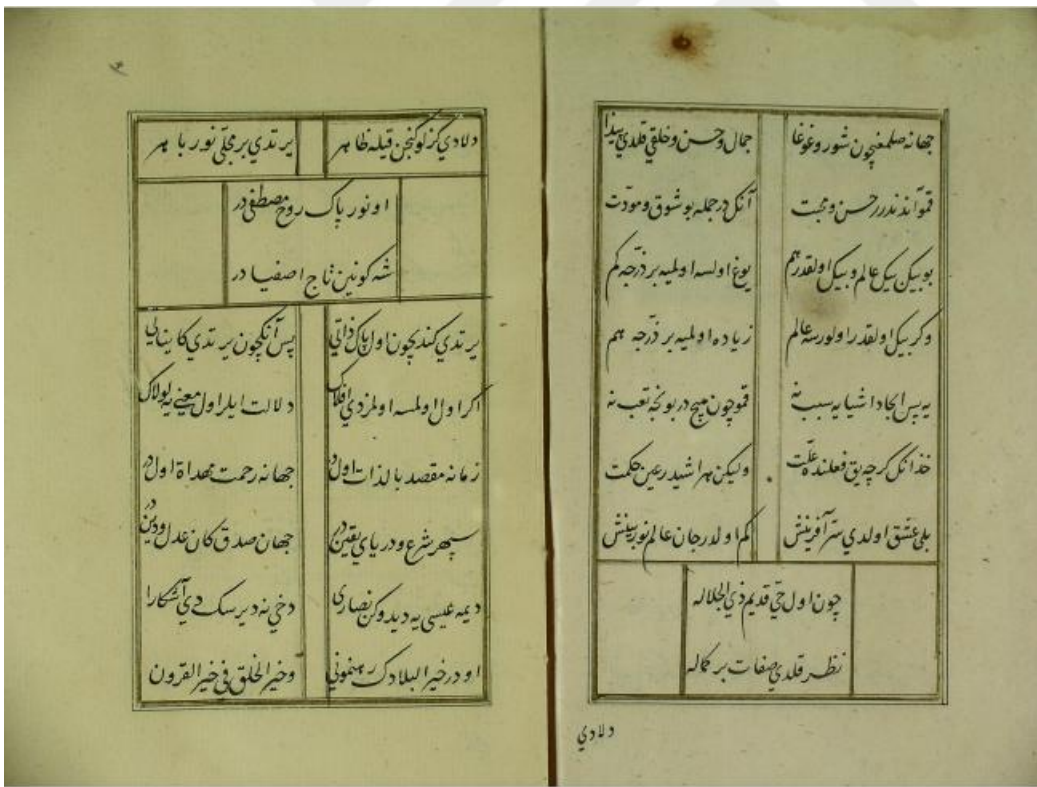
<http://tdk.gov.tr/>

EKLER

Ek-1 *Şevknâme*'nin Tıpkıbasması

تواصبا بدن اصحابی افضل	تواصبا بدن اجبابی افضل
کم آنک هر بر بی نیم حدی	کرامت منبع کبریا در
خصوصا چار کس است	کم اسلام آنکه کله بولدی
بر بی صدق اچره صدق جهان	بر بی عدل اچره نور فضل جهان
بر بی علمه اسناد دوران	بر بی چو دله منشا ز افغان
آی آنکری بر نادان اولیده	نه بسون بر تو فرسیدی آنکه
چو موسی کردی قدر و دروغی	کمال عز و جاه و رفعتی
دلادی اولغ جاندن علامه	دریدی در دو شوقله مدای
که یارب ایله بی آشنیدن	بخی خردوم قلده هفتیدن

الرحم

اگر چه اسندی موسی ملای	مسحور بردی اولغان غلام
آنک در کانه ادر که یق	اولیز منزه لندن غفل آگاه
ز دل قلسون بیان وصف کان	چو بلز هیچ کسه شرح جان
ز دیم وصفی ای بی باک جهان	که شرم و حیرتدن در مغان
فصح عالم اوبن ننگه کلام	سفید و غافل آشفته حالم
نه بسون مدعی هر هیچ ناگس	اکا مداح خلاق جهان س

حکایت در مناجات

وریدی بر فقیر زار مسکین	اولور دشمن اکا بر مرد کین
مگر فرصت بولور برکن اونور	الین بغلاب التزاونیه نیر

الدنجه تیغ اولن مسلمان	ویر و راعز نین اوغلی یاره
چو کوردی آئی اول مرد با بین	همان چزدی آئی اویدی با بین
دلادی قدرینی دیدیکم ای با	بتم شیدی سکه یار و فادای
چو سن بیدک بنم اچوست	انددر سکه شیدن کیر و جام
خدا یا چون بر تکر قدر تکلمه	
بر بی قلدرک مرتبی نمیشکله	
اولور شمع چو نغوت و نای	فقیر در مانده هم سن ایله ز نای
هوا و حریف شیطان ووردی	غنایت قل در میدر پادشاه
لمتی نگاره در بونفر خودای	هر دایر بر زنده سندن و اچ

مکدر

مکدر خاطر دم جام پریشان	بولم طغیان و فکر دم خوس
نه هرگز کلدی بر دم نه نصیب	نه غل و غش فرنا ولدی خاطر نصیب
اچوب عمر عزیزم اوش هوا	کوزم بریا که کلکم بریا کده
اشتمد رنجی کند ز صحر و سینه	حقیقتده نه کافر نه مسلمان
ایچی با که اندم بر نه کاتدم	یکلیمیشم بر امز بوله کاتدم
چو سن مستغنی مسن ایا جهان	خطا و جرمه بقیه کچ آندن
صلاح و معرفت ارزانی ایله	نه یار شور سه که آئی ایله
دم آخزه اید و فیض کلکی یار	
کمال رحمتکله اول خریدار	

در سبب انشا و مقاله	
بود و غم مفاسک معنی	بلالود لکر یار قدیمی
مقامت جلسته یار شاطر	صفا با زارینه صراف ماهر
حسن آشفته زلف و رخ یا	غریب کس زار و دلفکار
هوا بیه تاب اولمش او دیش	گوزی با شی اید قان بویش
جهانده ایریش کبر زاده	دخشا شمش عدلید داده
یش چون بوره کی خون کونی	غم حیرانده زون و معنون
شکایت قلعه درد و غمندن	حکایت قلعه حیرت و مدن
بولس بر خوش شام و غم	غریب و دلفریب و نازک و خوش

تمامم

تمامم ایدب آنی جهانم	غم و دردینی شلادی سیانه
اولا کم طالع محسی اولب سعد	
طلوع ایدر سعادت نبی بعد	
نظر ایلد خورشید معالی	اولا فانی سعید و قدری عالی
قلوب معارجوی کوکلن آبا	کمال لطفی ایدر خاطریش ذ
نولانی فضل اسیر عیب و نقصان	دکله اول کد اسن اهل احسان
نواک عام در اول بی نوادر	وجودی تا ک لطف کیم یاد
ضیا و بر سیر مسکین اویسند	زبان اولای همک پر یونس
بیش سیر رفیق ک گشت زاری	نه نقصان بولای باران بهاری

مطالع و استمان	
کلای در داملی جانن ایلدیر	کمیش یلدا ایدر آفرین یاد
بلورون کم بلا و خنک جوق	بود و دون اندن لاکلجی
حکایت ایدر وقت نقصان	شکایت ایلد حیرت قصه سندن
سوز کدن جان ویرسون فوج	آقام اولسون یا زلسون شوق
براهن فصاحت کامل کان معنی	
جهان معرفت سلطان معنی	
خبر فسد و چاکبوس صرافیت	لطیف و نازک اول کاست

عنا

عنا قد قدمت اولور بلال	محقق دردمنده سحر با بیل
اوردکن بورسه شکرین تماشا	کورر بر ما طاعت سر و بالا
برقش زلفی سایه آفتاب	کل تر مسکن اولمش مسکنام
جبینی برج دولت اختر بدر	کد زبیره آکد جانن مشتیری در
کان ابروری هزار عشاق	ملا عیدوش مشهور آفاق
چون آتش چشم سیمیل خایر	نه غم آکجهان وارسه خراب
عجب خوشخوار در بوتوق خان	کد طلیعه دکر برده کیم کافان
بسی کوزیک باغی باغ جنت	کوزنلر باشنه توپر قیامت
کوزنلر شش ارم باغده الحی	ایکی کل آره سنده نازنه نین

یودل طغینه ایلمک تعلیم	یزلش عین و لون و لالم الضمیم
بسی او سنده کی خال سیاهی	نغانی راز در ستراهی
عجب شیرین در اول شکرین	که داخ طغین آدم طو ز تب
نولا دندانی و بر سر مد بیجان	غدا سید را نکج آن چنان
دغانی چون ویره سوز لطافت	قلور عجله دنیای ضیافت
الدشوارا بر رسی بخندان	دکلدر الده و متقی جانی آستان
دوشمش بویند کسوی آزار	سرملش شاخ کافوره آکی آزار
اوسمین ساعد و بازوی بلور	بغایت خود نور علی نور
نحال غامتی سر و سرافراز	چال و طلعی در گلشن ناز

دغانی سر نه نداری کجار	نه خود را زمیاندن تروار
چوسیم خام در ساق بلورین	نولاسیل ایلمه بر زار و مسکن
قوا اعضا مناسبت قدی بود	بماندم بر نظره ما اولدی مشتون
مو ااودی ادر کو کلینی بود	کمال و عقل و فضل اولدی نابود
قلوبن تیر غره سینه سنجاک	کمند زلفی ایدر چهره سن خاک
اولب سرست لایغفلانین	معلق اولدی جانی عجبندان
نمکن بر نفس در کل او کینی	یه خود آنگاک بر دم مو کینی
جلال و طاقین جرت لیدی	تن بجان کی بیچاره قلدی
غم عشقیله اولب زار و مد	بوز اوردی طبعه اولعده

بوز نیصو سپر پاشتی مادم	که تا بر دم بوجیر الملق اولاکم
بلو درد و غم غم ملغ ایلم	بمان آه و فغان همه ملغ ایلم
بولور چونم بوجیر تن افاقت	کور رین دلده قوت جانده
حجرت اودی نقش خرمینینی	ترا تمش آب دیده دامنینه
ولی بلزکم اول دلدار ققان	ملکی باری با خود انسان
ندرانس ایسه بوشکل و خایل	پری ایسه نندرانس مایل
عجب بلسم بری باغ ارمی	ییرن اول سرو بالای ارمی
بوجیر تن اولور زار و لنگ	فراق یار قلدی جانسه کار
بر آدم کمد بق اقتداری	نبرد دم طور موعصرو قاری

کوزی کریان دانی نالایغوزنی	غم عشقیله سرگردان و جیر
یورودی در بدر آواره و فخر	طوش اولور کوز لریند کال
که منظر دن قلور نظاره اواه	بماندم ایلمدی در دیلمه بر آه
بوزنی اوستینین طاقت تعلدی	فغان و ناله و فریاد قلدی
باشینه اوشدی کوی انگری	کور رد و تمش اوش بر عاشقی
سرشکل کرمه زرده اولمش	دم سر دیلمه دل افسرده اولمش
اولب مرد ملکجه آگ هدم	اورر لر خلفه زحمینه مرم
دل و جان دن اولب کل خیرید	اولور لر صد قلده بار وفاد
چوسمکین عاشق بجزوز ل	کور ر اولمش بار یاره و هسل

سیندن مشایعیندیش	کوزی و کوجلی انواریلدیش
نوازش ایلیوب یارانم	ادمشکرمدن آنی محدم
جمال یارلسروروی تک	خیال وصله شاد و طربناک
یوحالندن وارول دمه	خدای مستعانه قلدی بجده
سرور و شیرتیکه ایتام	سرسوینده یارک قلدی آرام
سحر دن شامدک عشقیله	خیالیدکدن ناسحر خوش
اشیدوب که که آوازین	صفا بولوردی جان ناتوان
کورول اول سرورنازی کاه	اردی دست کوناهندن
فتاح ایلیوب خلد برینه	اولیزدی قریز اول جور عینه

درصفت شب

کنشدن

چون خاکلاک اولور مشوقی جان	هزاران شمع یا قور اولدی جوان
اثر ایلامدی چون جانینه زلفت	ایر بر سینه بسین داغ حشر
کوروب اول مهر تابان خلوتینه	قلور میل بهل دلبر صحبتینه
او قور بر نجه نازک طبع موزنه	که سوزیلد قور ر غفلت موقنه
کیبی اشعار شورانگیر سوبیلر	کی درد درون شرح ایلر
کیسه ایلرا خردون حکایت	کیسه ماه رور دن حکایت
لطایفدن کیسی بجهت افزون	معارفدن کیسه حکمت آموز
اوره بری بر دروفسانه	سوز ایردی آخرا اولدی عقاب
ددیلر ای شه جوان عالم	روان اولسون بولکجه جان عالم

یوزکدن

یوزکدن روشن اولسون کلیم	سوزکدن خرم اولسون جان کلیم
که وارکوبلکه بردیوانه زرا	سوزنده درد و حسردن ایزوا
یوزیکل رنکی و نمش زعفرانه	بو نیش کوز لر یکیا شانی
نه واردرک سیج انصافی	نه خود بر پول صایر کانی
غینه سوبلر آلا اوزینه	دویمز عقل و فم انگ سوزینه
مکر کم بینلای درد اولوب	دو عالمدن انکچون فرد اولوب
مکرو آرنده برار زحمانی	که کوزنلر اولوردیوانه آنی
عجب دردی و مشکلی جانانی	اورا نسه خصه بی حشرنی
نه بیلورکسه کم انصافی کنن	یخوذیودردی درمانی کنن

اشتهای آنی چون اول سروقا	ملول اولدی اکا کوی باغی
همان بلدی که کند و بنده سیدر	بلای عشقله افکنده سیدر
جماندن کوزی بی خوابی	زلاندن دلی برنا اولی
صیچندن بسته ز بجز غدر	کوزندن خسته در درو
لسبلعدن اولمش دگر	فراقندن اولن زار و غم
ملاکت قلدی تکلف طاعتی	بغایت اولدی دیارینه
آنی ککر ایلدی اول یار دلدا	کم اید چمن سجدن عمر کمر
تقریح ایلیمه نایال وبالین	
تماشا اید حال پرملالین	

در صفت اول

در صفت روز

سحر دن کم بونه دلاست	در بوجله نورانی جاست
طلو آید بر جل معظم	روان ایلا دی و رانه نهم
زمان مرده دل یرو جاست	ایرشدی شنه آرا جاست
طوروب اولار طنا زاو کج	اونیدی ز کسبی زای کج
غرور حمله سرت و جوج	شراب نازله غمور و انکار
هماران لطفدا اول در خندان	ادریار انده غم کلستان
سکوننده اول جوب جانیا	کور راول ناتوانی ناکهانی
که پولش آتش سودانهاست	ضعیف اولمش غم عشقله ناست

هو ایلد او دکلو پر دماغی	یقین اولمش سو بکله چراغی
چو کوردی جاننی قلدی تغم	یا نینه واردی و آندی تکلم
ودی حالک ندر ای عاشق	ندسن بویله یمار و دلکنا
بو وجهله کوزل گریان نندر	بو آه و ناله و افغان نندر
چو کوردی اول غیر زار و ناله	که نرم اولمش آکا اول شمع با
اراقندن گناه کاهی کوریکله	اشکی توز نوز سوز کیکله
عم اول کلو شایسته قلقله	انیس لسب رعایت قلقله
برزانس ایوب تصیحات	ایدی ای بت سحر وی صفت
فرا ککله نه دل کم بستار	اولور سه زجر چر بیلر و ادر

منجان

نه جان کم ایلیمه وصلگی حاصل	دو عالم لذتیندا اولدی اصل
بکچون اولدی وصلکته سیر	بودر کلدن اولوم بکله سیر
بونی دیدی و کند کی کوزندن	کجلی نایامیدا اولدی وزندن
ویکین انش یار و لطف کفشار	کیر و اول مستقدن قلدی سهار
چون اول یار ک نظر قلدی یوزینه	قلاغ او ردی نه کویهر سوزینه
بیایغندن بتر جبران و مدحوش	یوزاوردی طیر غم اولنده
نکاوو ارسه فسون و چاه	قلورا اول لبر اول زار و ناله
بررسی اخی در مان ایلدی	زیاده آندی نقصان ایلدی
قوس قلدی لاول حاله حیران	دو بیکر کم کرج اید در مان

بازگشتن محبوب از سر آن	
کلی کلزار صحن لاجوردی	رخ عاشق بی چونم کمر دردی
دختر ایلیموب بر ساعت آرام	اونتا غنیمت یونملدی اول لارام
که کوره اول غیر سیکل نولدی جان	نینه ایرشدی حال بر ملانی
چو کلدی کوردی اول زار زو غریبی	کم اولمش غصه و محنت نصیبی
بلای عشقله جبرده قلمش	دل پر درد له حسرتد قلمش
نه آپیلور که تور سینه جانان	نه اولور که مخلص اولد بلادن
چو کوردی اولت مهربانی عشاق	کم اولمش در بغایت طاق قیام
اوما به کارایدو جان زاری	دختر قلدی معجز آریق قراری

بوکلک تدبیر له اولمز داوا	کل لطف ایده اولتی توانا
علاجه کوردی چون قابل کلان	طبیعت صحتت مایل کلدر
ادوب نفوس بیستی ستانه	عزوری یولنه اولدی روانه
کشتاندن یکا اول سلیق ناز	هزاران غصه ایله قلدی پوز
که چه قلدی یاران نسیلی	اوستدی اول صتم ذوق و نشاط
ولیکر ظاهر اول شمع تابان	اولور یارانده جلد خندان
ارردی کولکلی کانا نازدن	قیمی و تنگ ایلی اول پرستدن
جهتده اولور سکون ایضا قی	اولور عشوق جانده کاشق
اولور سن صدقده مقصوده اصل	مرا دل اولور اخلاصیله حاصل

کل کلزار

درک اخلاصیله مشغول اولدنا	مقرب اولون مقبول اولدنا
قلوب قلمو که نور حق کلکی	دو عالمدن بولا جا کت سلی
چو قلب مومنم کیم ویش اولدی	رو امی ایده سن پر خار و خاک
غایت ایرش بخیض کیم دن	انما قوت بولدی فی الجلاله
انیس اولما غدا اول سر و کلخ	اولور وقتی جان یوننجی تیخ
اولور می آندن آرنج کل مر آ	کم ایره عاشقه مقصود جان
زهی وقت سعید و روز پیرین	که حدم اولاجانان دلفرو
چون اول حاصل شفته و زرا	اولور بر چه کون جانان لیا
تخل ایده میوب و ز غدار	آیردی چار ناچار آخر کار

شکوفید اوب غنای شبلی	دور الماسه لولوی خوش
قلوب و درتری ریخته زلاله	کنا شیخ طریق اندر دی ملامه
کتور دلیر سیور دی مست بر	کتور دیلر در دلداره مست
کرم قیلوب او یار محسوس ناگ	دو زندی جانجا کاه و مغز ناگ
چو سیور دی کم آندن اولدی کنا	ادردی کند و اسلیله تیار
دعا قیلور دی سجان تبسم	که صحت و بره اولی ارفو
هم آخرد عون مقبول ایرو حق	سلامت و پردی کار رب مطلق
دلا صد قیله اول عوانه مشغله	که حق ایدر آنی البته مقبول
ریا بیلد فلور سگ کتصرف	قبول اولمز دعا چکمه تکلف

در

مهور سندان عاشق بکر اغیار

بست لعلین لب شویچه ران	کجا رسم تن جان دل و جان
ترجم قلدی خسته در منده	چو میل ندی اوزار و مستنده
دو تر اول غریب سیکین	اولب سمدملری اول کلمه کلین
ادوب رآیندیلر و سید	هزاران خنده ایله مکره جیلد
اکلد کند و احوالندن آگاه	غور و حسند اول کلمه گاه
یه سوزجان مشتاقی نه بدین	نه بلسون حال عشاقی نه بلسون
مقرر ایلیوب مکر و نفاق	پس آندن حکم اید و انفاق
کم ای مظلوم بنام محمود ایام	ادور حضرتینه بر کون اعلام

صفور

صورت کزده وار در بر سوزن	ندم کلمه بکلمه داخی بق نول
دوی بر نه ایسه اول سوزنی	دوی بر نه ایسه اول سوزنی
دو دیر ای من فرخنده اختر	دو دیر ای من فرخنده اختر
ند ندر بر لوندردند و باش	ند ندر بر لوندردند و باش
ند نامی بلبلور در نه نشانی	ند نامی بلبلور در نه نشانی
ز ما نه حفر تکز اید نه بست	ز ما نه حفر تکز اید نه بست
یه اولدر جمله زرد آریست	یه اولدر جمله زرد آریست
کجه نیر اولدر لاجور و قهر کز ن	کجه نیر اولدر لاجور و قهر کز ن

اول اندون و شندی چو اول

ایندی بکلمه سوزن ایرو	اول اندون و شندی چو اول
نه اش کم اشلیک سز منفوت	نه سوزن کلمه فکر اده سز منفوت
بما ند چیست چاکلند و دوشند	چون اغیار کسوزینه اویدی جانان
غیر و نوار و زار و مستنده	وار و بر اول غریب مستنده
که داچ طور سینه بونده بران	بود در رسک فرمان جانان
صفای مصلدن غمخور اولان	سرای اولندن دور اولان
مقرر اول سن اول باذشتا	که یار شمن سنل کجا یار
اولام طاش کوه بر بر	اولور می ذریه خورشید سهر
مصاحب یار شونج اولوله	مناسب اولیسری طالت و نور

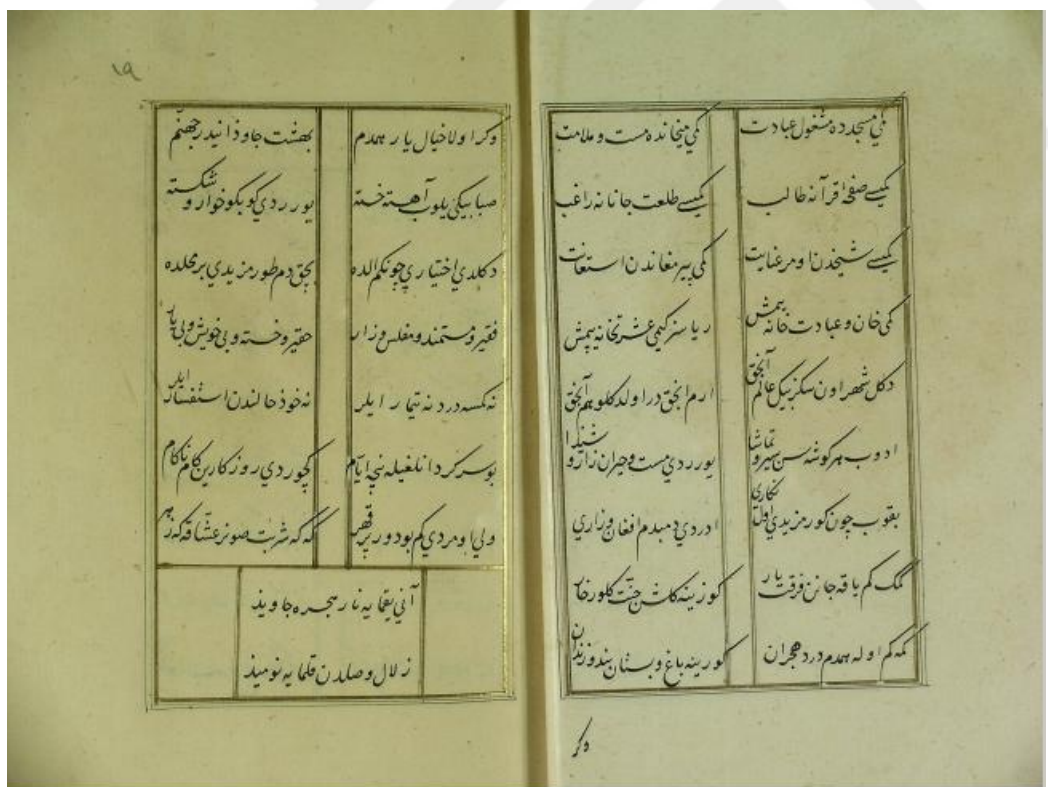
چون

چون اول چاره عاشق کجا	انندی اول حدیث جانان
یور کینه ایشوب سیر اودی	پتین اولدی که نحو اولد اوچوندا
ولی چون بلدی کم اول باذشتا	اویب اغیار هایلده قلدی قیما
تموب هجران بلا سینه قنات	ضروری امر نه قلدی طاعت
بلور دی یلدر در این عشاق	که عاشق اولی می عشو فیه عاق
یاننده سیر اولب کفر یلده طاعت	نه امر ایله سیر ایده طاعت
مسواوی اولدینا لطفله قهر	لذت اولان لاندن شکر و زهر
پس مری بو حین اول کارک	بما ند کم تر کن اولدی اول یارک
ولی اولر کم اول لعل شکر نوش	آنی قلمایه کلنیا وراموش

که هر خطی در عمر جا و ذانی	قنی اول عیش و نوش کاس را	که و وصلیله اول راحت روح	اگر چه فرقیله قلدی مجروح
نه قلم سلیم با که نه ند سیر	از لده بویش چون حکم ندر	فراوان خنیله والد و دلک	بزاران حسرتیله زارود
بولورق خطیله شهریه بول	پس آندن قلدی در یادن	کوزندن یا شس برینه آدرم	و دواعایدوب دیار باره اولام
کفک یک اساسی جاوداندر	دکل شخرا و لکنز بهنگاه جان	بلای بجزله ایدردی فریاد	صفای وصلی جانن با بیوش
افضای دلگشا و صحنی بوجه	هناسی بکزش ذات البروجه	دریدی حسرتیله زار و غلگن	یورردی فرقیله خوار کون
بچو ذمه سیدی سیت الحرم در	لناسن سزای باغ ارم	بوقاره خنلد فنده کله دین	دریغای نیلین بنجیده بن
تظلمین کورمش چرخ دوا	پراولمش در اچی خبات و انصاف	دریغای کم یرم اولدی جسم	ارم باغده ایکن شاد و خرم
سج سیماکوزل محبوب بله	ازین هر مقامی خوب بله	که برسوزی در کرایگی جانی	دریغای قانی اول محبوب جانی
همیآ درنگم اولور مقصود	امور دین و دنیا جمله موجود	که هر برغزه سی سوبلدی یک	دریغای نولدی اول دلدار فنا

قنی

بمشت جا و ذانی ندر بهم	و کرا و لایخال یار بهدم	کی میخانه دست و ملامت	کی میجدده مشغول عبادت
یورردی کوبکو خوار و شکسته	صبا سیک بلور آهسته خسته	کیسه طلعت جانانه راغب	کیسه صفی قرآن طالب
بچو دم طور سیدی بر حمله	دکلدی اختیار ی چونیکم لده	کی بیهر معاندن استعانت	کیسه شجیدن و مرغانت
حیره و خسته و بی خوشی با	فقر و مستمند و غلغله زار	ریاسته کبی عسرتخانه پیش	کی خان و عبادت خانه پیش
نه خود خاندن استفسار	نه کسه درد نه تیار ایلر	ارم ایچی در اولد کلو هم آینی	دکل شخرا و ن سکز بیل عالم آینی
کچوردی روزگار یک نام کام	بوسر کرد انفسیله نی ایام	یورردی دست و چیران زار و	ادوب هر کونه سن بیرو
که که شربت صنوبر عشاق کله	ولی او مردی کم بود و ر قهر	اوردی بهدم فغانی ناری	بقوب چون کور سیدی ایام
آینی یغایه نار حجه جاوید	آینی یغایه نار حجه جاوید	کوزینه کلاش جنت کلورضا	کک کم با قد جانن قورق یار
زال و صلدن قلمایه نومید	زال و صلدن قلمایه نومید	کوزینه باغ و بستان بند و زند	کک کم اوله هدم درد جهان

دک

بهار زیات	
چو بو طایوس ز زمین بر خشا	حمل بر جنبه کلدی قلدی چولای
قلوب آن رحمت دهری	جهانی ایلدی فردوس علی
اولب نوروزله عالم ترین	پراولدی باغ و صحرا آورد
زمانی بر نیسانی طیور دی	زمینه خلد سندس کوردی
قیوس سلطان کلک شنده مجلس	درلدی صحبت ریگان و نرکس
تورب چترهایون با سندن	نهایی دوشدر برک سندن
کر را بر بھاری پرده سینی	کم آسوده قلا پرورده سینی
اولب هر باغ برنگل گلش	چمن چنخت با دهم جدم خوش

او دکاوبت سیدی سنبل تر	که خاک اولمشدی کویا سکل
کتاب اول کاو چمن ارنیسان	که خوش بو بهدی تند کلکشان
شا اولمش او دکاورد و چمن	که بر یوزی کورغزدی بر آ
ایاغ اوز ره طور خلد	النده سانی و شعلین باله
چغیر و رسوزله بهر دهنه قری	اولب باده ویر کا باده قری
بنفشه سرو ایاغده قویش	او تور بیل هزاران موع و شش
زمانک خوش شایه دهر ضعاکی	صبا تک لطفی دورا کلک عای
همه نده اول قدر و برمشدی	که شکل ایزدی کا باغ چنت
بواب هر زره نور صردن	اولور هر قطره بر لولوی کینا

درلدی جمله اموات نیا تاشا	دکل آدم کجوش ایدی بچا
جهان خلقی تماشاسیند او شش	اولب شوریده صحرایا
ادر عیش و عشرت شاد و خرم	اولب بر جنبه حسنی ایلیمه
کی حمراده باکی نایا در کوشش	کی کلک شنده جام قوروش
کی ایلمر چمن حنین میران	لب جوده کی نرسه حیران
کی قلش نفا سکل کی چاک	کیسه سایه گلده طربک
یور را وار حیران و پریشان	ولی چاره عاشق زار و کریان
نجیب صبر ایلسون هزار روبی	بو موسده کا ولورد یوانه قائل
تحل ایدی هر مست و سر باز	بهار آباغ عشق خانه پر داز

فراق یار چورده و کردون	پاشن خون ایلدی بخش بو کرگون
دل پرددی نه کلن او کلن	بیردم دهر بیلده بدم اولق
دجودین غرق ایدوب بخرم	ادردی کند او حالین نکلر
نشهر یاره وار و ارمان غطا	نبرددم طور مغضبه و حجت
وار رسه شھر یاره عاوی	طور رسه درد بھرا نیله اولور

چو هر بر چاره دن کسدی میدین	ایندی یا آقی نا میدین
قبکدر بلجام پشت و پنا هم	بنی نومید قلمه بادشا هم
نه یوزدن کور لسم مقصود سن	نیله طبرسم نینه مقصود سن

۲۲

اگر کعبه اولایم کرد بر تو آشیاده قاهر اولدی بون کوزل بوز اولدی چون سنو بنه طابکر کن اعتقاد ی ولی چون غالب اولمشدرجت کر کافر اولدی بدن گاه ولی اولدی غیر که نظر کر اولمشه لطفدن عتقا سنکدر حکم عالم جمله حکوم	یته کند وایلمده ایدرم پس اولدم عاشقین اولدی آکچون آذن اولور کسالت اوده سجده قانلر کرادی اولوبدر جمله بیخ فضا نته اولور دی اول یئنده کراه اولوبدر ناه ابدنوار و غیر بولور کی کسه کندون هدایت دکل جموم بلکه بیچ معدوم
--	---

ادرسن کجی استرک سلامت کی مقبولکن مردود ایدرسن ایچی جرم وعصیانه مقرون اگر لطف ایدرسن کجی سیکدر ولی چون لطفک اسبق یخسبد بنی چون ایلدک عشقیه رسوا پریشان ایلدک چون روزگار خیال اولدم میانی کجی غدن اکیا یاز ایلکل اولن نوازی	قیلورسن کجی رسوا اولما کی مذمومکن محمود ایدرسن طبعکدن لطف کفر منظر دن وکر قهر ایدرسن قدرت سیکدر او مرون رحمتکی اول سبدن غم بار ایلدکدن کست شیدا طغندک زلفی سیکر کاروبام مهال اولدم قشکی المدن کجی خاتمی جبر جانکداری
---	--

اوسن

۲۳

مخت ایدرسن بچاره سینه وکر بوغیسه باره همدم اولمق بنی بوزجر جرانیده یارب سکه مخفی دکل رازخانم	مشرق قل صفای وصلدن مکر پیرا مسندن اوله بیتا مکر شیرین بسندن اوله راس مکر کملطفندن اوله پر نور که تا یاد اید بوزار و جزیری بو کولکلم باره سینه مریم بنی اول یار له هم صحبت ایلم اکاد اخی نصیب ایلم نواله لدر جلد کنی بوجان مشتاق
---	---

دوا اید بوز کرم باره سینه یه بروم خدمتند خرم اولمق تو ما فریاد و افغانیله یارب یه آل جانوبی باورد شام	خلاص ایدوب باقی فرقتدن کوزم کرم کیدن اولمشدرتی یوز کرم شورلدا اولدی جیح کوزم فرقتدن اولدی بوی کدر کولکلندن اکل کبر و کین چون اول لطفیکله همدم تنک هم آخر یا ایچی رحمت ایلم بوخواندن کلم کجی قلک حواله یلد تا نیدکن احوال عشاق
--	---

عزت

جهاک جانی و جانک روانی	صفایک منیبی کان امانی
مناحت چرخک بدر زین	لطافت شهرک شاه و امیری
اویب دشمن سوزینه ناگهان	گردی و لغزین سستانی
وصالند آئی دورا تشیدی	غم جریده رنجورا تشیدی
پشیمانیدی بیلو پشینه سندن	پریشانی اول اندیشه سندن
ولی صقردی کوکلنده فغانی	کسبیه بزمی هرگز آئی
اکبر دردم قرآشهاری	
دوشندی باغ فریض کلاری	
کیوب هر سینه نوروزی	
ینه عرض اندی شاه کل کائن	

زمین

زمین چون کج قاروی چو زدی	چسب محضه آب خضر اودی
تغافلده کلدی چون مرغ خوش طاق	اغدر رقصه کردی انوش
سردن کن کجی اول لاله رضا	ادریار اولنده غزم کلزار
ویکن هر ندکلو اندی سیرن	چمنده ایلدی گلکشت و جولان
آچلادی اونازک کوکلندی	تسلی بولدی اصلا المدن
بنایت خاطر ی رنجیده اولدی	تسندن گل سیر اولدی
اکوب اول عاشق زار و زاری	اندن کندی صبر و اخیری
صیوب لعلی تنگ روح پروردی	صوردی وردی لولوی عجب
اورب هر جان تر بلور و پنجه	بنفشه لایله اوشن طنج

پس آندن صورتی یارانه ایله	عجب بلم کونولدی اول کنگ
بلا یی هر لفته کد و پدر	یه آکا چوردوران نادر و پدر
دویدر پادشاه کامکار اول	همیشه دوستیده برقرار اول
طوقناسون یوز بیک کشتنوم	انفاسون یان ان امونوم
کم اول عجب بیدور زمان	بولنمز منلی کجی نشان در
اولب در عشق کله ایله مشهور	که بیلور رانی نزدیک کردور
ایینه آلدی پس اول عده	هزاران مدح حیلله بزونی
تجیات و دعادن صکار اولدی	دو یکم ای غریب زار و بیمار
سکه چون ابره کونو تجت	کردن ایلو لطف و عروت

شرف

شرف باغشده قندو صحنه کنان	سعادت اهل ایله خد مکنان
قدم قل رنج قفادی قیاسم	دو کندی صبر کسب اختیارم
اگر چه عشقکله بو قدر نجات	بنده شوقه بق حد و غایت
اگر چه در دمنده بر پلاس	جفا و حسرتیله مبتلاسن
ولی در دل او دکلو قلدی تاشیر	که دلده هیچ غیره قلدی بیر
باز لیدی چون کلم اول کتوب جانسوز	ویر بر بر بیکه اول بار دلفروز
دو یکم جهد ایدین دوریشنا	بر ایگی کونده آگاریشنا
بلور دی چون کلم اول فرزانه قاصد	نیرده اولدوغن بر اولوی
چو یوزد و تشدی کج کج	ایر بر جمیلله اول شوره فی الحال

کور بر شهر کم بود نظری	بتون دنیا کل عشقش
اگر چنین دروگر پاجن و فرقا	یدی قلمند آنده از وار
نماشا ایلیوب هر گوشه سنی	طلب قیلوردی اول زار تو
گور رنا که خلیج جیح افش	درود یوارا بنویسیل طوش
هور را ورناده بردوانه	که بجز نیستی در کند و یا
جهان آگاه او جانینه شعور	یا ننده بر در رسطالند اول
کلی آه و نغان و ناله ایله	کلی درد دن کند ویر سو ایله
کلی بردم طور رحیمه خاش	کلی شوق و مجتدند ادجوش
چو قد نظره قلدی یوزینه	شکر له قلاغ اوردی یوزینه

یعین

سوز ک بوفته کو کلام اولدی	یور که یار سینه زهر اولدی
بوشربت اوله جلات هشتی	اگر د کلسه زهر یله شستی
نه خوش قلد ک بخت تصدوی خفتی	اگر ایلام فرسک بنی تخفتی
ولی سستی در اول بن فویم	بنایت محرم در بن محرم
اگر می ذره خورشید تابان	کدایی با دایدر می شاه دورا
چون آندن حاصلم در در و بلا	نصیم محنت ورنج و غدا
بنی قوت وقت و سرته بلی	اولاین انش مجرا نلخاک
از لده بویش قسمت شیا	چکا بن غصه و رحمت نه چا
ایندی آکا اول فرزانه قما	که یار شمر سک بو فکرنا سد

چو

یعین وار دی دیدی ایچین و	یعین بلدی بود مقصود دلب
سکن دیوانا اولش اول سنو	سلام ایله سکا اول مهر بر تو
طوب که جان و دلدن منتظره	غم بجز کله کوکلی منکسر در
صنوب آله بیجا اول اختیارین	پس آندن نامه کو بهر شایرین
هه ندم کندی عطفی اول اولدی	چون ایشندی آینی لایعظ اولدی
وار	نه کتوب او قوم خطا فی وار
نخود سوز سو یکه قدرتی	فرحدن اول قدر طارلدی
یعین اولدی روان اولارو	بر ز چون جمع قلدی کند و زینی
تعقل آدی فی الجمله اوزینی	ددی ای عزت اتی ایمل است
حجسته طالع و فرخنده طلعت	

مواقف اولدی چونکه روزگار	جان اول کونده بولدی یوی یار
اریشور دگهینه سر غنیله	طور رکیکن هزارن جز تیله
طربون یا اولدی کندوزینی	شعبدن ایلیزه فتم و زینی
بو کجا اولمه باکیزه منظر	او توش منظر یولاری
کیور ناگاه بر قول خلوتینه	عا و خدمت ایله هر جنبه
درای سلطان عالم شاه دور	مدنا بنده و خورشید رشتان
همیشه و تیله ستاد اول	صفا و عشرتیلد شاه کلام اول
نویه کلدی بر بیکل خسته	یا نچه بر ضعیف زار خسته
نخف اولمش اولد کوی قنیله	که کور نغمه ملر کم د قنیله

اگر

اگر چسبنده وار شوق و عشق	هزار اول کلودر بنده تعلق
اگر باد اجلا صاور سه کردک	علاق کسیم کتیمه دردک
چو حشر اولد بیلد خلق عالم	ولیسره و زاکیمزیننه بتمدم
پسر آندن آدی الینی الیند	کیور رشتاد و خرم خیز الیند
یوغیدی چونکه آند هجج دیار	
کال لطف اظهار آندی اولار	
چو بو مقصودی طالع ایله حاصل	حقیقت بیز اولور موصول
بولیسره بو مقامه جان و دان	بو حالندن اولیز عقل کاه
قلور نطق ایلمه و دراک طاهر	اولور عاجز خیال و فکر قاهر

اگر مور او سننه و شتره دویله	اگر او ستینه قن و شتره دویله
اچر و کر که دستور استر	نذر فرمان شاه عدل کستر
اشندی چونکه اول سوزی	چقرنا زبده استقبال خرم
چو کوردی عاشق اول یارینی	دو شرای غینه سور یورینی
یوغیدی اگر لایق ارغمانی	که هر ریحی چشم در فغانی
رحم ایلیور اول مهر رشتان	که مدن ایلدی حق لطف و احسان
تو عهدینی برینه کتوردی	تأطف بر لطف قدن کتوردی
سور رحال جفا و حشر تیله	در حال وفا و فاور افضیله
دوی شیدن کیر و اول شادو	که شندن استر آریلغه جان

اولور

وریدی طبعی چون شوق و دردی	غزل طرز نده جان نظم ادردی
ادردی بچویت خوب تیار	بچی دردی اولن قلبه فریاد
ولی چون شغل دنیا باشه کله	بلا کرد اینی باشدن آشه کله
اولا چون وقت مجموع برین	اولور کی کسه کندن درکل آسنا
چوصافی اولیه آینه دل	اولور هی صورت معنی مثل
کشاده اولیه چون کلمه یاری	روان اولور می بهر کرنا جای
نه لطفی اولیسر طبع جزینک	نه شعری اولاجان بر اینک
ولی طبع جزیندن نمونه	
دوم بر نیه سوز اهل نمونه	

کله ندن

کله ندن و بر بر کل نشانه	بیر بر آه سوزان عاشقانه
که کلز در در سزا آه جگر سوز	یه سوز اولور می معنی دلفروز
اولا کم یارا اولقبال آه	
اولا بو مختصر مقبول حضرت	
قلوب عین غنا بدن نظاره	ایده بن خسته کنی در دین چاره
چو جانندن ایلمه خلاصه	قبول است کر چه بود قدر قابلیت
خامی جوهر لطفک ز لایله	ترا بی مسک طاعتی کو بهر ایله
که کم ایله فضیلتک شغافه	بهر در عیبی و عیبیانی طاعت
غرض غرض خجسته در طبعو که	مراد اعلام خدمت در طبعو که

اگر لطف ایده سن احسان	قولکون بی ریافتان سکندر
الهی دونه کجی جزع عالی	اولقبال مجتبی لایزال
قلوب دلده باقی بخش آدی	قلادهری نور عدل دادی
سعادت رهبری ولست قرینی	ظفر همرا بی نصرت همیشنی
جهاننده و نسیله امر اولسون	
زمانه حکمتیله عام اولسون	

Süleymaniye U. Kütüphanesi
Kisim: *Hasan Mahmut*
Yeni Kayıt: 3745
Eski Kayıt: 10

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Şule YÜKSEL ACAROĞLU

Uyruğu: TC

Doğum Tarihi ve Yeri: 05 Şubat 1977, Köln

Elektronik Posta: yuksel.sule@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Gazi Ü, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	1998
Yüksek Lisans	İstanbul Medeniyet Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı	2018

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2013-	Samandıra Kız AİHL	Edebiyat Öğretmeni

YABANCI DİLLER

Orta Derece İngilizce

HOBİLER

Tarihi ve Kültürel Geziler